

Begroting 2019

Versie voorbereidingscommissie Financiële Zaken 15 november 2018

BEGROTING 2019

Aldus vastgesteld door het algemeen bestuur van het waterschap Brabantse Delta in de openbare vergadering van 28 november 2018.

De dijkgraaf

De wnd. secretaris-directeur

drs. C.J.G.M. de Vet

dr. A.F.M. Meuleman

Documentnummer: 18IT050464

Barcode:

[Foto omslag:](#)

Persstation Bergen op Zoom (onderdeel van project AWP 2.0)

Waterschapsbegroting 2019 in één oogopslag

Waterschap Brabantse Delta zorgt voor veilige dijken en kades, zuivert rioolwater, verbetert en bewaakt de kwaliteit van het oppervlaktewater en regelt de hoogte van het water in Midden- en West-Brabant. In de jaarlijkse begroting staat wat het waterschap het komende jaar gaat doen, wat dat kost en wat dat betekent voor de belastingtarieven.

Uitvoering van de taken

Veiligheid is prioriteit

Een verantwoorde schuldpositie

Acceptabele belastingtarieven

Accenten

De druk op waterschappen is groot. Forse investeringen in veiligheid worden gevraagd zonder de belastingtarieven extra te verhogen.

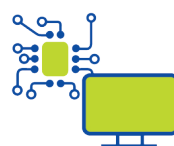
Klimaatveranderingen & verstedelijking

Nieuwe regelgeving

Complexere technieken & digitalisering

Risico's beheersen

Uitdagingen

Kerntaken

kosten
€ 138,3 mln

Droge voeten

Veilig wonen, werken en genieten dankzij **568** kilometer dijken, **227** gemalen en **17** sluizen en waterbergingsgebieden.

Schoon water

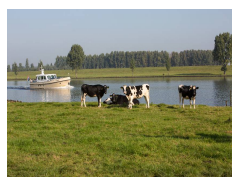
Gezonde natuur dankzij een goede waterkwaliteit. Schoon maken van rioolwater van huizen en bedrijven in **17** rioolwaterzuiveringen.

Voldoende water

Genieten van water dankzij het maaien en baggeren van **8.115** kilometer sloten, beken en rivieren. Zorgen dat het niet te droog is dankzij **1.752** stuwen.

investeringen
€ 60 mln

Projecten

Transporteren van afvalwater

De afvalwaterpersleiding (AWP) verzamelt het afvalwater van huishoudens en bedrijven van 35 dorpen en steden in West-Brabant en vervoert het afvalwater naar de zuivering in Bath. Daar wordt het afvalwater gezuiverd en teruggegeven aan de natuur (via de Westerschelde). De komende jaren vernieuwen en vergroten wij de capaciteit van de installaties en de leidingen op dit tracé. Hierdoor kan het afvalwater de komende 30 jaar weer goed afgevoerd worden.

Vorbereiden op de Omgevingswet

Het waterschap bereidt zich voor op grote ontwikkelingen zoals de komst van de Omgevingswet in 2021. Deze wet vereenvoudigt regels en voegt ze samen: alle regels over de fysieke leefomgeving vallen straks onder één wet. Hierbij werken de overheden nog meer samen om het voor u eenvoudiger te maken. Tegelijkertijd wordt de digitale dienstverlening ook geprofessionaliseerd. We investeren in een nieuw klantgericht zaakstelsel waarmee u zaken met het waterschap snel en gemakkelijk online kunt regelen en volgen.

Handen ineenslaan

Het waterschap zoekt steeds meer samenwerking met gemeenten, bedrijven en particulieren. Een mooi voorbeeld is het partnerschap van NatuurNetwerk Brabant waarbij we ons inzetten voor de verbetering van natuurgebieden. Denk aan de aanleg van ecologische verbindingzones in bijvoorbeeld Gilze en Rijen, Breda en Alphen-Chaam, natte natuurgebieden en beekherstel. Zo krijgen planten en dieren meer ruimte. Meer natuur is ook belangrijk in de strijd tegen klimaatverandering en zorgt voor een prettige omgeving om in te wonen, te werken en te recreëren.

Werkzaamheden 2019

Inkomsten

inkomsten
€ 138,3 mln

Belastingen

Iedereen die belang heeft bij het waterschap betaalt waterschapsbelasting.

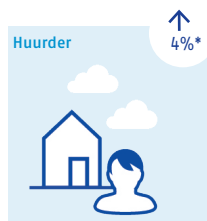
€ 128,8 mln

Reserves en bijdrage provincie

Reserves worden ingezet om tariefschommelingen tegen te gaan. Provincie Noord-Brabant levert een bijdrage voor het uitvoeren van vaarwegenbeheer.

€ 9,5 mln

Wat betekent dat voor de tarieven? Voorbeeldaanslagen:

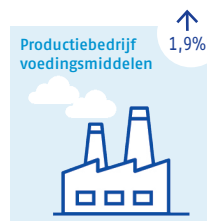
• Éénpersoonshuishouden
• Huurwoning

Waterschapslasten:
€ 114,35

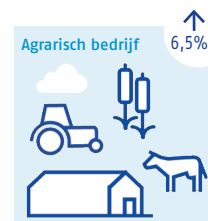
• Gezin met 2 kinderen
• WOZ-waarde: € 200.000

Waterschapslasten:
€ 292,28

• 300 vervuilingseenheden
• WOZ-waarde: € 12 miljoen

Waterschapslasten:
€ 20.645,83

• 40 hectare
• 3 vervuilingseenheden
• WOZ-waarde: € 400.000

Waterschapslasten:
€ 2.597,11

*Stijging t.o.v. 2018

INHOUDSOPGAVE BEGROTING 2019

Hoofdstuk

Pagina

Waterschapsbegroting 2019 in één oogopslag	3
1. Nota Financieel Beheer	7 t/m 30
1.1 Inleiding, ontwikkelingen en speerpunten	7
1.1.1 Inleiding	7
1.1.2 Belangrijke ontwikkelingen in het begrotingsjaar	7
1.1.3 Speerpunten Watersysteembeheer en Zuiveringsbeheer	9
1.2 Ontwikkelingen bedrijfsvoering/bestuur en communicatie	10
1.3 Gehanteerde financiële uitgangspunten	11
1.4 Verwachte resultaten exploitatie en investeringen 2019	14
1.4.1 Bedrijfsresultaat exploitatie 2019	14
1.4.2 Investerings 2019	15
1.5 Ontwikkeling van de tariefegalisatiereserves	15
1.6 Ontwikkeling van de overige reserves en voorzieningen	16
1.7 Incidentele baten en lasten	18
1.8 Kostentoedeling Watersysteembeheer	19
1.9 Belastingtarieven	21
1.10 Risicoparagraaf	22
1.10.1 Inleiding	22
1.10.2 Risico's waterschap Brabantse Delta	22
1.10.3 Risico's verbonden partijen	24
1.11 Weerstandsvermogen	26
1.12 Financiering	28
1.13 Wet HOF en EMU-saldo	29
1.14 Bijlagen	30
2. Programmaplannen	31 t/m 59
3. Begroting ingedeeld naar taken	60 t/m 63
3.1 Begroting 2019 Watersysteembeheer	60
3.2 Begroting 2019 Zuiveringsbeheer	62
3.3 Begroting 2019 Vaarwegenbeheer	63
4. Begroting naar kosten- en opbrengstensoorten	64 t/m 68
4.1 Overzicht van de begroting naar kosten- en opbrengstensoort	64
4.2 Verklaring verschillen per hoofdkosten en -opbrengstsoort	65
4.2.1 Belangrijkste verschillen kostensoorten t.o.v. 2018	65
4.2.2 Belangrijkste verschillen opbrengstensoorten t.o.v. 2018	66
4.2.3 Belangrijkste verschillen kostensoorten t.o.v. KN	67
4.2.4 Belangrijkste verschillen opbrengstensoorten t.o.v. KN	68
5. Verbonden partijen	69 t/m 82
Bijlagen	83 t/m 97
I Staat van reserves en voorzieningen	86
II BBP-productenlijst	84
III Staat van activa	87
IV Staat van geldleningen (gecomprimeerd)	89
VI Principes kostentoerekening aan beheerproducten	90
VII Begroting Muskusrattenbestrijding	91

Hoofdstuk 1: Nota Financieel Beheer

§ 1.1 Inleiding, ontwikkelingen en speerpunten

§ 1.1.1 Inleiding

Op 20 maart 2019 vinden de waterschapsverkiezingen plaats. Het huidige algemeen bestuur heeft het Bestuursakkoord 'Onze koers' opgesteld. Het akkoord vormt vanaf 2015 een belangrijke basis voor de koers van het waterschap, waarbij het accent ligt op (water)veiligheid, waterkwaliteit en watersysteembeheer tegen betaalbare lasten en een verantwoorde schuldpositie. De wettelijke taken staan daarbij voorop, deze veranderen niet, maar de opgaven worden wel groter. Het effect van klimaatverandering op steden, het landelijk gebied en de natuur is enorm. Dit vraagt om een steeds sterkere verbondenheid met de omgeving. De oorspronkelijke taken van het waterschap – droge voeten, schoon en voldoende water – kunnen niet geïsoleerd benaderd worden. Daarvoor is een intensieve samenwerking nodig met al onze partners: gemeenten, provincies, bedrijven, agrarische organisaties, natuurbeschermers en inwoners.

Het waterschap is wettelijk verplicht om jaarlijks een meerjarenraming op te stellen die de koers en financiële kaders weergeeft. Het waterschap legt dit vast in de Kadernota met een tienjarige doorkijk. De Kadernota vormt, samen met het Bestuursakkoord 'Onze koers' en het Waterbeheerplan 2016-2021, het belangrijkste kader stellende document voor de bestuursperiode. De voorliggende Begroting 2019 is een nadere uitwerking van het eerste jaar uit de meerjarenraming van de Kadernota 2019-2028. De gehanteerde uitgangspunten en grondslagen uit de Kadernota zijn geactualiseerd op basis van voortschrijdend inzicht.

In de huidige bestuursperiode zijn veel projecten, initiatieven en maatregelen in uitvoering gebracht. Er zijn forse budgetten uitgetrokken voor het hoogwaterbeschermingsprogramma, klimaatadaptatie, waterkwaliteit, het zoetwaterprogramma, digitalisering en betrouwbaarheid van de assets. In de Kadernota 2019-2028 is te lezen dat voor deze projecten, mede onder invloed van de klimaatverandering, is gekozen de uitvoering naar voren te halen, met een scherp oog voor een duurzaam financieel beleid, een gematigde lastenstijging en een verantwoorde schuldpositie. De Kadernota 2019-2028 heeft dan ook de passende titel "Stroomversnelling in uitvoering".

Ten opzichte van de Kadernota 2019-2028 zijn de netto lasten voor 2019 met ruim € 2,8 miljoen toegenomen. De belangrijkste oorzaken hiervoor zijn de hogere bijdrage SNB en het onderhandelingsresultaat CAO Waterschappen 2017-2019. Ondanks de toegenomen netto lasten, de forse investeringen in een veilige delta, de vele ontwikkelingen en toenemende risico's blijft de lastenontwikkeling voor burgers en bedrijven voor de afgesproken voorbeeldprofielen in 2019 binnen de gestelde norm van $2,5\% + \text{inflatie} = 4,5\%$.

Als algemene opmerking bij deze Begroting dient te worden gemeld dat door het afronden op duizendtallen mogelijk kleine afrondingsverschillen kunnen voorkomen.

Leeswijzer

In hoofdstuk 1 van deze Begroting zijn de ontwikkelingen, uitgangspunten, resultaten en risico's weergegeven en worden de financiën samengevat. Hoofdstuk 2 bevat de programmaplannen en geeft per programma inzicht in de (beleids)doelstellingen, de beoogde effecten en de wijze waarop gestreefd wordt die effecten te bereiken. Tevens zijn hier de netto lasten en prestatie indicatoren opgenomen. Hoofdstuk 3 geeft inzicht in de totale netto lasten en opbrengsten per taak, inclusief de benodigde inzet van reserves. In hoofdstuk 4 worden op hoofdkostensoortniveau de belangrijkste financiële afwijkingen ten opzichte van de Begroting 2018 toegelicht. Tenslotte worden in hoofdstuk 5 de ontwikkelingen bij de verbonden partijen weergegeven.

§ 1.1.2 Belangrijke ontwikkelingen in het begrotingsjaar

De wereld verandert continu en het waterschap verandert mee. Onze kerntaken veranderen niet. De manier waarop we ons werk doen wél. Het waterschap zet de koers van de afgelopen jaren in 2019 door, met nieuwe accenten die opgenomen zijn in de Kadernota 2019-2028.

Waterschapsverkiezingen

Op 20 maart 2019 vinden de waterschapsverkiezingen plaats. De voorbereidingen hiervoor zijn in maart 2018 opgestart. Het dagelijks bestuur heeft in augustus 2018 een projectplan vastgesteld dat moet zorgdragen voor een goede uitvoering van de organisatie en communicatie over de verkiezingen. De uitvoering vindt plaats in samenwerking met gemeenten, Brabantse waterschappen en de provincie

Noord-Brabant. Op landelijk niveau is door de Unie van Waterschappen een opkomstcampagne ontwikkeld, waaraan het waterschap zelf een regionale kleuring geeft. Het nieuw gekozen algemeen bestuur zal een nieuw Bestuursakkoord opstellen, dat verwerkt zal worden in de Kadernota 2020-2029.

Klimaatadaptatie

Er wordt verwacht dat periodes van extreme droogte, zoals afgelopen zomer, en hevige regenbuien met wateroverlast tot gevolg naar de toekomst toe steeds vaker voorkomen. Om de positieve en negatieve effecten van deze klimaatverandering te beheersen worden een strategie en maatregelen voorbereid. De strategie wordt in 2019 onder andere gebaseerd op de evaluatie van de droogte in 2018, evaluatie beregeningsbeleid (en grondwaterbeleid), toetsing wateroverlast en de KRW-watersysteemanalyses.

Start proces nieuw Waterbeheerplan

Het huidige Waterbeheerplan loopt tot en met 2021. In 2019 zal een start gemaakt worden met de voorbereiding voor het opstellen van het Waterbeheerplan 2022-2027. Dit volgt uit de bestuursopdracht die eind 2018 geformuleerd zal worden. Inhoudelijk vormen onder meer de inzichten vanuit de watersysteemanalyses, toetsing wateroverlast, toetsing keringen en initiatieven in de waterketen input voor het nieuwe plan. Procesmatig zijn de omgevingswet en de opgedane ervaringen met participatie/gebiedsprocessen van belang.

Beleidsvoornemen Waterketen "Water van Waarde"

Er is in 2018 een verbeterplan "Water van waarde" opgesteld, met als doel om anno 2020 de kerntaak 'water zuiveren' zo betrouwbaar mogelijk uit te voeren voor de burgers, bedrijven en het milieu in West Brabant en daarbij waardevolle grondstoffen uit het afvalwater te halen, zodat deze waarde opleveren voor de directe leefomgeving. Hiervoor is het noodzakelijk om te investeren in twee richtingen:

- De basis op orde brengen/op korte termijn problemen oplossen (maar wel de juiste oplossingen die bijdragen aan de toekomst);
- Op een goede manier verbinden met innovatie en de samenwerking verbeteren (met elkaar en met de buitenwereld).

Omdat wordt gewerkt naar een open bedrijf, gericht op de omgeving, dat waarde haalt uit afvalwater is de naam van het cluster **Zuiveringsbeheer** niet meer passend. De nieuwe naam voor het cluster is met ingang van 2019 **Waterketen**.

Regionale Energiestrategie (RES)

De Regionale Energiestrategie (RES) maakt een belangrijk onderdeel uit van het Klimaatakkoord. In het Klimaatakkoord is het doel van een RES als volgt opgeschreven. *"Met de RES krijgen regio's de ruimte om naar eigen inzicht hun opgave qua omgevingsbeleid voor meer hernieuwbare energie (hernieuwbare elektriciteit en hernieuwbare warmte) concreet te beleggen, waarbij participatie van burgers een elementair onderdeel is. Eind 2019 is duidelijk hoe de regio's invulling geven aan de landelijke opgave."* Waterschap Brabantse Delta neemt de procesbegeleiding op zich voor het opstellen van de RES in regio West-Brabant en ondersteunt daarbij gemeenten met een programmatische aanpak. In juni 2019 zijn voor alle regio's de concept-RES gereed. Voor het geval deze RES bij elkaar niet optellen tot de nationaal afgesproken ambities, wordt een door de decentrale overheden, in samenwerking met kennisinstellingen waaronder het PBL (Planbureau voor de Leefomgeving), ontwikkelde verdeelsystematiek toegepast, zodat eind 2019 de regionale invulling van de nationale opgave verdeeld is.

Digitale transformatie: naar een wendbare, innovatieve en zelfbewuste partner

Het waterschap en zijn omgeving staan niet stil. Grote ontwikkelingen zoals de komst van de Omgevingswet, de veranderende overheid en de digitale transformatie, met daarnaast de verdere professionalisering van onze processen en organisatie, vragen om een strategisch slimme en meer in samenhang zijnde aanpak van deze ontwikkelingen. Hiertoe worden onderwerpen geclusterd worden tot één overkoepelend programma onder de noemer Digitale Transformatie. Dit omvat in ieder geval de volgende trajecten; de verdere implementatie van de Omgevingswet, de opgaven rondom digitale dienstverlening, het werken in 2025 (faciliterende effecten van bovenstaande op de organisatie, mensen en middelen), Grip op Gegevens (Data op orde) en werkgeverschap 2020. Deze ontwikkelingen dragen tezamen zorg voor de verdere ontwikkelingen van Brabantse Delta naar een wendbare, innovatieve en zelfbewuste waterpartner.

§ 1.1.3 Speerpunten clusters Watersystemen en Waterketen

Zowel bij Watersystemen als Waterketen wordt in 2019 gewerkt aan de vier hoofddoelen van het Waterbeheerplan 2016-2021:

1. Risico's beheersen;
2. Effectief en efficiënt onderhoud;
3. Maatschappelijk verantwoord en vernieuwend;
4. Duurzame ontwikkeling.

Waterketen

In 2018 is het beleidsvoornemen "Waarde van water" opgeleverd. Met dit traject wil Waterketen de basis op orde te krijgen en vervolgens toekomstbestendig, betrouwbaar en duurzaam de zuiveringstaak uitvoeren. Waterketen ziet hierin twee uitdagingen:

- Het optimaliseren van de (samen-)werking van de operationele processen om de basis op orde te krijgen.
- Het optimaliseren van de tactisch/strategische processen om een balans te vinden tussen enerzijds het op orde houden en anderzijds het aanpassen aan de veranderende omgeving door innovatie.

Ad 1. Risico's beheersen door goed zuiveren is onze kerntaak. Er wordt ingezet op het voldoen aan de zorgplicht, de afvalwaterakkoorden en de vergunningseisen voor de 17 rioolwaterzuiveringsinstallaties (rwzi's). Er is extra aandacht voor de slibverwerking, om bij te dragen aan het oplossen van problemen die spelen bij SNB door te grote aanvoer van slib. Projecten rondom betrouwbare brondata gaan leiden tot betere kwaliteit basisinformatie. Dit vormt de basis voor betere monitoring. Om te kunnen monitoren in hoeverre aanvullende (beleids-)doelstellingen worden behaald worden nieuwe KPI's ontwikkeld. Tot slot wordt geanticipeerd op ontwikkelingen die op termijn aanpassingen vragen van zuiveren door het maken van Integrale zuiveringsplannen.

Ad 2. Om een optimum te vinden tussen prestaties, risico's en kosten is een samenspel nodig van de (operationele) processen bedienen, onderhouden, bouwen en beheren. Vanuit het proces beheren wordt hier regie op gevoerd, o.a. door het opstellen van een lange termijn asset planning (LTAP). Binnen proces bedienen wordt de procesautomatisering versterkt en wordt gestart met een transitie naar meer centrale aansturing. Proces onderhouden werkt aan het wegwerken van een achterstand in documentatie, project systeemherstel en een transitie van correctief naar risico gestuurd onderhoud. En proces bouwen zet in op realisatie van het afgesproken bouwvolume én tevreden klanten.

Ad 3. Er blijft intensief, met steeds meer partijen, aan maatschappelijk optimale oplossingen gewerkt worden. Met de gemeenten wordt anders omgaan met hemelwater, in het kader van klimaatverandering, een opkomend thema in de ketensamenwerking.

Naast gemeenten zijn lozende bedrijven belangrijke partners in de afvalwaterketen. In navolging van de ketensamenwerking met gemeenten wordt gestart met het ontwikkelen van constructieve contacten met bedrijven, te beginnen met grootste lozers.

Voor het thema microverontreinigingen is maatschappelijk en politiek veel aandacht. Van daar uit stelt het ministerie van IenW vanuit het beleidsprogramma "Medicijnresten uit Water" subsidie beschikbaar voor full scale aanvullende verwijdering op rwzi's. Hier uit volgend zal aan het bestuur de keuze worden voorgelegd voor end-of-pipe zuivering op onze regionale hotspot rwzi Rijen.

Ad 4. Op het gebied van duurzame ontwikkeling werken we verder aan het verminderen van het energie- en grondstoffenverbruik. In het Versnellingsplan duurzaamheid heeft het waterschap de doelstellingen van energieneutraliteit in 2025 en grondstoffenneutraliteit in 2050 vastgelegd.

Om de ontwikkeling te kunnen monitoren worden nieuwe twee KPI's geïntroduceerd.

Rondom energie spelen op de Innovatiefabriek Nieuwveer o.a. een project thermofiele gisting en twee onderzoeken naar energiezuinige stikstofverwijdering. Er wordt op diverse rwzi's en bij SNB gewerkt aan projecten zonne- en/of windenergie. En, meer strategisch, er komt een eerste verkenning naar de rol van rwzi's in de waterstofeconomie.

Rondom grondstoffen wordt gewerkt aan een businesscase voor hergebruik van effluent van de rwzi Bath voor een industriewater toepassing in het Antwerpse havengebied. Als vervolg op het bioplastic project op de rwzi Bath (PHARIO) wordt een demonstratieproject (Pha2Use) voorbereid.

En, meer strategisch, een onderzoekspilot vivianiet op de Innovatiefabriek Nieuwveer gaat onderzoek doen naar lokale ijzer- en fosfaatwinning.

Watersystemen

Ad1. Met de toetsingen voor keringen en wateroverlast wordt het beeld op de risico's geactualiseerd en worden de eerste verbeterprojecten een stap verder gebracht. Tegelijkertijd wordt er in 2019 gewerkt aan het verbeteren van het calamiteitenplan, wordt er een dijkbewakingsorganisatie opgezet en worden maatregelen bepaald om de risico's van graverijen door bevers in de dijken te mitigeren. De rol van de verkeerstoren wordt verder versterkt. De leerpunten uit de extreem droge zomer van 2018 worden uitgewerkt en verankerd en er wordt invulling gegeven aan de aanbevelingen uit de watersysteemanalyses. Tevens worden in 2019 risicoregisters opgesteld en maatregelen geformuleerd die daaraan gekoppeld zijn.

Ad2. De eerste stappen worden gezet voor het toegankelijk maken van het waterschapsbeleid voor alle gebruikers. Ook wordt gewerkt aan het koppelen van informatie en modellen om besluitvorming binnen processen te verbeteren en data met behulp van apps op een eenvoudige en efficiënte manier te verzamelen en bewerken. Er blijft gewerkt worden aan het op orde brengen van de kernregistraties en onderhoudstoestanden en versterken van de samenwerking op regionaal, provinciaal en nationaal niveau.

Ad3. Op diverse vlakken wordt vernieuwend gewerkt: er wordt een pilot uitgevoerd voor het verkennen van de mogelijkheden van opwekken van energie bij stuwen, de notitie 'duurzame verwerking baggerspecie' wordt bestuurlijk vastgesteld en verder geïmplementeerd in onderhoudsprojecten en bij de Mark-Dintel-Vliet boezem wordt met innovatieve modellen opnieuw gemodelleerd. Verder wordt een stap gezet in het reduceren van de eigen CO2 voetafdruk en wordt de innovatie-ambitie aangescherpt door te bepalen op welke velden we als waterschap gaan richten.

Ad4. Ontwikkelingen als de participatiesamenleving, veranderende regelgeving, klimaatveranderingen en goed georganiseerde burgerinitiatieven leiden tot een veranderende rol van overheden. De voorbereidingen om klaar te staan voor de implementatie van de Omgevingswet (2021) gaan verder in 2019. Er wordt een handreiking participatiesamenwerking ontwikkeld die gebruikt kan worden bij dijkversterkingen. In 2019 vinden klimaatdialogen met de streek plaats, wordt de ambitie en strategie waterkwaliteit uitgewerkt in een meerjarig maatregelprogramma en wordt de participatieaanpak eind 2019 geëvalueerd.

§ 1.2 Speerpunten bedrijfsvoering en bestuur en communicatie

Speerpunten Bedrijfsvoering

Op het gebied van bedrijfsvoering wordt in 2019 onverminderd gestuurd op en geïnvesteerd in het op peil houden van een efficiënte en kwalitatief goede ondersteuning van de primaire processen. De programma's binnen bedrijfsvoering kenmerken zich door een grote diversiteit aan onderwerpen en aandachtsgebieden. Binnen deze diversiteit zullen in 2019 de volgende onderwerpen een nadrukkelijke focus hebben:

- Het ontwikkelen en invulling geven aan een visie rondom digitale transformatie op de volgende onderdelen: technisch, organisatorisch, werkgever en data.
- Het verder op orde brengen en houden van de informatieveiligheid en privacy.
- Verder ontwikkelingen van een visie op het werken bij het waterschap in 2025, met name gericht op wat betekent verdergaande digitalisering voor contacten met onze buitenwereld, medewerkers en faciliteiten die daarbij horen.
- Verdere voorbereiding op de invoering van de omgevingswet, waarbij ook gekeken wordt naar verdere ontwikkeling van de verkeerstoren en de frontoffice.
- Implementatie van contractmanagementbeleid.
- Het organiseren van een flexibele en wendbare organisatie.
- De verdere implementatie van procesmanagement en de bijhorende kwaliteitsnormen.
- Uitvoering geven aan informatiearchitectuur, dienstverlening en zaakgericht werken.
- Het stroomlijnen van de processen met betrekking tot fiscaliteiten.
- Het verder op orde brengen van de archieven.

Speerpunten Bestuur, communicatie en concerncontrol

- Bestuursverkiezingen in 2019.
- Verdere implementatie van de communicatievisie 2018-2023.
- Ondersteunen van het algemeen bestuur bij bestuurlijke vernieuwing.
- Internationale samenwerking vormgeven op basis van vastgesteld beleid.
- Onderzoek uitvoeren naar rechtmatigheid, doelmatigheid en doeltreffendheid.

§ 1.3 Gehanteerde financiële uitgangspunten

Het waterschap houdt bij de berekening van kosten en opbrengsten in de Begroting rekening met toekomstige financiële ontwikkelingen die nu nog onzeker zijn. Hieronder staan de aannames en uitgangspunten die het waterschap als uitgangspunt heeft gekozen voor de Begroting 2019.

Kadernota 2019-2028 en lastenontwikkeling

De Begroting 2019 is een nadere uitwerking van de eerste jaarschijf uit de meerjarenraming van de Kadernota 2019-2028. Voor de lastenontwikkeling is het volgende uitgangspunt opgenomen: *"De maximale tariefstijging komt voor alle voorbeeldprofielen in de planperiode gemiddeld niet boven 2,5% + inflatie, waarbij de voorbeeldprofielen voor huishoudens en bedrijven in geen enkel jaar boven dit percentage uitkomen."* Bij een inflatie van 2% betekent dit een maximale lastenstijging voor 2019 van 4,5%. In de Begroting 2019 wordt, ondanks de toegenomen lasten, binnen deze marge gebleven.

Inflatie

Voor de Begroting 2019 wordt gerekend met 2% inflatie. In de Kadernota 2019-2028 is voor 2019 eveneens 2% inflatie opgenomen. De marktverwachtingen voor 2019 zijn onveranderd gebleven (2,3% à 2,5%). In de verwachtingen is de wijziging van het lage btw-tarief van 6% naar 9% meegenomen, die vermoedelijk per 1 januari 2019 ingaat. Voor het waterschap is het effect van deze verhoging beperkt en daarom gecorrigeerd in het toe te passen inflatiepercentage.

Loonkostenontwikkeling

Voor de stijging van de loonkosten wordt in 2019 **5,4%** aangehouden. Het in 2018 afgesloten Cao-onderhandelingsresultaat ziet er voor 2019 als volgt uit:

- Per 1 april 2019 worden de salarissen verhoogd met 3,25%, dit is gemiddeld voor 2019 **2,45%**.
- Per 1 januari 2019 wordt het IKB vereenvoudigd volledig pensioengevend (**0,75%** effectief).
- De pensioenpremie stijgt in 2019 met 2,2%. Hiervan komt 1,54% ten laste van de werkgever. Aangezien hiervan een deel al in het IKB is meegenomen (zie vorige punt) resteert **1,3%**.
- De autonome loonstijging, het jaarlijkse opslagpercentage afhankelijk van de beoordelingen, bedraagt **0,9%** voor 2019.

In de Kadernota 2019-2028 is voor 2019 rekening gehouden met een stijging van de loonkosten van **3,9%** (3% als gevolg van cao en premie-effecten en 0,9% als gevolg van autonome loonstijging).

Daarnaast worden, conform het Cao-onderhandelingsresultaat, de salarissen per 1 januari 2018 verhoogd met 3,5%. Het waterschap heeft rekening gehouden met 2% voor 2017 en 2% voor 2018. Per saldo betekent dit een toename van de salarislasteren ten opzichte van de Kadernota 2019-2028 met ongeveer € 350.000.

Rente nieuwe leningen

De inschatting van de rente voor 2019 wordt gebaseerd op de meest actuele inschattingen van financiële instellingen. In de Kadernota 2019-2028 was voor 2019 een rentepercentage opgenomen van **2,5%**. Op basis van actuele inschattingen is de renteraming voor 2019 verlaagd naar **2,0%**.

Kostentoedelingsverordening

De Kadernota 2019-2028 is gebaseerd op de kostentoedeling 2014-2018. De Begroting 2019 is gebaseerd op de Kostentoedelingsverordening 2019-2023 (zie § 1.8 Kostentoedeling).

Projecten en investeringsuitgaven

Voor de hoogte van de investeringsuitgaven 2019 wordt verwezen naar § 1.4.2 Investeringsuitgaven 2019. Gelijktijdig met de Begroting 2019 worden de projectlijsten ter mandatering aan het dagelijks bestuur aangeboden. Conform de afspraken rondom sturen op hoofdlijnen zal het algemeen bestuur op basis van die lijsten bepalen welke investeringen gemandateerd worden aan het dagelijks bestuur en welke investeringen voorbehouden blijven aan het algemeen bestuur voor besluitvorming.

Waardering en afschrijving van activa

Objecten met een meerjarig gebruiksnuut worden bij het waterschap geactiveerd en afgeschreven over de periode dat het nut van de investering optreedt. In het Waterschapsbesluit zijn wettelijke regels vastgelegd voor het waarderen, activeren en afschrijven van activa. Deze regelgeving is verder uitgewerkt in de beleidsnotitie "Waardering van afschrijving en activa 2016".

Activeren van personeelskosten en kosten van huisvesting en ICT

Voor zover eigen personeel een directe bijdrage levert aan projecten worden de kosten daarvan geactiveerd. Tevens wordt er een opslag voor kosten van huisvesting en ICT toegerekend aan de projecten. Hierdoor ontstaat inzicht in de werkelijke kosten van een project. In de Begroting 2019 wordt in totaal € 9,5 miljoen aan kosten geactiveerd.

Energie

In 2019 wekt het waterschap ongeveer 38% van het totale energieverbruik (elektriciteit, warmte, aardgas en olie) zelf op. Wat betreft elektriciteit voorziet het waterschap voor circa 29% (14 miljoen kWh) in de eigen behoefte door inzet van biogas op rwzi's en zonne-energie op daken. De overige 71%, zo'n 35 miljoen kWh, dient te worden ingekocht. Deze elektriciteit is tot en met 2020 volledig ingekocht. Het leveringsdeel (commodity) voor 2019 is gelijk aan 2018. Vorig jaar is gemeld dat de bodemprijs bereikt was. Dit wordt nu bevestigd, want voor 2020 stijgt de elektriciteitsprijs met circa 7%. Naast de hogere commodityprijs stijgt ook de prijs voor duurzame windenergie fors.

Slibkosten SNB

Sinds 1997 wordt het (ontwaterde) zuiveringsslib van waterschap Brabantse Delta verbrand in de slibverbrandingsinstallatie van de N.V. Slibverwerking Noord-Brabant (SNB) te Moerdijk. Voor het tarief is in deze Begroting uitgegaan van de conceptbegroting 2019 van SNB (revisie 0, juli 2018). Naast het aan SNB te betalen tarief bestaan de lasten uit de financieringslasten voor de installatie van SNB. De financiering is rechtstreeks door de aandeelhouders ter beschikking gesteld van de NV. De totale lasten zijn verwerkt op programma 4000 Bouw en exploitatie zuiveringstechnische werken.

Belastbare eenheden zuiveringsheffing en watersysteemheffing

De heffingen in deze Begroting zijn geraamd op basis van actuele inzichten in de ontwikkeling van de belastbare eenheden. Pas na enkele jaren wanneer alle aanslagen definitief zijn afgewikkeld blijkt de werkelijke definitieve opbrengst. Periodiek worden de ramingen bij de tussentijdse Managementletters en Jaarrekening bijgesteld op basis van voortschrijdend inzicht.

Hoge raad uitspraak rijkswateren

Op 22 juni 2018 heeft de Hoge Raad een uitspraak gedaan, waarin is bepaald dat wateren (percelen) in een beheersgebied gelegen van een waterschap, niet betrokken mogen worden in de watersysteemheffing als het watersysteembeheer voor die percelen bij het Rijk berust en het betreffende waterschap hier verder geen taak heeft. De provinciale verordening waar het in deze casus om ging en waarin is bepaald dat deze door het Rijk beheerde wateren/percelen behoren tot het gebied van het waterschap, is ongeldig (onverbindend) verklaard. Het betreft hier een uitspraak van de hoogste rechter waartegen geen beroep meer mogelijk is. Dit betekent dat deze uitspraak ook gevolgen heeft voor de andere waterschappen. De percelen waarbij het watersysteembeheer bij het Rijk ligt en Brabantse Delta naast het Rijk geen beheertaak heeft (op basis van de verordening van de provinciale staten van Noord-Brabant) mogen niet langer betrokken worden in de watersysteemheffing. Ook de Unie van Waterschappen adviseert dit aan de waterschappen. In de nu voorliggende Begroting 2019 zijn die percelen daarom niet langer meegerekend. Overigens zal, al dan niet via de Unie van Waterschappen, met de provincie of IPO overlegd worden hoe de provinciale verordening aangepast kan worden, zodanig dat Rijkswateren voortaan buiten de waterschapsgrenzen vallen. Het buiten beschouwing laten van genoemde percelen betekent een afname van 650 hectare ongebouwd en 3.601 hectare natuur (Volkerak en Hollands Diep).

Beginsaldi (egaliserings)reserves 2019

De gehanteerde beginsaldi 2019 van met name de egaliseringsreserves, kunnen nog worden beïnvloed door de definitieve exploitatieresultaten over 2018. Deze resultaten zijn zo nauwkeurig mogelijk ingeschat op basis van Managementletter 2018-4.

Bijdrage van de provincie Noord-Brabant in het kader van het vaarwegenbeheer

De bijdrage van de provincie in het kader van het vaarwegenbeheer is afgestemd op de voor 2019 verwachte netto lasten van de taak Vaarwegenbeheer. De provincie Noord-Brabant heeft het vaarwegenbeheer gedelegeerd aan het waterschap. De kosten komen voor 50% ten laste van het watersysteembeheer en 50% wordt door de Provincie betaald. De begrote bijdrage voor 2019 is € 1,364 miljoen.

Vaststellen subsidieplafond

Met ingang van 1 januari 2011 is de Subsidieverordening waterschap Brabantse Delta in werking getreden. Voor de subsidies genoemd in deze verordening stelt het waterschap jaarlijks in de Begroting een subsidieplafond vast. Hiermee is de subsidieverstreking voor het begrotingsjaar opengesteld. Het subsidieplafond voor de "Subsidie voor aanpak van emissies uit diffuse bronnen" (artikel 2.1 Subsidieverordening waterschap Brabantse Delta) is vastgesteld op € 36.000 totaal.

Besluit: Het AB besluit het subsidieplafond voor de "subsidie voor aanpak van emissies uit diffuse bronnen" voor 2019 vast te stellen op € 36.000 (conform artikel 2.1 van de Subsidieverordening waterschap Brabantse Delta)

Wijziging verdeelsleutel in beleids- en beheerproces (BBP) structuur

Vanwege de aanscherping van opsporing op het nautisch beheer vindt een verschuiving plaats van bestuursrechtelijke handhaving naar strafrechtelijke handhaving. Voorgesteld wordt in de toerekening daarom 2% van bestuursrechtelijke naar strafrechtelijke handhaving over te hevelen. De financiële gevolgen zijn minimaal. De verdeling naar taken wordt als volgt:

BBP-beheerproduct		TAAK NIEUW			TAAK OUD		
		WS	VW	ZB	WS	VW	ZB
6710	Bestuursrechtelijke handhaving	65%	4%	31%	63%	6%	31%
6720	Strafrechtelijke handhaving	66%	2%	32%	68%	0%	32%

Om de wijziging te kunnen doorvoeren is goedkeuring van Gedeputeerde Staten nodig. Inmiddels is die goedkeuring verkregen en is de financiële overeenkomst inzake het vaarwegenbeheer aangepast.

Besluit: Het AB stemt in met de nieuwe verdeelsleutel van de beheerproducten Bestuursrechtelijke handhaving en Strafrechtelijke handhaving

Vennootschapsbelasting

De Wet modernisering vennootschapsbelastingplicht voor overheidsondernemingen is in werking getreden per 1 januari 2016. Overheden die winst behalen op activiteiten die concurreren met de markt moeten dan in principe vennootschapsbelasting betalen. Waterschap Brabantse Delta doet al aangifte vanaf het boekjaar 2014 voor de warmtelevering aan een woonwijk middels het groene warmtestation Nieuwveer. Deze activiteit viel ook al onder de Vbp-plicht volgens de 'oude' wetgeving. Fiscaal gezien is er verlies gemaakt over de jaren 2014, 2015 en 2016 (de aangifte 2017 is nog in voorbereiding). Deze verliezen zijn vooruit verrekenbaar met winsten tot een periode van 9 jaar.

De verwachting is dat er in 2019 op een aantal activiteiten mogelijk fiscale winst behaald zal worden, maar niet in die mate dat deze niet verrekend kunnen worden met de reeds opgebouwde verliespositie. In de Begroting 2019 is derhalve geen rekening gehouden met te betalen vennootschapsbelasting. Bij mogelijk Vpb-plichtige activiteiten kan, naast de levering van warmte of energie, gedacht worden aan het co-vergisten van afvalwaterstromen per as voor bedrijven, detacheringen of andere activiteiten waar een vaste prijs in rekening wordt gebracht en het terugwinnen en verkopen van grondstoffen.

§ 1.4 Verwachte resultaten exploitatie en investeringen 2019

§ 1.4.1 Bedrijfsresultaat exploitatie 2019

In de Kadernota 2019-2028 zijn de inhoudelijke en financiële kaders, inclusief de belastingtarieven, bepaald. De Begroting 2019 is een nadere uitwerking van de eerste jaarschijf uit de meerjarenraming van de Kadernota. De (financiële) uitgangspunten, netto lasten en grondslagen voor de belastingheffing zijn geactualiseerd op basis van voortschrijdend inzicht.

Verwacht bedrijfsresultaat 2019

Het verwachte bedrijfsresultaat van de voorliggende Begroting 2019 is € 8,122 miljoen negatief:

Verwacht bedrijfsresultaat 2018 (bedragen x € 1.000)	Begroting 2018	Kadernota 2019	Begroting 2019
Totale bruto lasten ¹	146.529	148.612	153.584
Totale baten (incl. bijdrage provincie Noord-Brabant)	-139.397	-141.644	-145.462
Verwacht Jaarresultaat	+7.132	+6.968	+8.122
Ottrekking egaliseringsreserve CBL	-149	-149	0
Verwacht Bedrijfsresultaat	+6.984	+6.819	+8.122

(+ = nadelig / - = voordelig)

Het verwachte negatieve resultaat van € 8,122 miljoen wordt als volgt gedekt:

Verwachte dekking bedrijfsresultaat 2019 (bedragen x € 1.000)	Kadernota 2019	Begroting 2019
Toevoeging financiële meevallers aan de bestemmingsreserve DFB	2.207	1.807
Ottrekking uit de egaliseringsreserve Watersysteembeheer	-3.892	-4.795
Ottrekking uit de egaliseringsreserve Zuiveringsbeheer	-2.470	-2.470
Ottrekking uit de bestemmingsreserve DFB	-2.663	-2.663
Totaal dekking resultaat	-6.819	-8.122

Op basis van de verwachte resultaten 2018 (conform Managementletter 2018-4) staat de egaliseringsreserve Zuiveringsbeheer onder druk. Besloten is om een extra ottrekking te doen aan de egaliseringsreserve Watersysteembeheer om de tariefstijging binnen de gestelde norm te houden.

De Begroting 2019 resulteert in de volgende resultaten en dekking per taak:

Verwacht resultaat en dekking per taak (bedragen x € 1.000)	Water- systeem- beheer	Zuiverings- beheer	Vaarwegen- beheer	Totaal
Netto lasten	70.084	66.846	1.364	138.294
Opbrengst verontreinigingsheffing	-277			-277
Heffingen/omslagen	-64.066	-64.466		-128.532
Bijdrage Provincie			-1.364	-1.364
Resultaat per taak 2018	+5.741	+2.380	0	+8.122
Toevoeging bestemmingsreserve DFB (financiële meevallers) ²	+846	+961	0	+1.807
Ottrekking bestemmingsreserve DFB ⁴	-1.792	-871	0	-2.663
Ottrekking egaliseringsreserve	-4.795	-2.470	0	-7.265
Dekking resultaat per taak 2018	-5.741	-2.380	0	-8.122

¹ Bruto lasten zijn de totale kosten van het waterschap. Netto lasten zijn de bruto lasten verminderd met de overige opbrengsten (niet zijnde belastingopbrengsten).

² De toevoegingen en ottrekkingen aan de bestemmingsreserve DFB worden apart voorgelegd. Reserves ontstaan, worden gevoed, opgeheven of verminderd door aparte besluiten van het algemeen bestuur.

§ 1.4.2 Investerings 2019

Voor het gelijkmatig programmeren van investeringen hanteert het waterschap een vast regulier netto investeringsvolume van € 34,42 miljoen per jaar. Dit is na aftrek van bijdragen van derden, zoals subsidies. Bovenop dit bedrag komen nog de extra benodigde investeringen in de regionale keringen en de jaarlijkse bijdrage aan het HWBP. Voor het cluster Waterketen wordt er in 2019 afgeweken van het reguliere investeringsvolume.

Toelichting verhoging investeringsvolume 2019 voor Waterketen

In de kadernota 2019-2028 is gemeld dat de investeringsuitgaven door het project AWP 2.0 het reguliere investeringsvolume van € 18,84 miljoen enkele jaren kan overschrijden. De uitgaven voor AWP 2.0 worden in 2019 geraamd op € 18 miljoen. Doordat ook de reguliere investeringsprojecten, in verband met het zeker stellen van een bedrijfszeker proces of het behalen van beleidsdoelstellingen, doorgang moeten vinden, zullen de uitgaven in 2019 het volume overschrijden. De prognose is dat de bruto investeringsuitgaven 2019 € 27,5 miljoen bedragen. Deze bijstelling heeft in 2019 geen effect op de kapitaallasten. Eind 2018 zijn de eerste resultaten van het onderzoek naar de Lange Termijn Asset Planning bekend en worden voorgelegd aan het algemeen bestuur. Eventuele beeld- en besluitvorming die hieruit voortvloeit wordt dan meegenomen in de Kadernota 2020-2029.

Investeringsuitgaven 2019	Afgesproken investerings volume	Netto uitgaven 2019	Subsidies/ bijdragen	Bruto uitgaven 2019
Waterketen	18,84	27,43	0,07	27,50
Watersystemen	12,35	12,35	1,95	14,30
- Regionale keringen		8,00		8,00
- HWBP-bijdrage		7,40		7,40
Vaarwegen	0,95	0,95		0,95
Ondersteuning	2,28	2,28		2,28
Totaal investeringsuitgaven	34,42	58,41	2,02	60,43

Met ingang van de Kadernota 2019-2028 is er vanaf 2019 een bedrag van € 1,5 miljoen per jaar binnen het reguliere volume van Watersystemen gereserveerd voor investeringen in klimaatadaptatie/ ruimtelijke adaptatie (€ 0,7 miljoen) en waterkwaliteit (€ 0,8 miljoen).

§ 1.5 Ontwikkeling van de tariefegaliseringsreserves

De tariefegaliseringsreserves zijn bedoeld om grote schommelingen in de belastingtarieven op te vangen. Als deze reserves niet aanwezig zijn, moet het waterschap kostenontwikkelingen direct doorberekenen in de tarieven. De tariefegaliseringsreserves kunnen groeien door positieve saldi van de Jaarrekening toe te voegen. Het waterschap heeft ervoor gekozen de egaliseringsreserves over de planperiode van de Kadernota geleidelijk in te zetten voor demping van de tarieven.

Bij de berekening van de egaliseringsreserves voor de Begroting 2019 is rekening gehouden met de Jaarrekening 2017 en de verwachte dekking van het resultaat 2018 (op basis van Managementletter 2018-4) en 2019 (zie § 1.4.1). Hiermee ziet de ontwikkeling van de tariefegaliseringsreserves er als volgt uit:

Tariefegaliseringsreserves (bedragen x € 1.000)	Watersysteem beheer	Zuiverings- beheer
Verwachte stand per 31-12-2018	8.140	4.510
Verwacht resultaat over 2019	-4.795	-2.470
Overboeking naar algemene/calamiteitenreserve	-12	-60
Verwachte stand per 31-12-2019	3.333	1.980
Reservering rechtszaak begrip openbare wegen	660	

§ 1.6 Ontwikkeling van de overige reserves en voorzieningen

Algemene reserve/calamiteitenreserve

De algemene/calamiteitenreserves hebben geen specifieke bestemming en fungeren als algemeen 'weerstandsvermogen' van het waterschap. Voor het verloop van het weerstandsvermogen en de ontwikkeling van de algemene/calamiteitenreserves wordt verwezen naar § 1.10 Weerstandsvermogen.

Bestemmingsreserve duurzaam financieel beleid

In de Kadernota 2017-2026 heeft het waterschap beleid ontwikkeld ter verbetering van de schuldpositie. Er zijn duurzame maatregelen genomen om de groei van de schulden te beperken. Deze maatregelen leiden in eerste instantie tot een stijging van de lasten. Om deze extra lasten op te kunnen vangen zonder grote tariefstijgingen, is bij de Kadernota 2017-2026 besloten om (toekomstige) financiële meevallers apart te zetten in een bestemmingsreserve. Het verloop van de bestemmingsreserve duurzaam financieel beleid is als volgt:

Bestemmingsreserve duurzaam financieel beleid (bedragen x € 1.000)	Watersysteem- beheer	Zuiverings- beheer
Verwachte stand per 31-12-2018	2.833	2.546
Toevoeging financiële meevallers Begroting 2019	846	961
Onttrekking Begroting 2019	-1.792	-871
Verwachte stand per 31-12-2018	1.887	2.636

De financiële meevallers betreffen het voordeel van de herstructurering van de leningenportefeuille (2016), het voordeel van de in januari 2017 afgesloten langlopende lening met negatieve rente en de verwachte dividenduitkering van de Nederlandse Waterschapsbank.

Bestemmingsreserve Persoonsgebonden Basis Budget

In de cao 2014-2016 voor de waterschappen is bepaald dat de medewerkers met ingang van 1 januari 2016 een Persoonsgebonden Basis Budget van € 5.000 beschikbaar hebben. Dit budget kan binnen vijf jaar besteed worden aan opleidingen en andere activiteiten benodigd voor persoonlijke ontwikkeling, loopbaan en vitaliteit. Jaarlijks houdt het waterschap in de begroting rekening met een bedrag van € 1.000 per medewerker. Indien aan het einde van het jaar het volledige begrote bedrag nog niet is uitgegeven wordt dit bedrag in deze bestemmingsreserve PBB gestort. In 2016 en 2017 is € 474.000 van de begrote opleidingskosten niet uitgegeven en toegevoegd aan de bestemmingsreserve PBB. De uitnutting van de reserve zal de komende jaren nauwlettend gevolgd worden en op basis daarvan mogelijk leiden tot bijstelling van de hoogte van de reserve in de laatste jaren.

Bestemmingsreserve Persoonsgebonden Basis Budget (bedragen x € 1.000)	Watersysteem- beheer	Zuiverings- beheer
Verwachte stand per 31-12-2018	237	237
Verwachte onttrekkingen/toevoegingen 2019	0	0
Verwachte stand per 31-12-2019	237	237

Egalisatiereserve CBL-SNB

In 1999 is door de Slibverwerking Noord-Brabant (SNB) een Corse Border Lease overeenkomst gesloten voor de slibverbrandingsinstallatie te Moerdijk. Het netto behaalde voordeel uit deze CBL-transactie van € 2,2 miljoen was opgenomen in de egalisatiereserve CBL-SNB. Vanaf 2000 viel gedurende de looptijd van de lease (21 jaar) jaarlijks op annuïteitenbasis een bedrag vrij. Omdat de Cross Border Lease transactie in september 2018 voortijdig is beëindigd, is het resterende bedrag uit de egalisatiereserve in 2018 volledig vrijgevallen.

Voorzieningen

Voorzieningen zijn voornamelijk verplichtingen en risico's waarvan de omvang en/of tijdstip van nakoming niet exact te bepalen zijn, maar die wel redelijkerwijs zijn in te schatten. Waterschap Brabantse Delta heeft de volgende voorzieningen getroffen:

Voorzieningen (bedragen x € 1.000)	Voorzieningen arbeid gerelateerde verplichtingen				Onderhoud
	Soc. statuut prov.	Wachtgeld personeel	Wachtgeld leden DB	Pensioen leden DB	Zandfilter Efteling
Stand per 31-12-2018	768	52	161	2.729	35
Toevoegingen Begroting 2019					
- rente	4				
- dotaties					10
Onttrekkingen Begroting 2019					
- uit te keren	-110	-52	-84	-167	
- overige onttrekkingen					
Stand per 31-12-2019	662	0	77	2.562	45

Voorziening uitvoering sociaal statuut provincie Noord-Brabant

Bij de overdracht van de muskusratten- en beverrattenbestrijding naar de waterschappen zijn door de provincie Noord-Brabant middelen beschikbaar gesteld voor de uitvoering van de regelingen van het Sociaal Statuut. In de vergadering van het algemeen bestuur van 9 december 2010 is besloten om de ontvangen vergoeding van € 1,7 miljoen te gebruiken voor de vorming van een voorziening. In de toekomst kunnen hieruit alle door de provincie toegezegde vergoedingen worden voldaan. In 2019 worden naar verwachting voor € 110.000 aan vergoedingen uitgekeerd uit deze voorziening.

Voorziening wachtgelden personeel

Voor de wachtgeldaanspraken van het personeel is een voorziening gevormd.

Voorziening pensioenen leden dagelijks bestuur

Op grond van de Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers (APPA) hebben gewezen bestuurders en hun nabestaanden recht op pensioen ten laste van het waterschap. Een deel van de pensioenverplichtingen is ondergebracht bij een externe pensioenverzekeraar. Voor het andere deel is de voorziening op de balans gevormd, berekend op basis van erkende actuariële grondslagen.

Voorziening wachtgeld bestuurders

Naast het recht op bestuurderspensioen hebben gewezen bestuurders op basis van de APPA recht op een bestuurderswachtgeld ten laste van het waterschap. Hoeveel wachtgeldverplichtingen er na afloop van de zittingsduur ontstaan is afhankelijk van eventuele herbenoemingen als DB-lid. De snelheid en de mate waarin een wachtgeldgerechtigde vervangende inkomsten kan verwerven, bepalen vervolgens de hoogte en de duur van het uit te betalen wachtgeld.

Voorziening zandfilter

Per 1 juli 2012 is de overeenkomst voor het onderhoud van een zandfilter voor een periode van 10 jaar verlengd. Jaarlijks wordt een bedrag van € 10.000 aan waterschap Brabantse Delta betaald. Dit bedrag wordt toegevoegd aan de voorziening. De uitgaven van het groot onderhoud worden ten laste van de voorziening geboekt. Voor zover deze voorziening aan het einde van de looptijd (1 juli 2022) van de overeenkomst een batig saldo heeft, zal dit op dat moment worden terugbetaald.

§ 1.7 Incidentele baten en lasten

In deze begroting zijn incidentele baten en lasten opgenomen. Omdat deze de reguliere nettolasten kunnen vertekenen en tevens relevant zijn voor het beoordelen van de financiële positie zijn ze hieronder in beeld gebracht.

Begrotingspost	Bedrag <i>x € 1.000</i>	Omschrijving
Incidentele lasten		
Uitvoeren van het project Sloten, Oevers en Dijken op orde (SODO)	800	Sloten, oevers en dijken op orde focust zich qua handhaving op overtredingen die significante invloed hebben op de aan- en afvoer van water of de waterveiligheid. Deze overtredingen dienen door de overtreders te worden beëindigd. Het doel is eind 2020 alle sloten, oevers en dijken op orde te hebben.
Tijdelijke pompinstallatie persstation Roosendaal	300	In verband met calamiteiten is eind 2016 besloten om een tijdelijk pompinstallatie te plaatsen op persstation Roosendaal. Dit om de bedrijfszekerheid te kunnen garanderen tot realisatie van project AWP 2.0.
Archiefkosten	250	Betreft budget in verband met het in eigen beheer nemen van de overgedragen archieven van Waterschap Brabantse Delta en alle rechtsvoorgangers, behalve die van Land van Nassau (inhaalslag loopt t/m 2020). De oude archieven ordenen, beschrijven en toegankelijk maken.
Aanpassen pompinstallatie rioolgemaal St. Willebrord	190	Vooruitlopend op het project waarin dit gemaal wordt aangepakt gaat de afdeling Onderhouden zelf de pompen en delen van de elektrotechnische en mechanische installatie vervangen om er voor te zorgen dat de beschikbaarheid en betrouwbaarheid gegarandeerd blijven en dat er tot de oplevering van het project voldaan kan worden aan de afnameverplichting.
Omgevingswet (diensten & advies)	113	Gevolg geven aan de implicaties van de Omgevingswet (2021) voor de fysieke leefomgeving. Het ontwikkelen van benodigde competenties van medewerkers en het aanpassen van processen en werkwijzen binnen dit programma, om uitvoering te geven aan de doelen van de Omgevingswet.
Advieskosten	50	Afspraken klimaatstrategie
Totaal	1.703	Incidentele lasten

§ 1.8 Kostentoedeling Watersysteembeheer

Kostentoedelingsverordening

Op grond van de Waterschapswet dient de kostentoedelingsverordening één maal in de vijf jaar geheel te worden herzien op basis van een breed kostentoedelingsonderzoek. In september 2018 heeft het algemeen bestuur de kostentoedelingspercentages voor de begrotingsjaren 2019 tot en met 2023 vastgesteld. De verdeling van de kosten van het Watersysteembeheer is voor 2019-2023 als volgt vastgesteld:

Categorie Watersysteembeheer	Verdeling 2013-2018	Verdeling 2019-2023
Ingezetenen	29,4%	30,0%
Gebouwd	59,6%	58,1%
Ongebouwd	10,8%	11,7%
- Verharde openbare wegen	2,8%	3,4%
- Overig ongebouwd	8,0%	8,3%
Natuur	0,2%	0,2%

Kwijtschelding en oninbaarheid

In de Begroting en de meerjarenraming wordt rekening gehouden met kwijtschelding en oninbaarheid van belastingen, wat resulteert in hogere belastingtarieven. De kwijtscheldingen hebben grotendeels betrekking op ingezetenen en huishoudens. Voor 2019 is rekening gehouden met een totale kwijtschelding € 3,7 miljoen (2018: € 3,5 miljoen). De bedragen die samenhangen met oninbaarheid variëren van jaar tot jaar. Voor 2019 is in totaal (voor huishoudens en bedrijven samen) rekening gehouden met ruim € 1 miljoen (ongeveer gelijk aan 2018).

Kwijtschelding (bedragen in €)	2019
Watersysteemheffing	
Ingezetenen ³	1.256.000
Gebouwd	18.000
Natuur	
Ongebouwd openbare wegen	
Overig ongebouwd	
Zuiveringsheffing	
Huishoudens	2.392.000
Kleine ondernemers/zzp'ers	1.000
Totaal kwijtschelding	3.667.000

Oninbaar (bedragen in €)	2019
Watersysteemheffing	
Ingezetenen	204.000
Gebouwd (incl. 24% bedrijven)	126.000
Natuur	190
Ongebouwd openbare wegen	
Overig ongebouwd	11.000
Zuiveringsheffing	
Huishoudens	399.000
Bedrijven	277.000
Totaal oninbaar	1.017.190

Conform afspraken in het bestuursakkoord is in 2017 is een onderzoek naar de mogelijke effecten van versoering van het in 2012 door het Algemeen Bestuur vastgestelde kwijtscheldingsbeleid uitgevoerd. Verdere besluitvorming hierover is aan het in 2019 aantredende nieuwe Algemeen Bestuur.

Grondslagen tarief Watersysteembeheer

De tarieven voor het Watersysteembeheer zijn gebaseerd op het aantal inwoners (categorie 'ingezetenen'), de economische waarde (categorie 'gebouwd') en de belastbare hectaren (categorieën 'ongebouwd' en 'natuur'):

- *Ingezetenen* nemen 30% van de watersysteemheffing voor hun rekening. Dit aandeel hangt samen met de gemiddelde inwonersdichtheid (aantal inwoners per vierkante kilometer). Het waterschap gaat voor het begrotingsjaar uit van 350.735 ingezetenen. Naar verwachting zullen 24.756 ingezetenen geen heffing betalen, omdat zij in aanmerking komen voor kwijtschelding of omdat de aanslag oninbaar is.
- De heffing die de *categorie gebouwd* betaalt, hangt samen met de economische waarde van het gebouwde goed (WOZ-waarde). In het verleden ging het waterschap uit van een economische

³ Inclusief 0,5% kleine ondernemers/zzp'ers

waarde van € 2.500 per eenheid. Met ingang van 1 januari 2009 is het tarief een vast percentage van de WOZ-waarde. Voor 2019 is dit percentage 0,0336%.

- De heffing die de *categorie ongebouwd* betaalt, hangt samen met de ongebouwde (agrarisch) hectares grond. Voor openbare wegen geldt een tariefdifferentiatie van 300%. Bij de Begroting 2019 is uitgegaan van 9.600 ha verharde openbare wegen en 92.350 ha. overig ongebouwd.
- *Natuur*: onder natuurterreinen worden ongebouwde onroerende zaken verstaan waarvan de inrichting en het beheer geheel of nagenoeg geheel duurzaam zijn afgestemd op het behoud of de ontwikkeling van natuur. Ook bossen en open wateren met een oppervlakte van ten minste één hectare behoren tot natuurterreinen. Bij de Begroting 2019 is uitgegaan van 26.499 hectare natuur.

Grondslagen tarief Zuiveringsheffing

Het tarief voor de Zuiveringsheffing hangt af van het aantal vervuilingseenheden:

Vervuilingseenheden Zuiveringsheffing	Huishoudens	Bedrijven	Kwijtschelding /oninbaar	Netto
Begroting 2019	835.500	383.750	-55.400	1.163.850

Verontreinigingsheffing

Belasting voor het bestrijden van kosten voor maatregelen tot het tegengaan en voorkomen van verontreiniging van het oppervlakte water als gevolg van het direct lozen vanuit woon/bedrijfsruimte op het oppervlaktewater. (begroting 2019 5.000 vervuilingseenheden)

§ 1.9 Belastingtarieven

Doordat de netto lasten ten opzichte van de Kadernota 2019-2028 zijn gestegen, door met name externe, niet beïnvloedbare ontwikkelingen, en het bezuinigen op de beïnvloedbare kosten grote risico's met zich meebrengt of het behalen van belangrijke beleidsdoelstellingen belemmert, blijven de belastingtarieven voor 2019 grotendeels niet binnen de kaders van de Kadernota 2019-2028.

De belastingtarieven voor de watersysteemheffing en de zuiveringsheffing zijn hieronder weergegeven:

Heffing (bedragen in €)	Begroting 2018	Kadernota 2019	Begroting 2019
Watersysteemheffing			
- ingezetenen	57,24	58,75	58,96
- gebouwd (basis 2.500) ⁴	0,926	0,915	0,839
- natuur	4,19	4,33	4,84
- ongebouwd openbare wegen	186,50	194,42	229,67
- overig ongebouwd	53,29	55,55	57,42
Zuiveringsheffing/verontreinigingsheffing	52,74	53,70	55,39

Ondanks de toegenomen netto lasten en de forse investeringen in een veilige delta en de toenemende risico's wordt er vastgehouden aan een gematigde ontwikkeling van de lasten voor burgers en bedrijven: de afgesproken voorbeeldprofielen voor huishoudens en bedrijven blijven binnen de gestelde norm van 2,5% + inflatie = 4,5% lastenstijging.

Op basis van de bovenstaande belastingtarieven is de totale lastendruk per groep als volgt:

Voorbeeldaanslagen (bedragen in €)	Begroting 2018	Kadernota 2019	Begroting 2019	% 2019 t.o.v. 2018
Huishoudens				
Meerpersoons huishouden, huurwoning, 3 v.e.	€ 215,44	€ 219,85	€ 225,13	+4,5%
Eenpersoonshuishouden, huurwoning, 1 v.e.	€ 109,97	€ 112,45	€ 114,35	+4,0%
Meerpersoons huishouden, koopwoning, € 200.000, 3 v.e.	€ 289,51	€ 293,04	€ 292,28	+1,0%
Eenpersoons huishouden, koopwoning, € 200.000, 1 v.e.	€ 184,04	€ 185,64	€ 181,50	-1,4%
Bedrijven				
Natuurterreinen, 1000 ha	€ 4.190,78	€ 4.334,70	€ 4.842,64	+15,6%
Agrarisch bedrijf, € 400.000, 40 ha grond, 3 v.e.	€ 2.437,79	€ 2.529,41	€ 2.597,11	+6,5%
Gemeente, 600 ha wegen	€ 111.900,89	€ 116.650,96	€ 137.799,05	+23,1%
Groothandel, € 2.400.000, 7 v.e.	€ 1.257,99	€ 1.254,23	€ 1.193,48	-5,1%
Productiebedrijf voedingsmiddelen, € 12.000.000, 300 v.e.	€ 20.264,74	€ 20.501,64	€ 20.645,83	+1,9%

⁴ Met ingang van 1 januari 2009 is het tarief een vast percentage van de WOZ-waarde. Voor 2019 is het tarief 0,0336% t.o.v. 0,0370% voor 2018.

§ 1.10 Risicoparagraaf

§ 1.10.1 Inleiding

In producten als het Bestuursprogramma, de Kadernota, de Begroting en Jaarrekening worden de belangrijkste risico's belicht die in de planperiode gevolgen voor de uitvoering van de programma's (doelstellingen) of de financiën kunnen hebben.

Ook de significante risico's ten aanzien van de verbonden partijen zijn hier opgenomen. Voor informatie omtrent de overige risico's met betrekking tot verbonden partijen wordt verwezen naar hoofdstuk 5.

Het waterschap beoordeelt ieder jaar opnieuw de mogelijke gevolgen van de belangrijkste operationele risico's en de kans dat deze risico's zich voordoen. De impact van de risico's wordt vergeleken met de bestuurlijk vastgestelde norm voor het weerstandsvermogen. Op die manier zorgt het waterschap er voor dat het voldoende weerstandscapaciteit heeft om onvoorziene financiële tegenslagen op te vangen. De afgelopen jaren is ook het risico-gebaseerd assetmanagement ingevoerd, met als doel de juiste balans te vinden tussen prestaties, kosten en risico's. Daarmee wordt bewust risico gestuurd gewerkt.

Op basis van kans en effect zijn de meest belangrijke risico's:

- Veranderingen in wet- en regelgeving
- Realisatie projectportfolio
- Uitval van installaties
- Afhankelijkheid van ICT
- Lozingen van chemische stoffen en illegale stoffen
- Verbonden partijen
- Gevolgen brand bij chemische fabriek Moerdijk
- Verantwoordelijkheid voor beschoeiing
- Procedure over gevolgen uitvoering project
- Nadeelcompensatieverzoek

§ 1.10.2 Risico's waterschap Brabantse Delta

Veranderingen in wet- en regelgeving

Het waterschap anticipeert zoveel mogelijk op wijzigingen in wet- en regelgeving. Een voorbeeld hiervan is de nieuwe Omgevingswet. Niet alle veranderingen zijn op voorhand te voorspellen. Eén risico wordt hier genoemd.

De reikwijdte van het begrip 'openbare verharde wegen' uit de Waterschapswet

Op 28 december 2016 heeft de rechtbank Overijssel in een belastingprocedure, in zijn overwegingen bepaald dat het begrip "verharde openbare wegen" uit de Waterschapswet beperkt moet worden uitgelegd. De rechtbank oordeelde dat onverharde weggedeelten die dienstbaar zijn aan de (verkeersfunctie van de) verharde weg, niet onder de reikwijdte van dit begrip vallen. Het gaat om een principiële uitspraak, met in potentie grote financiële gevolgen voor de waterschappen. Het is namelijk zo dat alle waterschappen een tariefdifferentiatie wegen hanteren en hierbij uitgaan van de ruime interpretatie van het begrip "verharde openbare wegen". Medio december 2017 heeft het gerechtshof in hoger beroep bepaald dat onverharde weggedeelten niet mogen worden meegenomen bij de oppervlaktebepaling van de weg. Inmiddels is tegen de uitspraak van het gerechtshof beroep in cassatie bij de Hoge Raad ingesteld. Er moet rekening mee worden gehouden dat het ongeveer 1 jaar kan duren voordat de Hoge Raad tot een beslissing komt. Een gedeelte van de egaliseringsreserve watersysteembeheer is gereserveerd, voor het geval de Hoge Raad een uitspraak doet die uitstraling heeft op het waterschap.

Realisatie projectportfolio

Dit risico betreft onvoorziene risico's in projecten die niet op te vangen zijn in het projectportfolio. Drie belangrijke risico's die hiermee samenhangen worden hieronder toegelicht.

1. Marktontwikkelingen

Door de aantrekkende markt stijgen de prijzen van aannemers en hebben zij meer keuzemogelijkheden waardoor ze niet altijd meer inschrijven. Dit kan gevolgen hebben voor de budgetten van de projecten die zijn geraamd. Ook het vinden van goed gekwalificeerd personeel (zowel in dienst als inleen of zzp'er) wordt lastiger en daardoor duurder.

2. Grondverwerving

Het beschikbaar hebben van (ruil)grond is onmisbaar in de uitvoering van de taken van het waterschap en het realiseren van de opgave waarvoor wij verantwoordelijk zijn. Het gaat hierbij onder andere om

ecologische verbindingzones, waterberging, verbeteren regionale keringen en verleggen van waterlopen. Grondverwerving is een proces dat tijd in beslag neemt en waarvan het verloop niet altijd planbaar is. Bovendien is het steeds lastiger om grondposities te verwerven door o.a. niet voldoende beschikbaar zijn van (ruil) grond, prijsontwikkeling, wetgeving, bereidheid tot verkopen tegen marktwaarde. Het waterschap is voortdurend op zoek naar mogelijkheden om de gronden beschikbaar te krijgen binnen maatschappelijk verantwoorde kosten. Ook draagvlak (o.a. door samenwerking met anderen en goede communicatie) is hierbij een belangrijke factor. Het risico bestaat dat wanneer het waterschap niet duidelijk kiest voor de mogelijkheid van het opleggen van de gedoogplicht of het inzetten op onteigening, dat gronden niet (tijdig) beschikbaar komen, projecten vertragen en de doelstellingen van het waterschap niet gerealiseerd worden. Daarbij is tevens van belang dat er voldoende middelen beschikbaar zijn om anticiperend gronden te kunnen aankopen om goede grondposities te verkrijgen. In de vergadering van het algemeen bestuur van 26 september 2018 is een aanvullend uitvoeringskrediet van € 5,0 miljoen beschikbaar gesteld. Het totale beschikbare uitvoeringskrediet bedraagt daarmee € 9,55 miljoen.

Uitval van installaties

De uitval van een zuiveringsinstallatie als gevolg van externe factoren (brand, ramp, extreem weer) is een risico. Ook veroudering van de installaties en persleidingen, soms in combinatie met uitgesteld onderhoud, verhoogt het risico. De financiële gevolgen kunnen aanzienlijk zijn door claims van derden, boetes van gemeente/EU, kosten lozingsheffing, milieuschade, extra transportkosten en eigen schade. Door assetmanagement en het beleidsvoornemen 'Water van waarde – Waterketen' werkt het waterschap eraan om deze risico's te verkleinen. In het beleidsvoornemen is hiervoor een concreet initiatief (project Systeemherstel) opgenomen.

Afhankelijkheid van ICT

Door de afhankelijkheid van ICT neemt het risico toe dat de bedrijfsvoering als gevolg van handelen van eigen medewerkers of externen (on-)bedoeld stil komt te liggen. Als de ICT-voorzieningen wegvallen komt de procesvoering bij zuiveren en peilbeheer gedurende korte of langere tijd stil te liggen, met lozingen van vuil water, hoog water of overstroming als mogelijke gevolgen. Bij een kwetsbaar gebied als de stad Breda of industriegebied Moerdijk kan dit tot aanzienlijke kosten en commotie leiden. Door de implementatie van de BIWA (Baseline Informatieveiligheid Waterschappen) zijn er forse stappen gezet om de risico's meer beheersbaar te maken. Informatieveiligheid is echter nooit af en zal continu aandacht blijven vragen. Het inrichten van een goede planning en control draagt bij aan het beheersen van de risico's. Dit neemt niet weg dat het toch mis kan gaan. Om dit risico goed te managen is er een crisisbestrijdingsplan ICT opgesteld dat opereert binnen de calamiteitenorganisatie.

Lozingen van chemische stoffen en illegale stoffen

Illegale lozingen met onverwacht hoge concentraties giftige stoffen kunnen schade veroorzaken aan flora en fauna. Ook kan er schade ontstaan bij de zuiveringen, door een verstoorde procesvoering. De financiële gevolgen kunnen aanzienlijk zijn:

- claims van derden, indien die niet te claimen zijn bij de veroorzaker;
- opgelegde boetes;
- kosten aan beheersmaatregelen, zoals bodemsanering.

In de risicobeoordeling is de kans op lozingen verhoogd, als gevolg van incidenten die het afgelopen jaar in de branche en bij ons waterschap hebben plaatsgevonden. Toenemend verschijnsel zijn de lozingen die gerelateerd zijn aan de productie van drugs (grondstoffen/afvalstoffen). Met name op de wat kleinere zuiveringen in het buitengebied kan dit een enorme verstoring van het zuiveringsproces veroorzaken.

Gevolgen brand bij chemische fabriek Moerdijk

Het waterschap en de andere overheden hebben met Chemie Pack Nederland B.V. en de andere nog bestaande bedrijfsonderdelen van Chemie Pack een schikking getroffen. De opbrengsten van de schikking worden verdeeld tussen de betrokken overheden. Intussen hebben verzekeraars van bedrijven die goederen in opslag hadden staan bij Chemie Pack de betrokken overheden en inspecties aansprakelijk gesteld voor de geleden schade omdat onvoldoende toezicht zou zijn gehouden. Of dit daadwerkelijk tot het vergoeden van een schadeclaim zal leiden door het waterschap lijkt op dit moment niet erg waarschijnlijk. Er zijn vooralsnog geen procedures gestart.

Verantwoordelijkheid voor beschoeiing

Een inwoner van Steenbergse is van oordeel dat de beschoeiing langs zijn tuin ondeugdelijk is. Zijn tuin verzakt daardoor. Hij is van oordeel dat het waterschap aansprakelijk is voor het verzakken van de tuin. De rechtbank heeft de inwoner in het gelijk gesteld. Naar het oordeel van het waterschap heeft de rechtbank een principiële onjuiste oordeel gegeven. Het waterschap is in hoger beroep gegaan tegen het vonnis van de rechtbank. De zaak is momenteel in behandeling bij het gerechtshof in Den Bosch. Het hof heeft een tussenuitspraak gedaan, daardoor laat de einduitspraak nog op zich wachten. De einduitspraak van het hof is van belang, omdat een andere inwoner met vergelijkbare problematiek ook een procedure heeft aangespannen onder verwijzing naar de uitspraak van de rechtbank. Ook twee verenigingen van

eigenaren (appartementencomplexen) beraden zich op juridische stappen. Deze zaak is ook voor andere waterschappen van principieel belang, omdat in het hele land vergelijkbare situaties kunnen spelen.

Procedure over gevolgen uitvoering project

Een inwoner heeft over een aantal issues een civielrechtelijke procedure aangespannen tegen het waterschap. Volgens zijn zeggen zijn deze issues ontstaan door de gebrekkige uitvoering van een project dat in 2001 door het waterschap is gestart en zijn perceel beïnvloedt. Alsook omdat hij van oordeel is dat aanvullende afspraken niet goed worden nagekomen door het waterschap. Langdurig en op verschillende niveaus is getracht om tot een vergelijk te komen met deze inwoner. Dat is uiteindelijk niet gelukt. Inmiddels is het waterschap gedagvaard voor een zitting begin november 2018.

Nadeelcompensatieverzoek

Er is een nadeelcompensatieverzoek ingediend. De door het waterschap ingeschakelde externe deskundige adviseert een beperkte schadevergoeding. De verzoeker heeft een contra-expertiserapport laten opstellen waarin gemotiveerd wordt dat het schadebedrag rond de €450.000 zou moeten uitkomen. Met behulp van de door het waterschap ingeschakelde externe deskundige wordt dit verzoek bestudeerd. Na de droge periode van afgelopen zomer en het instellen van onttrekkingsverboden, houdt het waterschap rekening met nadeelcompensatieverzoeken vanwege deze onttrekkingsverboden. Tot nu toe is 1 verzoek ontvangen (€ 45.000,--). Hoe deze verzoeken te beoordelen, wordt thans uitgezocht, onder meer in overleg met de Unie van Waterschappen.

§ 1.10.3 Risico's verbonden partijen

Het waterschap kent negen verbonden partijen. Twee gemeenschappelijke regelingen voldoen niet aan de criteria van verbonden partij. Het zijn zogenaamde centrumregelingen zonder eigenstandige organisatie. In hoofdstuk 5 worden de ontwikkelingen bij de verbonden partijen weergegeven, inclusief de centrumregelingen muskusrattenbestrijding en De Dommel-Brabantse Delta.

Deelname in verbonden partijen brengt risico's en verplichte uitgaven met zich mee, waar het waterschap slechts gedeeltelijk op kan sturen. Ongeveer 27% van de directe kosten van het waterschap gaat om in deze verbonden partijen, dat is circa 11% van de totale begroting. Het is een gecompliceerd speelveld: de verbonden partijen zijn zelfstandig, maar ook verweven met het waterschap. Het algemeen bestuur heeft bevoegdheden inzake het oprichten van en deelnemen in verbonden partijen. De verbonden partijen zijn – na instemming van het algemeen bestuur – aangegaan door het dagelijks bestuur. Daarom is het dagelijks bestuur primair verantwoordelijk voor het aansturen van de verbonden partijen en het behartigen van het belang van het waterschap (zowel het eigenaarsbelang als het klantbelang).

Per verbonden partij is een rollenscheiding doorgevoerd tussen de eigenaars/deelnemersrol en de klantrol van het waterschap. Deze rollen worden per verbonden partij bij verschillende procesmanagers belegd, om de bestuurlijk vertegenwoordiger en het bestuur optimaal te kunnen adviseren. Een goede afstemming van de planning- en controlcyclus van verbonden partijen op die van het waterschap is nodig, maar niet altijd mogelijk. Zowel bij het waterschap als bij de verbonden partijen is toenemende aandacht voor risicomanagement. Primair doel is om beter in control te kunnen zijn. Secundair gaat het ook om het weerstandsvermogen. Vaak zijn er afspraken dat verbonden partijen geen of nauwelijks eigen weerstandsvermogen vormen. Het waterschap dient bij de bepaling van het weerstandsvermogen ook de belangrijkste risico's ten aanzien van de verbonden partijen te beschouwen. Dit vereist een goede afstemming.

Bij SNB spelen op dit moment ontwikkelingen die relevant zijn om in deze risicoparagraaf te benoemen:

Slibverwerking Noord-Brabant (SNB)

Waterschap Brabantse Delta is voor 22,6% aandeelhouder in N.V. Slibverwerking Noord-Brabant (SNB). SNB verwerkt zuiveringsslib in een slibverbrandingsinstallatie (SVI). SNB is een naamloze vennootschap, wat inhoudt dat de aansprakelijkheid van de aandeelhouders in beginsel beperkt is tot hun verplichting om de door hen gehouden aandelen vol te storten.

SNB is door haar maatschappelijke functie en met haar ondernemende bedrijfsvoering blootgesteld aan strategische, operationele, financiële en compliance risico's. Risicomanagement is daarom een integraal onderdeel van de bedrijfsvoering. Het nemen van risico's is inherent aan ondernemen. Door een bewuste afweging te maken tussen doelstellingen en de risico's die SNB bereid is te nemen, streeft SNB naar een bestendige en maatschappelijk (inclusief milieu) verantwoorde bedrijfsvoering.

Tijdelijk hoge slibaanvoer

Zoals eerder aangeven blijft de verwachte afname van de slibproductie achter door vertragingen in de bouw en opstart van enkele Energiefabrieken. Het lijkt erop dat er tevens sprake is van een landelijke toename in de slibproductie. Zolang deze situatie voortduurt, is SNB genoodzaakt slib extern te verwerken. In Nederland en in de omringende landen is zeer beperkt of geen extra slibverwerkingscapaciteit beschikbaar. Dit betekent oplopende kosten en tijdelijke ad-hoc opslag van slib. Voor 2019 worden de hiermee gemoeide kosten geschat op circa € 5,3 miljoen. Door de afgesproken kostenverdeelsystematiek, kunnen die kosten ook deels bij de waterschappen terecht komen die niet de veroorzaker zijn. Vandaar dat onderzocht wordt of de kostenverdelingsystematiek aangepast moet worden. Extra verwerkingscapaciteit is op korte termijn niet realiseerbaar, waardoor in 2017 onderzoek is gestart naar alternatieve duurzame oplossingen voor opslag. Hiervoor wordt binnenkort een investeringsvoorstel ingediend die ook in de verdere toekomst van nut zal zijn voor de bedrijfsvoering mede gelet op de beperkte mogelijkheden voor opslag van slib en zeer krappe verwerkingscapaciteit in Nederland.

Cross Border Lease

De risico's behorende bij de Cross Border Lease transactie zijn vanwege de voortijdige beëindiging in september 2018 geheel komen te vervallen.

§ 1.11 Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen van het waterschap is het vermogen om onvoorziene financiële tegenslagen op te vangen, rekening houdend met de risico's die het waterschap loopt. Waterschap Brabantse Delta beoordeelt ieder jaar opnieuw de kansen en de gevolgen van de belangrijkste risico's en vergelijkt deze met de norm voor het weerstandsvermogen. Het gaat hier om restrisico's ná het treffen van beheersmaatregelen, zoals verzekeringen of voorzieningen. Op deze manier houdt het waterschap zicht op de benodigde weerstandscapaciteit en voldoet het aan de verplichting uit de Waterschapswet om inzicht te hebben in de risico's en de financiële middelen om deze risico's af te kunnen dekken.

Waterschap Brabantse Delta is continue in ontwikkeling evenals haar omgeving. Zowel bestuurlijk als ambtelijk wordt grote waarde gehecht aan een goede invulling van risicomanagement. Er gebeurt al veel op dit terrein: in projecten, in processen, bij de toepassing van asset management en bij de jaarlijkse risicoanalyse ten behoeve van de beoordeling van het weerstandsvermogen.

In 2018 heeft een risicoanalyse (inventarisatie en kwantificeren van de risico's) plaatsgevonden om te beoordelen of de omvang van reserves voldoende is. Uit het rapport is gebleken dat het weerstandsvermogen in 2019 'uitstekend' is.

Algemene reserves/calamiteitenreserves

Het waterschap hanteert per taak een algemene/calamiteitenreserve. De norm voor het weerstandsvermogen (1,2 x omvang bekende risico's) is steeds beschikbaar als algemene bufferruimte voor calamiteiten/risico's. De norm voor de algemene reserve/calamiteitenreserve is als volgt:

Risico's x factor 1,2 x € 1.000	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Algemene en calamiteiten-reserve watersysteembeheer	1.332	1.344	1.368	1.392	1.428	1.476	1.488	1.536	1.608	1.668
Algemene en calamiteiten-reserve zuiveringsbeheer	3.372	3.432	3.468	3.564	3.624	3.708	3.912	3.888	4.008	4.056

Het verloop van de weerstandscapaciteit in 2019 is als volgt:

Verloop weerstandscapaciteit 2019 (bedragen x € 1.000)	1-1-2019	31-12-2019
Algemene/calamiteitenreserve Watersysteembeheer	678	690
Algemene/calamiteitenreserve Zuiveringsbeheer	2.719	2.779
Algemene reserve/wachtgeld Watersysteembeheer	654	654
Algemene reserve/wachtgeld Zuiveringsbeheer	654	654
Totaal algemene/calamiteitenreserve	4.704	4.776
Egalisatiereserve Watersysteembeheer	8.140	3.333
Reservering rechtszaak reikwijdte begrip openbare wegen WS	660	660
Egalisatiereserve Zuiveringsbeheer	4.510	1.980
Totaal egalisatiereserve	13.310	5.973
Bestemmingsreserve DFB Watersysteembeheer	2.833	1.887
Bestemmingsreserve DFB Zuiveringsbeheer	2.546	2.636
Persoonsgebonden basisbudget WS	237	237
Persoonsgebonden basisbudget ZB	237	237
Totaal bestemmingsreserve	5.854	4.998
Totaal beschikbare weerstandscapaciteit	23.868	15.747

De risico's zijn uitgesplitst naar Watersysteembeheer en Zuiveringsbeheer omdat de kosten grotendeels direct samenhangen met de taken en ook de reserves aan de taken gekoppeld zijn.

Het weerstandsvermogen per 31 december 2019 bedraagt:

Watersysteembeheer <i>(bedragen x € 1.000)</i>	Begroting 2018	Begroting 2019
Weerstandscapaciteit	7.982	7.461
Risico omvang	1.189	1.110
Weerstandsvermogen	6,71	6,72

Zuiveringsbeheer <i>(bedragen x € 1.000)</i>	Begroting 2018	Begroting 2019
Weerstandscapaciteit	13.138	8.286
Risico omvang	3.332	2.810
Weerstandsvermogen	3,94	2,94

Het weerstandsvermogen is beoordeeld op basis van het beoordelingsmodel van de Universiteit Twente. Een weerstandsvermogen tussen 1 en 1,4 wordt als ruim voldoende beschouwd en een weerstandsvermogen boven de 2 als uitstekend.

§ 1.12 Financiering

Algemeen

Met financiering wordt bedoeld het uitzetten en/of het aantrekken van gelden. In de wet FIDO (Wet Financiering Decentrale Overheden) zijn de kaders gesteld waaraan het treasurybeleid moet voldoen. Het accent ligt daarbij op het onberispelijk en behoedzaam uitvoeren van het financieringsbeleid, het inzetten van de beschikbare instrumenten ten behoeve van het publieke belang en een voorzichtige toepassing van beleggingsinstrumenten en afgeleide financiële instrumenten. In verband met de vereisten van de Wet FIDO zijn er twee instrumenten op het gebied van treasury: het treasurystatuut en de jaarlijks financieringsparagraaf in de begroting en jaarrekening. Het treasurystatuut bevat het beleidskader waarbinnen de treasuryfunctie rechtmatig kan worden uitgevoerd. De treasuryfunctie omvat het beheer van de financiële vermogenswaarden, de financiële positie en de hieraan verbonden risico's en het afleggen van transparante verantwoording hierover.

Rentevisie

Om investeringen te kunnen financieren trekt het waterschap geld aan op de geld- en kapitaalmarkt. Het is van groot belang de ontwikkelingen te volgen en alert te reageren daar waar nodig. De rente op de leningen werkt door in de kapitaallasten.

De keuze voor de wijze van financiering (kort of lang geld, fixe of lineair) wordt bepaald op basis van de verwachte rente per type en looptijd lening en de huidige leningenportefeuille. Hierbij wordt gestreefd naar een optimum tussen lage lasten, vervalkalender (gelijke spreiding en hoogte aflossingen) en afstemming op de meerjarige financieringsbehoefte.

In de Kadernota 2019-2028 was voor 2019 een rentepercentage opgenomen van 2,5%. Op basis van actuele inschattingen van financiële instellingen is voor de Begroting 2019 besloten het rentepercentage voor nieuwe leningen te verlagen naar 2,0%.

Financieringsbehoefte

In januari 2017 is de laatste langlopende lening aangetrokken (lineair, 5 jaar, -0,151%). De verwachte financieringsbehoefte tot eind 2019 is als volgt:

- Per 01-12-2018: € 20.000.000 (fixe, ongeveer 15 jaar, 2%)
- Per 30-06-2019: € 24.000.000 (fixe, ongeveer 15 jaar, 2%)

De rente van een fixe lening is hoger dan de rente van een lineaire lening, maar doordat er geen tussentijdse aflossingsverplichting is, wordt een groter deel van de toekomstige financieringsbehoefte afgedekt en daarmee optimaal gebruik gemaakt van de huidige lage rentestanden.

Kasgeldlimiet ter beperking van het renterisico op korte financiering (< 1 jaar)

Het aantrekken van kort geld geschiedt in de vorm van rekeningcourant krediet en eventuele kasgeldleningen. De kasgeldlimiet is de grens waarbinnen decentrale overheden hun activiteiten met kortlopende middelen mogen financieren in 1 jaar. Elk kalenderkwartaal wordt het gemiddelde van de kortlopende middelen getoetst aan de kasgeldlimiet. Voor waterschappen is de wettelijk vastgestelde limiet bepaald op 23% van het begrotingstotaal. Voor 2019 bedraagt de kasgeldlimiet voor het waterschap € 35,32 miljoen (23% van € 153,6 miljoen).

Renterisiconorm ter beperking van het renterisico op lange financiering (> 1 jaar)

Het bedrag aan aflossingen en het bedrag van leningen dat in aanmerking komt voor renteherziening mag in het betreffende jaar de renterisiconorm niet overschrijden. Voor waterschappen is in de wettelijke norm bepaald dat 30% van het begrotingstotaal opnieuw afgesloten mag worden. Voor 2019 bedraagt de renterisiconorm voor het waterschap € 46,1 miljoen (30% van € 153,6 miljoen). Voor 2019 blijft het bedrag aan aflossingen en het bedrag dat in aanmerking komt voor renteherziening (€ 14,2 miljoen) ruimschoots onder de norm.

§ 1.13 Wet Hof en EMU-saldo

Vanaf 2014 is de wet Houdbare Overheidsfinanciën (wet Hof) van kracht. Deze wet maakt decentrale overheden medeverantwoordelijk voor het terugdringen van het Nederlandse begrotingstekort (EMU-tekort). EU-lidstaten mogen een begrotingstekort van maximaal 3% van het bruto binnenlands product (BBP) hebben en een maximale overheidsschuld van 60% BBP.

In het BOFV (Bestuurlijk Overleg Financiële Verhoudingen) is een afspraak gemaakt over de ruimte in het EMU-saldo voor de decentrale overheden: voor de jaren 2019 tot en met 2022 is er een gezamenlijke ruimte van 0,4% BBP. In 2017 en 2018 was dit 0,3%. De Unie van Waterschappen, VNG en IPO hebben uitgesproken dat hiermee naar verwachting voldoende ruimte is om alle noodzakelijke investeringen te realiseren. Voor de waterschappen gaat het dan met name om klimaatadaptatie, de energietransitie en de circulaire economie. Mocht de ruimte toch te beperkt blijken, dan vinden de decentrale overheden een luisterend oor bij het kabinet.

De Unie, VNG en IPO hebben de beschikbare ruimte als volgt verdeeld: 0,27% gemeenten, 0,08% provincies en 0,05% waterschappen. De ruimte voor de waterschappen van 0,05% BBP leidt met de meest recente raming van het BBP 2019 tot een EMU-tekort van € 406 miljoen. Dit bedrag is met de vastgestelde verdeelsleutel van de 'geraamde netto-exploitatiekosten van het voorgaande jaar' (2018) verdeeld over de waterschappen. De EMU-referentiewaarde 2019 voor waterschap Brabantse Delta bedraagt € 19,4 miljoen. Het begrote EMU-saldo 2019 is als volgt berekend:

Berekening EMU saldo vanuit exploitatiesaldo (bedragen x € 1.000)		2019
	Exploitatiesaldo Begroting 2019	-8.122
	<i>Invloed investeringen (Staat van Activa / IP):</i>	
-/-	Bruto Investeringsuitgaven MVA en IMVA	-58.430
+	Investeringssubsidies MVA en IMVA	2.020
+	Afschrijvingen	37.247
	<i>Invloed voorzieningen (Staat van Reserves en Voorzieningen):</i>	
+	Toevoegingen ten laste van exploitatie	14
-/-	Onttrekkingen ten laste van exploitatie	-136
-/-	Betalingen rechtstreeks uit voorzieningen	-277
	EMU saldo Begroting 2019 Waterschap Brabantse Delta	-27.684
	EMU saldo Waterschapshuis (4 % van 96.000,-)	4
	EMU saldo Aquon (12% van -/- € 300.000,-)	-36
	EMU saldo Belastingssamenwerking (niet begroot)	0
	EMU saldo WBD inclusief verbonden partijen	-27.617
	EMU referentiewaarde 2019 WBD	-19.400
	Verschil (+ is positief, -/- is negatief)	-8.316

Als gevolg van de hoge investeringsuitgaven komt het waterschap voor 2019 uit op een verwacht EMU-tekort van € 27,6 miljoen. Dit is hoger dan de EMU-referentiewaarde van € 19,4 miljoen. De EMU referentiewaarde is geen norm, maar een indicatie van het aandeel dat een waterschap in de gezamenlijke ruimte voor de decentrale overheden heeft. Het correctiemechanisme treedt pas in werking bij het meerjarig overschrijden van de EMU ruimte door de gezamenlijke decentrale overheden. Hiervan zal naar verwachting geen sprake zijn.

§ 1.14 Bijlagen

Uitvoeringsinformatie

In de bijlagen I tot en met V is de volgende uitvoeringsinformatie opgenomen:

- De staat van reserves en voorzieningen (bijlage I);
- De BBP-productenlijsten met de raming van de netto-kosten naar beleids- en beheerproducten en de toerekening van de netto-kosten aan de taken (bijlage II);
- De gecompriëerde staat van activa (bijlage III);
- De gecompriëerde staat van geldleningen (bijlage IV);
- Principes waarmee de kosten en opbrengsten aan de beheerproducten zijn toegerekend (bijlage V).

Begroting 2019 Gemeenschappelijke regeling Muskusrattenbestrijding Noord-Brabant

Het waterschap Brabantse Delta is uitvoerder van de gemeenschappelijke regeling muskusrattenbestrijding Noord-Brabant. In de regeling is bepaald dat de benodigde posten voor de lasten en baten worden opgenomen in de Begroting van waterschap Brabantse Delta. De Begroting muskusrattenbestrijding 2019 is verantwoord bij het ondersteunende programma Muskusrattenbestrijding.

De netto kosten zijn voor 2019 geraamd op € 2.449.000. Dit resulteert in een bijdrage van € 808.000 per waterschap. Door de besturen van de waterschappen Aa en Maas en De Dommel is inmiddels ingestemd met de Begroting 2019. Voor de volledige Begroting van de gemeenschappelijke regeling wordt verwezen naar bijlage VI.

Hoofdstuk 2: Programmaplannen

§ 2.1 Totaal netto lasten en dekkingsmiddelen per programma

Het verwachte bedrijfsresultaat van de voorliggende Begroting 2018 is € 8.122.000 negatief. Voor de dekking van het bedrijfsresultaat 2019 zie § 1.4.1 Bedrijfsresultaat exploitatie 2019. De netto lasten per programma zijn de te dekken lasten, oftewel de bruto lasten van het programma, verminderd met de overige opbrengsten, niet zijnde belastingopbrengsten.

Netto lasten per programma en dekkingsmiddelen (alle bedragen x € 1.000)	Rekening 2017	Begroting 2018	Kadernota 2019	Begroting 2019	Verschil t.o.v. begroting 2018	Verschil t.o.v. KN 2019
Netto lasten						
1000 - Planvorming	4.928	5.517	6.748	6.719	+1.201	-30
2000 - Waterkeringen	12.359	14.382	15.363	15.366	+984	+2
3000 - Watersystemen	29.701	34.198	34.546	34.519	+321	-27
4000 - Zuiveringstechn. werken	60.541	55.065	55.492	57.759	+2.694	+2.267
5000 - Vaarwegen en havens	2.228	2.136	2.521	2.383	+247	-138
6000 - Regulering	3.597	4.278	4.027	4.162	-116	+135
6500 - Handhaving	5.261	6.342	6.174	6.343	+1	+168
7000 - Heffing en invordering	5.907	5.830	5.528	5.691	-139	+163
8000 - Bestuur en communicatie	4.852	4.829	5.216	5.354	+524	+138
9000 - Overige dekkingsmiddelen	-543	500	-156	-	-500	+156
Voordeel Switch transactie SNB	-4.188					
Totaal netto lasten	124.643	133.076	135.460	138.295	+5.218	+2.834
Opbrengst						
Omslag watersysteem gebouwd	-35.643	-37.387	-38.830	-37.222	+165	+1.608
Omslag watersysteem ongebouwd	-4.627	-4.945	-5.170	-5.291	-346	-121
Omslag watersysteem wegen	-1.697	-1.846	-1.866	-2.205	-358	-338
Omslag watersysteem ingezetenen	-17.339	-18.488	-19.154	-19.220	-732	-65
Omslag watersysteem natuurterrein	-120	-126	-130	-128	-2	+2
Omslag verontreinigingsheffing	-317	-252	-270	-277	-25	-7
Omslag ws voorgaande jaren	208	-	-	-	-	-
Zuiveringsheffing bedrijven	-21.411	-20.481	-19.532	-20.978	-497	-1.446
Zuiveringsheffing huishoudens	-41.037	-41.074	-42.281	-43.488	-2.414	-1.207
Omslag zuivering voorgaande jaren	-2.121	-	-	-	-	-
Totaal waterschapsbelastingen	-124.102	-124.599	-127.233	-128.809	-4.210	-1.575
Bijdrage provincie						
Bijdrage provincie	-1.345	-1.345	-1.408	-1.364	-19	+44
Onttrekking egal.reserve CBL	-1.589	-149			+149	-
Totaal dekking	-127.036	-126.093	-128.641	-130.173	-4.080	-1.531
Resultaat	-2.394	+6.984	+6.819	+8.122	+1.138	+1.303

(+ = nadelig / - = voordelig)

§ 2.2 Programmaplannen

De programmaplannen bevatten het te realiseren beleid van het waterschap voor het begrotingsjaar 2019 en bieden inzicht in de doelstellingen per programma, de beoogde effecten en de wijze waarop gestreefd wordt die effecten te bereiken. Tevens worden per programma de begrote netto lasten en prestatie indicatoren weergegeven. De belangrijkste financiële afwijkingen ten opzichte van Jaarplan 2018 en de Kadernota 2019-2028 (jaarschijf 2019) worden inhoudelijk kort toegelicht.

Programma 1000 - Planvorming

Programmabeheerder: Arthur Meuleman

Doelstelling programma	
Dit programma gaat over de beleidsvorming: het opstellen van plannen die impact hebben op allerlei andere uitvoeringsprogramma's van het waterschap. Te denken valt aan beleidsplannen, gebiedsplannen, calamiteitenzorg en peilbesluiten. Vaak worden plannen gezamenlijk met anderen vormgegeven en soms helpt het waterschap plannen van anderen sterker te maken.	

Doelstellingen, beoogde effecten en plan van aanpak	
Risico's beheersen voor waterveiligheid, wateroverlast, droogte en gezond water	
Omgevingswet en Waterbeheerplan 2022-2027	Doelstelling en beoogde effecten: Voorbereiding opstellen nieuw waterbeheerplan en samenhangende regels conform omgevingswet. Plan van aanpak: Volgt uit bestuursopdracht die eind 2018 geformuleerd zal worden. Inhoudelijk vormen onder meer de inzichten vanuit de watersysteemanalyses, toetsing wateroverlast, toetsing keringen en initiatieven in de waterketen input voor het nieuwe plan. Procesmatig zijn de omgevingswet en de opgedane ervaringen met participatie/gebiedsprocessen van belang.
Waterveiligheid	Doelstelling en beoogde effecten: Ontwikkeling programmatische aanpak waterveiligheid, in lijn met het Deltaprogramma Plan van aanpak: Vertalen beleidskader meerlaagse veiligheid naar praktische uitgangspunten voor verbeterprojecten, calamiteitenorganisatie en samenwerking.
Strategie extreme droogte en wateroverlast in samenhang met waterkwaliteitsverbetering (klimaatadaptatie, robuuste watersystemen)	Doelstelling en beoogde effecten: Planvorming gericht op voorbereiding van maatregelen om situaties met extreme droogte en wateroverlast te beheersen en daarbij de samenhang te zoeken met maatregelen ter verbetering van de waterkwaliteit. Plan van aanpak: De strategie wordt gebaseerd op evaluatie droogte uit 2018, evaluatie beregeningsbeleid (en grondwaterbeleid), toetsing wateroverlast en de KRW-watersysteemanalyses. Een afwegingskader wordt ontwikkeld op basis van gebiedsontwikkelingen in het kader van Deltaplan Hoge zandgronden.
Nautisch beheer	Doelstelling en beoogde effecten: Duidelijkheid in rollen en taken en vastleggen van bestuurlijke ambities op het gebied van nautisch beheer Plan van aanpak: Het opleveren van een uitgewerkte visie op het nautisch beheer in samenspraak met de provincie.
Vaarwegbeheer (trekker: regio West-Brabant)	Doelstelling en beoogde effecten: Uniforme indeling vaarwegklassen over West-Brabant (herschikking incl. bevoegdheden en verantwoordelijkheden) Plan van aanpak: Opstellen ruimtelijk economische visie en herschikken classificaties vaarwegen in samenspraak met de provincie
Duurzame ontwikkeling van de leefomgeving ondersteunen	
Ruimtelijke klimaatadaptatie	Doelstelling en beoogde effecten: Samen met gemeenten en provincie tot een duurzame ruimtelijke strategie voor inpassing van maatregelen te komen, die bijdraagt aan een betere, gezonde leefomgeving en een vermindering van de hittestress. Plan van aanpak: Voortzetting klimaatdialogen met de streek, op basis van de klimaatstresstesten, inclusief de KRW watersysteemanalyses die een verdiepende stresstest zijn op het vlak van waterkwaliteit.

Waterkwaliteit	Doelstelling en beoogde effecten: Een impuls geven aan verbetering van de waterkwaliteit, samen met de streek.
	Plan van aanpak: Uitwerking van de ambitie en strategie waterkwaliteit ('Bijschakelen voor gezond water') in een meerjarig maatregelprogramma. Het gaat dan zowel om maatregelen die het waterschap zelf gaat nemen als maatregelen en initiatieven van anderen, waaronder (een impuls aan) het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer. Het maatregelprogramma betreft zowel watersysteembeheer (inrichting, beheer en onderhoud) als zuiveringsbeheer (microverontreinigingen, nutriënten) en is gericht op zowel de KRW-waterlichamen als overige wateren.
Samenwerken/participatie	Doelstelling en beoogde effecten: Verder versterken samenwerking met partners (burgers, boeren, bedrijven, overheden, kennisinstellingen) gericht op het verzilveren van de wateropgaven in combinatie met ruimtelijke ontwikkelingen en maatschappelijke initiatieven.
	Plan van aanpak: Aangaan van samenwerkingsverbanden in wisselende allianties van gebiedspartners met de gebied specifieke aandachtspunten uit het waterbeheerplan als vertrekpunt. De processtappen uit de in 2018 geactualiseerde participatieaanpak (#vanzelfsprekend samen) dienen hierbij als leidraad. Specifiek gaat het om: - Samenwerking Vlaanderen - Samenwerking in de keten (productieketen, waterketen) - Gebiedssamenwerking - Samenwerken over beleidsthema's (energie, circulair, klimaat) Eind 2019 wordt de participatieaanpak geëvalueerd.
Klimaattransitie	Doelstelling en beoogde effecten: Positie als versterkende overheid innemen om transitie te versnellen.
	Plan van aanpak: - Procesleiding voor opstellen Regionale Energiestrategie (RES) in West Brabant (oplevering concept RES medio 2019) - Gemeenten ondersteunen met een programmatische aanpak
Maatschappelijk verantwoord en vernieuwend	
Implementatie versnellingsplan duurzaamheid	Doelstelling en beoogde effecten: Reduceren eigen CO2 voetafdruk.
	Plan van aanpak: - Uitwerking ambitie Energieneutraal via lokale windenergie - Actief gronden / assets beschikbaar stellen voor duurzame energie opwekking door derden. - Strategie reductie CO2 uitstoot mobiliteit
Innovatie agenda	Doelstelling en beoogde effecten: Waterschapsbrede speerpunten, budget en sturing benoemen.
	Plan van aanpak: Op basis van het overzicht aan diverse innovaties komen tot een aanscherping van de ambitie om te bepalen op welke velden we ons als waterschap gaan richten, inclusief de bijbehorende sturing en budgetten.
Aquathermie	Doelstelling en beoogde effecten: Regionale strategie ontwikkeling voor aquathermie, gelet op de ambitie van de gezamenlijke waterschappen in het klimaatakkoord.
	Plan van aanpak: Nog nader uit te werken, op grond van de uitwerking van de hoofdlijnen van het klimaatakkoord.
Effectief en efficiënt	
Toegankelijkheid en transparantie in beleid	Doelstelling en beoogde effecten: Een dynamisch overzicht van het waterschapsbeleid, wat toegankelijk is voor alle gebruikers.
	Plan van aanpak: Nu er met de omgevingswet veel beleid geactualiseerd wordt, kan ook het proces van ontsluiting van het beleid en de onderlinge samenhang worden opgepakt. Er is een verkenning uitgevoerd naar mogelijk innovatieve technieken die ondersteunend zouden kunnen zijn. Op basis hiervan zal een nadere uitwerking worden gemaakt en getoetst aan verwachtingen van verschillende gebruikers.

Prestatie indicatoren	Rekening 2017	Jaarplan 2018	Jaarplan 2019
(Aantal afgeronde) Watersysteemanalyses	6	9	6
Integrale zuiveringsplannen	niet opgenomen	niet opgenomen	2
Uitgegeven subsidie buurtwaternatuurfonds	€ 20.000	€ 40.000	€ 40.000

Geld (bedragen x € 1.000)	Rekening 2017	Jaarplan 2018	Kadernota 2019	Jaarplan 2019
Totaal netto kosten programma	4.928	5.517	6.749	6.669

Ten opzichte van de kadernota zijn de netto lasten € 80 voordelig:

- lagere directe kosten (€ 250) door lagere advieskosten beleidsondersteuning;
- hogere afdelingskosten (€ 198) door uitbreiding formatie t.b.v. klimaat en waterkwaliteit en verhoging van de salarissen door CAO;
- lagere kapitaallasten (€ 91) doordat het project KRW analyses tranche 1 in de begroting een jaar later gereed is dan in de Kadernota is voorzien.
- hogere kosten overige doorberekeningen (€ 63).

Ten opzichte van jaarplan 2018 zijn de netto lasten € 1.151 nadelig:

- De afdelingskosten zijn € 595 nadelig door hogere doorbelastingen vanuit de afdelingen Beheer en Bediening, Vergunningen en Advies en ondersteuning door wijziging van de verdeelsleutels van die afdelingen.
- De overige doorberekeningen vanuit de ondersteunende programma's zijn € 572 hoger als gevolg van de hogere afdelingskosten/tijdsbesteding.

Programma 2000 – Aanleg en Onderhoud Keringen

Programmabeheerder: Arthur Meuleman

Doelstelling programma

Dit programma gaat over de zorg voor waterveiligheid in het beheergebied, vanuit de primaire en regionale keringen. Het gaat hier om zowel preventie (sterke keringen) als om gevolgbepijking bij mogelijk falen van de kering. In dit programma worden ook overige keringen meegenomen, die soms het voorkomen van lokale wateroverlast als doel hebben.

Doelstellingen, beoogde effecten en plan van aanpak

Risico's beheersen voor waterveiligheid, wateroverlast, droogte en gezond water

Eerste ronde beoordeling primaire keringen	Doelstelling en beoogde effecten: Inzicht in de veiligheid en risico's op overstromingen door buitenwater van ons beheersgebied eind 2022, op grond van de nieuwe normen en beoordelingssystematiek. Plan van aanpak: De primaire keringen zijn (wettelijk) verdeeld in 8 normtrajecten. In maart zijn de beoordelingsresultaten van het eerste traject klaar (34-2) om ingediend te worden bij de ILT. Tegelijk wordt er verder gewerkt aan een plan van aanpak voor fase 2 en 3.
Tweede ronde toetsing regionale keringen	Doelstelling en beoogde effecten: volledig inzicht in de veiligheid en risico's van onze regionale keringen in 2019. Plan van aanpak: In 2012-2013 zijn de regionale keringen getoetst voor de 4 meest risicovolle faalmechanismen (van de 7). Begin 2019 zijn alle in 2012-2013 goedgekeurde regionale keringen, kunstwerken en niet waterkerende objecten getoetst voor de resterende 3 faalmechanismen met gebruik van de meest recente provinciale leidraden.
Project verbetering Geertruidenberg-Amertak	Doelstelling en beoogde effecten: Verbetering van 7,52 km primaire kering die bij de laatste toets-ronde is afgekeurd. Plan van aanpak: Voor de keringen die zijn afgekeurd is in mei 2017 een voorkeursalternatief vastgesteld. Dit voorkeursalternatief wordt in de periode 2018 - 2020 verder uitgewerkt in projectplannen Waterwet. Met name de dijkversterking in de Slikpolder te Geertruidenberg springt hierbij in het oog, vanwege de publieke belangen en de ruimtelijke implicaties van de dijkversterking.
Project verbetering regionale keringen	Doelstelling en beoogde effecten: Verbeteren van ca. 50 km regionale kering die bij de toetsing zijn afgekeurd (op provinciale T100 norm) en ca. 800 meter die zijn afgekeurd op de norm bij inzet Volkerak Zoommeer als waterberging. Plan van aanpak: In deelgebied Midden vindt de juridische verankering van de aanleg van de keermiddelen met gemalen aan de monding van de Laaksche Vaart en Leursche Haven plaats met het doorlopen van de projectplan Waterwet procedure. Ten behoeve van de verbetering van de overige regionale waterkeringen langs het Mark, Dintel en Vlietsysteem wordt aan het algemeen bestuur een oplossingsrichting voor het bereiken van de waterveiligheid en het beschikbaar stellen van een uitvoeringskrediet hiervoor, voorgelegd.
Calamiteitenplan waterveiligheid 2.0	Doelstelling en beoogde effecten: In 2017 zijn er tijdens meerdere oefeningen in samenwerking met Defensie een groot aantal nieuwe inzichten opgedaan voor het verbeteren van het calamiteitenplan. Op basis van deze nieuwe inzichten wordt het calamiteitenplan verbeterd. Plan van aanpak: Uit eerdere oefeningen zijn de inhoudelijke verbeterpunten bekend. Deze verbeterpunten worden geprioriteerd en vervolgens projectmatig opgepakt. Daarnaast wordt er ook een dijkbewakingsorganisatie opgezet.
Aanpak bever risico's	Doelstelling en beoogde effecten: Er komen steeds meer bevers in het gebied van Brabantse Delta. Hierdoor nemen de risico's als gevolg van graverij door bevers in de waterkeringen toe. Het doel van dit project is het mitigeren van deze risico's. Plan van aanpak: Er wordt eerst een inventarisatie gemaakt van de bevers in het gebied en een risico inschatting, waarin ook toekomstige ontwikkelingen worden meegenomen. Op basis hiervan worden

	maatregelen bepaald om de risico's te mitigeren. De uitvoering van deze maatregelen wordt vervolgens belegd in projecten en de relevante processen.
Asset Management	Doelstelling en beoogde effecten: Beslissingen worden onderbouwd en transparant genomen op basis van risico's. Plan van aanpak: Opstellen van een risicoregister en het formuleren van maatregelen die daaraan gekoppeld zijn. Vanuit het risico register zal ook een link gelegd worden met de toetsingen en de zorgplicht.
Duurzame ontwikkeling van de leefomgeving ondersteunen	
Harde veiligheid met een zacht randje	Doelstelling en beoogde effecten: Ontwikkelingen als de participatiesamenleving, veranderende regelgeving, klimaatveranderingen en goed georganiseerde burgerinitiatieven leiden tot een veranderende rol van overheden. Dit betekent dat wij als waterschap een heel duidelijk beeld moeten hebben hoe wij om willen gaan met onze dijken. Het waterschap kan en wil bijdragen aan de vormgeving van het landschap en de leefomgeving. Niet door de dijken sober en doelmatig vorm te geven, maar duurzaam en natuurlijk en mogelijke wensen van gemeenten en burgers mee te nemen in de ontwikkelingen (bijv. dijkversterkingsprojecten). Het doel van dit project is het ontwikkelen van handvatten om dit concreet vorm te geven. Plan van aanpak: Er wordt een handreiking participatiesamenwerking ontwikkeld, die concrete handvatten geeft voor de wijze waarop het waterschap samen met de gemeente het regisseurschap kan oppakken in geval van een dijkversterking. Verder zal met verschillende afdelingen van het waterschap een ontwerpapalet worden ontwikkeld. Dit ontwerpapalet geeft een aantal mogelijke wensen per doelgroep/leefstijl en de daarbij behorende impact op de dijken).
Maatschappelijk verantwoord en vernieuwend	
Onderzoeksproject toekomstbestendige Mark-Dintel- Vliet boezem	Doelstelling en beoogde effecten: Dit project betreft een onderzoeksproject binnen het onderzoeksprogramma ROBAMCI. ROBAMCI staat voor Risk and Opportunity Based Asset Management of Critical Infrastructures (ROBAMCI) en geeft invulling aan risico-gebaseerd asset management binnen de GWW sector. Het waterschap levert een bijdrage aan dit programma . Met deze bijdrage wordt een case study uitgevoerd voor de Mark-Dintel-Vliet boezem. In deze casus wordt gekeken naar de wisselwerking tussen vaarwegbeheer en het beheer van de keringen. Met de kennis die uit dit onderzoek komt, kan binnen Brabantse Delta het asset management van de vaarwegen en de keringen verder geoptimaliseerd worden. Plan van aanpak: De Mark-Dintel-Vliet boezem wordt met innovatieve modellen opnieuw gemodelleerd. Met dit model kunnen verschillende beheerstrategieën en hun impact op het systeem beschouwd worden, om zo de beste strategie te kunnen kiezen.
Effectief en efficiënt	
Risicomodel waterveiligheid 2.0	Doelstelling en beoogde effecten: Er is vanuit eerdere toetsingen en inspecties vrij veel informatie beschikbaar met betrekking tot de risico's op de keringen. Er komt ook steeds meer informatie beschikbaar. Op dit moment is er nog geen integraal beeld/model waarin deze informatie samenkomt. Het doel van dit project is het ontwikkelen van zo'n integraal model. Dit model kan de besluitvorming binnen de processen (beheer, onderhoud en calamiteiten bestrijding) sterk verbeteren. Plan van aanpak: In 2018 is de informatiebehoefte in kaart gebracht. Ook wordt er een proces ontwikkeld voor het integreren van nieuwe data in dit model en het up to date houden van het model.
Inspectiedata 2.0	Doelstelling en beoogde effecten: De data die met de huidige inspectie app wordt gegenereerd voldoet niet meer aan de informatiebehoefte die er vanuit de betrokken processen is. Het doel van dit project is het aanpassen van de app en eventueel van de inspectiemethodiek om wel aan de informatiebehoefte te voldoen. Plan van aanpak: De informatiebehoefte wordt in kaart gebracht. Het uitgangspunt is dat er op een eenvoudige en efficiënte manier data met behulp van apps verzameld en bewerkt kan worden.

Prestatie indicatoren	Rekening 2017	Jaarplan 2018	Jaarplan 2019
% km afgekeurde primaire keringen	0,8	0,8	0,8
% waarnemingen uit inspectie met hoog risico tijdig opgelost.	niet opgenomen	100	100

Geld (bedragen x € 1.000)	Rekening 2017	Jaarplan 2018	Kadernota 2019	Jaarplan 2019
Totaal netto kosten programma	12.359	14.382	15.363	15.363

Ten opzichte van de kadernota zijn er geen significante verschillen.

Ten opzichte van jaarplan 2018 zijn de netto lasten € 984 nadelig:

- De afdelingskosten zijn € 142 voordelig door lagere doorbelasting vanuit de afdeling Onderhoud en Muskusrattenbestrijding.
- De kapitaallasten zijn € 971 nadelig doordat de bijdrage HWBP 2018 volledig en de bijdrage HWBP 2019 gedeeltelijk is opgenomen in de Begroting 2019.
- de netto directe kosten zijn € 101 nadelig door hogere advieskosten (€ 51) en enkele kleinere nadelen.
- De overige doorberekeningen zijn € 54 hoger.
-

Programma 3000 – Inrichting en Onderhoud Watersystemen

Programmabeheerder: Arthur Meuleman

Doelstelling programma	
Dit programma gaat over het ontwikkelen, beheren en onderhouden van het oppervlaktewater- en het ondiepe grondwatersysteem, inclusief waterbodems, oevers en kunstwerken. Het doel is om te voldoen aan lokale en regionale wateropgaven in zowel droge als natte situaties en te zorgen dat het water van geschikte kwaliteit is.	
Doelstellingen, beoogde effecten en plan van aanpak	
Risico's beheersen voor waterveiligheid, wateroverlast, droogte en gezond water	
Integrale systeemanalyse Mark-Vliet-Dintelboezem	Doelstelling en beoogde effecten: Impuls geven aan programmasturing voor waterbeheer door kansen en opgaven in kaart te brengen voor de korte, middellange en lange termijn. Plan van aanpak: Opstellen van een systeemmodel waarbinnen verschillende functies op het Mark-Vlietstelsel in samenhang worden beschouwd. De interacties tussen die functies en uitwisselbaarheid van maatregelen worden in beeld gebracht.
Impuls waterkwaliteit	Doelstelling en beoogde effecten: Invulling geven aan KRW-watersysteemanalyses. Plan van aanpak: Invulling geven aan de aanbevelingen uit de watersysteemanalyses. Daarnaast de concrete maatregelen vanuit de watersysteemanalyses koppelen aan andere opgaven in het gebied (bijvoorbeeld beek- en kreekherstel) en vanuit daar projecten definiëren en programmeren.
Droogte	Doelstelling en beoogde effecten: Beter voorbereid op extreme droogte. Plan van aanpak: Organisatorische en operationele leerpunten uit de evaluatie van de extreme droogte 2018 worden in 2019 uitgewerkt en verankerd in onder andere deelbestrijdingsplannen, bedieningsplannen en monitoringstrategie en – uitvoering.
Doorontwikkeling verkeerstoren	Doelstelling en beoogde effecten: Inzicht in het operationele peilbeheer door het registreren en ontsluiten van stuwstanden bij handbediende stuwen. Plan van aanpak: Verdere implementatie 'mobiel-meten app', versterking rol verkeerstoren in de beeldvorming tijdens calamiteiten.
Versnelling uitvoering opgaven	Doelstelling en beoogde effecten: Voldoen aan gemaakte afspraken in WBP en STUW. Plan van aanpak: Verdere versnelling op de thema's EVZ, Natte Natuurparels, Beek- en Kreekherstel, vispasseerbaarheid en wateroverlast door het scherper krijgen van opgaven, definiëren en uitvoeren van (integrale) projecten.
Assetmanagement	Doelstelling en beoogde effecten: Het maken van gewogen beslissingen op basis van risico's. Plan van aanpak: Opstellen van een risicoregister en het formuleren van maatregelen die daaraan gekoppeld zijn, zodat de risico's aanvaardbaar zijn.
Maatschappelijk verantwoord en vernieuwend	
Energieneutraal	Doelstelling en beoogde effecten: Invulling geven aan de energieambitie. Plan van aanpak: De waterschapsbrede ambitie vertalen naar een concreet ontwikkelpad voor watersystemen met zichtjaar 2025. Pilot uitvoeren voor het verkennen voor de mogelijkheden van opwekken van energie bij stuwen.
Effectief en efficiënt	
Basis op orde	Doelstelling en beoogde effecten: Vaststellen nul-situatie onderhoudstoestand beschoeiingen. Plan van aanpak: Uitvoeren NEN-inspecties op alle beschoeiingen binnen het beheergebied van het waterschap.

Samenwerken in de keten	Doelstelling en beoogde effecten: Kwaliteitsverbetering, kostenbesparing en verlagen kwetsbaarheid in de samenwerking met gemeenten en agrariërs bij onderhoud.
	Plan van aanpak: Afspraken maken met huidige deelnemers over de uitwisseling, opslag én mutatie van de gegevens. Verkennen van samenwerkingsmogelijkheden maaibestekken Geertruidenberg, Waalwijk, Oosterhout.

Prestatie indicatoren	Rekening 2017	Jaarplan 2018	Jaarplan 2019
Inrichtingsmaatregelen: - Ecologische verbindingzones - Beek- en kreekherstel (BHS) - NNP (incl. N2000/PAS) - Vismigratieknelpunten - Waterberging	15 km 0,5 km 0 ha 1 st 0 ha	15 km 5 km 24 ha 2 st 0 ha	15 km 8 km 50 ha 3 st 10 ha
Op alle vlakken van de inrichtingsmaatregelen wordt versneld, dit leidt in 2019 nog niet direct tot een resultaat, wel in 2020 en 2021			

Geld (bedragen x € 1.000)	Rekening 2017	Jaarplan 2018	Kadernota 2019	Jaarplan 2019
Totaal netto kosten programma	29.701	34.198	34.546	34.519

Ten opzichte van de kadernota zijn er geen significante verschillen.

Ten opzichte van jaarplan 2018 zijn de netto lasten € 321 nadelig:

- De netto directe kosten zijn € 140 nadelig door hogere kosten voor onderzoeken door Aquon.
- De afdelingskosten en overige doorrekeningen zijn € 187 nadelig door hogere doorbelastingen van met name de afdelingen Juridische Zaken, Advies & Monitoring en Beleid & Planadvies als gevolg van wijzigingen van de verdeelsleutels/ tijdsbesteding van deze afdelingen.

Programma 4000 – Bouw en Exploitatie Zuiveringstechnische Werken

Programmabeheerder: Len Nooteboom

Doelstelling programma	
Het doel van dit programma is bijdragen aan schoon water en gezonde natuur, door het aangeboden afvalwater duurzaam, efficiënt en effectief af te nemen uit de gemeentelijke riolering, te zuiveren en weer af te voeren naar het oppervlaktewater. Hierbij komt slib vrij, dat na verwerking wordt afgevoerd naar de Slibverbrandingsinstallatie Noord-Brabant (SNB).	
Doelstellingen, beoogde effecten en plan van aanpak	
Risico's beheersen voor gezond water	
Voldoen aan zorgplicht, afvalwaterakkoorden en vergunningseisen	Doelstelling en beoogde effecten: Goed zuiveren is onze kerntaak. Plan van aanpak: Er wordt ingezet op voldoen aan de zorgplicht, d.w.z. dat voor situaties anders dan normaal bedrijf, zoals ten tijde van storingen, onderhoud, nieuwbouw of calamiteiten, toch voldoende afvalwater wordt getransporteerd en gezuiverd. En er wordt ingezet op het voldoen aan alle gebieds- en individuele vergunningseisen van de 17 rioolwaterzuiveringsinstallaties (rwzi's) en de afgesproken afnameverplichtingen.
Slib verwerken	Doelstelling en beoogde effecten: Bijdragen aan het oplossen van de landelijke slibverwerkingsproblematiek. Plan van aanpak: Het nakomen van afspraken die gemaakt met de aandeelhouders van SNB: • realisatie van de eigen slibprognoses • slibprognoses afstemmen met overige aandeelhouders • de lagune op het terrein van rwzi Bath beschikbaar stellen voor tijdelijke opslag van slib • restcapaciteit inzetten om ongegist slib van aandeelhouders te vergisten en ontwateren
Monitoring	Doelstelling en beoogde effecten: Kunnen beoordelen of, in het beleid vastgelegde, aanvullende doelstellingen bereikt worden. Plan van aanpak: Hiervoor zijn betrouwbare brondata en relevante KPI's nodig. In 2019 wordt een plan gemaakt voor toepassing in de praktijk van de resultaten van een pilot uit 2018 om statische gegevens van objecten éénduidig en op één plek vast te leggen en te beheren. De pilot was op landelijk niveau vanuit het Waterschapshuis en samen met Rioned. Dit biedt mogelijkheden om op termijn gemeentelijke gegevens te importeren. In 2019 gaat een pilot lopen voor validatie van dynamische data uit de i-Historian-database, gebaseerd op open-source-software ontwikkeld door Deltares. Tot op heden zijn de prestatie-indicatoren (KPI's) uit dit programma gerelateerd aan de kerntaken. Met ingang van 2019 worden KPI's gepresenteerd die de afname van het energie- en grondstoffenverbruik verbruik weergeven. En daarnaast wordt gewerkt aan het ontwikkelen van KPI's aangaande ARBO/veiligheid en de betrouwbaarheid en beschikbaarheid van de installaties.
Toekomstbestendig	Doelstelling en beoogde effecten: Anticiperen op ontwikkelingen die op termijn aanpassing vergen van de zuiveringsinfrastructuur. Plan van aanpak: Implementatie van het beleidsvoornemen Waterketen, voor zo ver gericht op de toekomst: door inhoud te geven aan het samenspel van de processen Beleid, Monitoren, Maken plannen en Beheren. Dit om de huidige zuiveringssystemen aan te kunnen passen aan nieuwe lozingseisen of kwaliteitsdoelstellingen, of om in te spelen op ontwikkelingen in de omgeving, zoals bijvoorbeeld de omgang met hemelwater in het kader van klimaatverandering. In Integrale zuiveringsplannen (IZP's) wordt per zuiveringskring uitgewerkt welke maatregelen nodig zijn om klaar te zijn voor de toekomst. De plannen vormen input voor de Innovatieagenda, voor de samenwerking in de waterketen, voor aanpassing van beleid en voor het Investeringsprogramma (IP).

Duurzame ontwikkeling van de leefomgeving ondersteunen	
Verminderen energieverbruik	Doelstelling en beoogde effecten: Het waterschap streeft naar energieneutraliteit in 2025. Hiervoor is nodig het toepassen, ontwikkelen en testen van betaalbare innovatieve technologieën die leiden tot verduurzaming door energiebesparing of –productie. Plan van aanpak: Het Versnellingsplan duurzaamheid zet concrete stappen naar een lager energieverbruik. Op de rwzi Nieuwveer wordt in 2019 de gisting omgebouwd naar thermofiel, zodat de gasopbrengst naar verwachting in het tweede halfjaar zal toenemen. Daarnaast lopen twee onderzoeken naar energiezuinige stikstofverwijdering (koude anammox), waarvan de uitkomsten bepalend zijn voor de haalbaarheid van de energieneutrale of –producerende rwzi Nieuwveer. In 2019 zal worden besloten of deze doorgaan naar demonstratieschaal of worden beëindigd. Op basis van bestuurlijke besluitvorming in 2018, wordt in 2019 de inkoop van lokaal geproduceerde windenergie, in Winnend Samenwerken-verband, Europees aanbesteed. Verschillende make-buy of ally opties zullen worden beschouwd. Voor zonne-energie op eigen terreinen voor gebruik door derden is in 2018 de planvorming gestart. Medio 2019 wordt het veld met zonnepanelen op rwzi Bath opgeleverd. Op basis van bestuurlijke besluitvorming eind 2018 wordt in 2019 op het terrein van SNB opwekking van zonne-energie gerealiseerd. Brabant breed wordt onderzoek gedaan naar de mogelijkheden van rwzi's binnen de waterstofeconomie, gesubsidieerd door het ministerie VenW, en voortkomend uit het Klimaatakkoord. In dit kader wordt voor de rwzi Nieuwveer een businesscase uitgewerkt.
Verminderen grondstoffenverbruik	Doelstelling en beoogde effecten: Het waterschap streeft naar grondstoffenneutraliteit in 2050. Hiervoor is nodig het toepassen, ontwikkelen en testen van betaalbare innovatieve technologieën die leiden tot minder verbruik of hergebruik van grondstoffen en/of water door kringloopsluiting. Plan van aanpak: Het Versnellingsplan duurzaamheid zet concrete stappen naar een lager grondstoffenverbruik. Water wordt ook in 2019 hergebruikt door levering van effluent van de rwzi Kaatsheuvel. Daarnaast wordt gewerkt aan een businesscase voor hergebruik van effluent van de rwzi Bath voor een industriewater-toepassing in het Antwerpse havengebied. Het project Phario heeft in de pilot fase bijzonder mooie resultaten laten zien. Echter voor de plastic verwerkende industrie bleek de schaalgrootte onvoldoende. Met een demonstratieproject (Pha2Use) kan worden opgeschaald naar productie van ordegrrootte 1000 kg. Dit in een samenwerkingsverband van waterschappen en marktpartijen. Op basis van besluitvorming eind 2018 volgt in 2019 projectvoorbereiding en de aanvraag van subsidie. Op de rwzi Nieuwveer komt een onderzoekspilot vivianiet, met als doel lokaal hergebruik van ijzer en verdergaande fosfaatverwijdering. Op langere termijn kan dit een strategisch alternatief vormen voor de huidige slibeindverwerking bij SNB. Vivianiet (een verbinding van ijzer en fosfaat) is paramagnetisch en uit onderzoek van Wetsus en de TU-Delft is gebleken dat dit met een eenvoudige scheidingstechniek terug te winnen is uit het slib. De pilot gaat dit in de praktijk onderzoeken.
Maatschappelijk verantwoord en vernieuwend	
Participatie grote lozers	Doelstelling en beoogde effecten: Openstellen voor initiatieven van derden om maatschappelijke meerwaarde te creëren. Plan van aanpak: Naast gemeenten zijn (grote) lozende bedrijven belangrijke partners in de afvalwaterketen. Regelmatig benaderen bedrijven het waterschap om capaciteitsvraagstukken op te lossen (aanhaken/afhaken) of duurzaamheidskansen te benutten in de afvalwaterketen. In navolging van de ketensamenwerking met gemeenten starten we met het ontwikkelen van structurele en constructieve contacten, te beginnen met de grote lozers.

Omgaan met klimaatverandering	Doelstelling en beoogde effecten: Intensievere buien en langere perioden van droogte maakt anders omgaan met hemelwater noodzakelijk.
	Plan van aanpak: Samen met de ketenpartners strategieën ontwikkelen voor meer lokaal vasthouden en minder afvoeren via de keten. De IZP's vormen input voor de gemeentelijke (riolerings-)plannen en voor de discussie in de waterkringen en de SWWB.
Microverontreinigingen	Doelstelling en beoogde effecten: Een gezonde leefomgeving zonder schade door microverontreinigingen in oppervlaktewater.
	Plan van aanpak: Binnen het programma microverontreinigingen werkt het waterschap samen met partners, waaronder het ministerie van IenW, aan een aanpak waarbij iedereen zijn steentje bijdraagt. Onderwerpen variëren van bewustwording, preventie, kosten(her)verdeling en onderzoek, tot end-of-pipe zuivering. Aan het bestuur zal de keuze worden voorgelegd om wel of niet te kiezen voor end-of-pipe zuivering op de (regionale) hotspot van Brabantse Delta, namelijk de rwzi Rijen.
Effectief en efficiënt	
Betrouwbaar in de basis	Doelstelling en beoogde effecten: een optimum vinden tussen prestaties, risico's en kosten, door een samenspel van bedienen, onderhouden, bouwen en beheren. Dit draagt bij aan het op peil houden van de veiligheid, betrouwbaarheid, beschikbaarheid en beleving van de installaties (assets).
	Plan van aanpak: Implementatie van het beleidsvoornemen Waterketen, voor zo ver gericht op betrouwbaar-in-de-basis: door ontwikkeling van de samenwerking tussen de processen Bedienen, Onderhouden, Bouwen en Beheren en binnen de processen te verbeteren: Bedienen: transitie naar meer centrale aansturing, door; - de procesautomatisering te versterken; - het opstellen van bedieningsplannen per zuiveringskring. Onderhoud: transitie van correctief onderhoud naar risico gestuurd onderhoud door; - te versterken op inspecties en toestandsbepalingen van assets; - te werken naar "basis op orde" in documentatie en data; - de realisatie van project systeemherstel. Bouwen: betrouwbaar realiseren van de projecten; - het realiseren van het afgesproken omzetvolume; - tevreden klanten op thema's bedienbaarheid en onderhoudbaarheid. Beheren: programmeren op basis van analyse van risico's (en kansen), kosten en prestaties; - het opstellen van een lange termijn asset planning (LTAP); - de regie pakken in informatieverstrekking vanuit bouwen, onderhouden en bedienen, oa richting Monitoren. - Het versterken van het functioneel beheer (PA/PI).

Prestatie indicatoren	Rekening 2017	Jaarplan 2018	Jaarplan 2019
Voldoen aan lozingseisen (vergunningen)	100%	99%	99%
Voldoen aan de afnameafspraken	96%	97%	97%
Zuiveringsprestatie afvalwater	82%	81%	81%
Stikstof verwijderingsrendement	79%	77%	77%
Fosfaat verwijderingsrendement	76%	76%	76%
Energieverbruik	niet opgenomen	niet opgenomen	100%
Grondstoffenverbruik	niet opgenomen	niet opgenomen	100%

Toelichting voldoen aan afnameafspraken: De afvalwaterpersleiding heeft een capaciteitstekort. Dit tekort wordt opgelost in project AWP 2.0. De planning is dat in 2020 de AWP voldoende capaciteit heeft om de afgesproken afnamehoeveelheid te verwerken.

Toelichting zuiveringsprestatie: Dit begrip uit de landelijke bedrijfsvergelijking/benchmark is het rekenkundig gemiddelde van de verwijderingsrendementen voor CZV, stikstof en fosfaat.

Toelichting energie- en grondstoffenverbruik: 100% is de hoeveelheid energie of grondstoffen dat in 2019 mag worden verbruikt. Ieder volgend jaar staat 100% voor een kleinere te verbruiken hoeveelheid, zodanig dat in 2025 energieneutraliteit en in 2050 grondstoffenneutraliteit kan worden bereikt. Bij een hogere waarde dan 100% blijft de gewenste besparing achter. Bij ML 2019-1 zal de waarde en de eenheid van deze 100% norm smart worden geformuleerd aan de hand van het op te stellen duurzaamheidsplan.

Geld (bedragen x € 1.000)	Rekening 2017	Jaarplan 2018	Kadernota 2019	Jaarplan 2019
Totaal netto kosten programma	60.541	55.065	55.492	57.759

Ten opzichte van de kadernota zijn de netto lasten € 2.267 hoger.

- De bijdrage 2019 SNB (inclusief rente) is ruim € 1,5 mln. nadelig. De verwachting is dat er ook in 2019 meer slib bij SNB wordt aangeleverd dan er verwerkt kan worden. Dit veroorzaakt hogere externe verwerkingskosten en tijdelijke opslagkosten van slib. Vooralsnog blijft een afname van de productie van slib uit, door vertragingen in de bouw en opstart van enkele Energiefabrieken. Momenteel wordt een commissie ingesteld die moet komen tot een nieuwe kostenverdeling die met terugwerkende kracht per 1 januari 2018 ingevoerd zal worden.
- Er is een verbeterplan "Water van waarde" opgesteld, met als doel om in 2020 de kerntaak 'water zuiveren' zo betrouwbaar mogelijk uit te voeren voor de burgers, bedrijven en het milieu in West Brabant en daarbij waardevolle grondstoffen uit het afvalwater te halen, zodat deze waarde opleveren voor de directe leefomgeving. Er is tevens een vertaling gemaakt vanuit de proceslijn naar de functionele lijn (afdelingen en teams). Deze reorganisatie brengt extra kosten met zich mee. Daar tegenover staat dat er bezuinigingen zijn doorgevoerd op de directe kosten. Samen met enkele overige mutaties, waaronder de cao-loonkostenstijging, zijn de lasten per saldo € 221 hoger.
- Op basis van tariefafspraken, vastgelegd in gemeenschappelijke regeling De Dommel/Brabantse Delta, zuivert De Dommel in Tilburg afvalwater dat afkomstig is uit het beheersgebied van Brabantse Delta. Voor 2019 is de bijdrage die Brabantse Delta daarvoor aan De Dommel betaalt € 448 hoger dan in de Kadernota is opgenomen. De verwachting is dat er meer vervuilingseenheden aangeleverd worden. De Dommel brengt deze vervuilingseenheden in rekening bij Brabantse Delta, die vervolgens de belastingaanslagen oplegt. Hierdoor ontstaat er ook een extra belastingopbrengst op programma 9000.
- De doorrekeningen vanuit de ondersteunende programma's zijn € 105 hoger.

Ten opzichte van het Jaarplan 2018 zijn de netto lasten € 2,246 miljoen hoger. Belangrijkste oorzaken:

- De kapitaallasten zijn in 2019 € 1,33 miljoen hoger doordat projecten die in de loop van 2018 of 2019 in gebruik zijn/worden genomen minder of geen kapitaallasten geven in 2018 dan in 2019. Dit geldt bijvoorbeeld voor projecten als "Renovatie rioolgemalen groep 2" en "Nieuwveer, renovatie 2^e trap" (beiden in mei 2018 afgerond). Ook zijn er enkele projecten die in 2018 volledig zijn afgeschreven, deze geven geen lasten meer in 2019.
- De begrote bijdrage SNB (inclusief rente) is in 2019 bijna € 0,9 miljoen hoger dan in 2018 is begroot.

Programma 5000 – Inrichting en Nautisch Onderhoud Vaarwegen en Havens

Programmabeheerder: Arthur Meuleman

Doelstelling programma

Dit programma gaat over veilige en goed bevaarbare vaarwegen en havens, voor zowel beroeps- als recreatievaart. Beroepsvaart en watergebonden bedrijven verlangen met name een betrouwbare en vlotte afwikkeling van het goederenvervoer. Voor recreatievaart is aantrekkelijkheid op en bij het water en in havens belangrijk.

Doelstellingen, beoogde effecten en plan van aanpak

Beheersen van risico's van vaarwegverkeer	Doelstelling en beoogde effecten: Programmatische aanpak van onderhoudswerkzaamheden waarmee de vaarwegfunctie kan worden gefaciliteerd.
	Plan van aanpak: Opstellen van een MJOP baggeren en kunstwerken waarbij de aanwezige baggerachterstand wordt meegenomen.
Doelmatige bediening	Doelstelling en beoogde effecten: Verkennen van mogelijkheden voor het verminderen van risico's door optimaliseren van bedieningslocaties.
	Plan van aanpak: Risicoanalyse (conform de RAMSSHEEP eisen) uitvoeren voor verschillende bedieningsvarianten (locaties) en uitkomsten programmeren.
Duurzaam GWW (Green Deal)	Doelstelling en beoogde effecten: Invulling geven aan Duurzaam GWW (Green Deal).
	Plan van aanpak: Bestuurlijke vaststelling notitie "duurzame verwerking baggerspecie" en verder implementeren in onderhoudsprojecten.
Assetmanagement	Doelstelling en beoogde effecten: Het maken van gewogen beslissingen op basis van risico's.
	Plan van aanpak: Opstellen van een risicoregister en het mitigeren van maatregelen die daaraan gekoppeld zijn zodat de risico's aanvaardbaar zijn.
Basisgegevens in beeld	Doelstelling en beoogde effecten: Inspectiegegevens vervolmaken voor het MJOP.
	Plan van aanpak: Conditie meting uitvoeren, op basis daarvan wordt de prioritering bepaald en opgenomen in het MJOP.

Geld (bedragen x € 1.000)	Rekening 2017	Jaarplan 2018	Kadernota 2019	Jaarplan 2019
Totaal netto kosten programma	2.228	2.136	2.521	2.383
Ten opzichte van de kadernota zijn de netto lasten € 138 voordelig. Zowel de netto kosten als de kapitaallasten zijn € 69 lager. Ten opzichte van jaarplan 2018 zijn de netto lasten € 247 nadelig. Dit wordt veroorzaakt door hogere afdelingskosten als gevolg van een hogere tijdsbesteding van met name de afdelingen Onderhouden en Advies & Monitoring. Hierdoor zijn ook de overige doorrekeningen vanuit de ondersteunende programma's hoger.				

Doelstelling programma	
Vergunningverlening Keur: Het door middel van eigen regelgeving en ontheffingsverlening in stand houden van veilige waterkeringen, van de water aan -en afvoerfunctie van de oppervlaktewateren en het realiseren van een goed beheer daarvan. Beheersen van lozingen: Het door middel van vergunningverlening, alsmede goedkeuring van gemeentelijke rioleringsplannen en stimuleren van derden in de aanpak van diffuse emissies beheersen van lozingen van afvalwater met het oog op het bereiken of behouden van een goede oppervlaktewaterkwaliteit en de doelmatige werking van zuiveringstechnische werken.	

Doelstellingen, beoogde effecten en plan van aanpak	
Risico's beheersen voor waterveiligheid, wateroverlast, droogte en gezond water	
Voldoen aan landelijke kwaliteitscriteria	Doelstelling en beoogde effecten: Het voldoen aan de landelijke kwaliteitscriteria, betreffende afspraken over de kwaliteit van de uitvoering en invulling van de taken rondom vergunningverlening, toezicht en handhaving. De afspraken zijn een zelfstandig initiatief van de waterbeheerders. Plan van aanpak: Momenteel wordt er alleen aan enkele procescriteria niet voldaan. In 2019 wordt een beleidsplan opgesteld, waarmee wordt voldaan aan alle kwaliteitscriteria.
Duurzame ontwikkeling van de leefomgeving ondersteunen	
Implementatie Omgevingswet	Doelstelling en beoogde effecten: Gevolg geven aan de implicaties van de Omgevingswet (2021) voor de fysieke leefomgeving. Het ontwikkelen van benodigde competenties van medewerkers en het aanpassen van processen en werkwijzen binnen dit programma, om uitvoering te geven aan de doelen van de Omgevingswet. Plan van aanpak: Implementatie van de Omgevingswet betreft een langere periode (tot 2021). Voor 2019 wordt gefocust op: - Acties om te komen tot een waterschapsverordening, zodat deze 01-01-2021 van kracht kan worden; - Cursus doelen Omgevingswet; - Samen met de Omgevingsdienst Midden- en West Brabant (OMWB) een nieuwe samenwerkingsovereenkomst opstellen; - Inventarisatie en plan van aanpak maken over afspraken met gemeenten over coördinatieplicht.
Maatschappelijk verantwoord en vernieuwend	
Verbeteren klantgerichtheid	Doelstelling en beoogde effecten: Hier gaat het om het verbeteren van de klantgerichtheid, door een betere digitale informatievoorziening en meer duidelijkheid voor klanten. De Omgevingswet eist dat wij naar buiten treden als één dienstverlenende overheid. Hiervoor is het nodig dat overheden en uitvoeringsorganisaties intensiever gaan samenwerken, bijvoorbeeld bij de behandeling van (integrale) vergunningsaanvragen. Plan van aanpak: - Actieve deelname aan landelijke werkgroepen ten behoeve van een goed functionerend DSO (digitaal stelsel omgevingswet); - De inhoudelijke aspecten vormgeven in de samenwerkingsovereenkomst met de OMWB.
Effectief en efficiënt	
Versterken van de samenwerking	Doelstelling en beoogde effecten: Het versterken van de samenwerking met andere waterbeheerders en overheden, om de middelen zo effectief en efficiënt mogelijk in te zetten. Denk aan gezamenlijke benchmark, inkoop, risicoprioritering en samenwerking. Plan van aanpak: Het versterken van de samenwerking vindt landelijk en regionaal plaats: <u>Landelijk:</u> SAW@ (Powerbrowser): SAW@ is een samenwerkingsprogramma tussen Rijkswaterstaat en de

	waterschappen met als missie het VTH instrumentarium optimaal in te zetten om de (water)opgaven (schoon, voldoende en veilig) te realiseren. Hierbij is de visie om samen als waterbeheerders met en voor onze omgeving een transparante voorziening te realiseren met informatie die bestendig, betrouwbaar en beschikbaar is. Dit betekent voor 2019 en verder o.a: - Gemeenschappelijke beheerorganisatie wordt gemeenschappelijk samenwerkingsorganisatie (incl. projecten). - Projectleiders worden voortaan betaald uit gezamenlijk budget; - Verantwoordelijkheden lager in de organisatie, omdat vertrouwen in elkaar gegroeid is (stuurgroep was soms erg inhoudelijk betrokken); - Organisatiestructuur eenvoudiger en logischer; - Binnen SAW@ de eenheid versterken ten behoeve van effectief en efficiënt gebruik van Powerbrowser, waaronder basis op orde, benchmark, gezamenlijke inkoop en pilots met DSO. <u>Regionaal:</u> <i>Winnend samenwerken:</i> gezamenlijke keur, algemene regels en beleidsregels en hoe verder in aanloop naar de waterschapsverordening; <i>Overleg Zuid-Nederland:</i> RWS-ZN, waterschappen Limburg, Aa en Maas, Dommel en Brabantse Delta.
--	---

Prestatie indicatoren	Rekening 2017	Jaarplan 2018	Jaarplan 2019
Aantal afgeronde procedures	912	600	500 ¹⁾
Afgeronde procedures binnen termijn	97%	95%	95%
Afgeronde procedures binnen 5 weken	-	-	40%
Aantal afgewikkelde meldingen	870	1000	600 ¹⁾
¹⁾ De aantallen zijn lager dan uit het Jaarplan 2018 doordat de aanpassing van beregeningsvergunningen naar beleid Brabantse Delta is afgerond.			

Geld (bedragen x € 1.000)	Rekening 2017	Jaarplan 2018	Kadernota 2019	Jaarplan 2019
Vergunningen	3.597	4.278	4.027	4.162
Ten opzichte van de kadernota zijn de netto lasten € 135 hoger door m.n. hogere afdelingskosten. Dit wordt veroorzaakt door een stijging van de kosten van salarissen en sociale lasten en het opnemen van een raming van € 50 voor inleen personeel. Ten opzichte van jaarplan 2018 zijn de netto lasten € 116 lager, met name door lagere advieskosten.				

Programmaplan 6500 – Toezicht en Handhaving

Programmabeheerders: Mary-José van Overveld

Doelstelling programma	
Het doel van dit programma is om mensen en middelen zo efficiënt en effectief mogelijk in te zetten wanneer het gaat om toezicht op de naleving van wetten, opsporing en sanctionerend optreden. Zo draagt het programma eraan bij dat het waterschap voldoet aan: - kwantitatieve doelstellingen om het watersysteem naar behoren te laten functioneren. - kwalitatieve doelstellingen om zo het watersysteem naar behoren te laten functioneren én de doelmatige werking van de rwzi's te beschermen.	
Doelstellingen, beoogde effecten en plan van aanpak	
Risico's beheersen voor waterveiligheid, wateroverlast, droogte en gezond water	
Realiseren van het Handhavings-uitvoeringsprogramma 2019 (HUP 2019)	Doelstelling en beoogde effecten: Bewaken en verbeteren van het naleefgedrag van wet- en regelgeving ten behoeve van de waterschapsdoelen. Plan van aanpak: - Uitvoeren van het handhavingsuitvoeringsprogramma 2019 - Versterken van doelgroep benaderingen met de relevante (uitvoerings) partners
Uitvoeren van het project Sloten, Oevers en Dijken op orde (SODO)	Doelstelling en beoogde effecten: Sloten, oevers en dijken op orde focust zich qua handhaving op overtredingen die significante invloed hebben op de aan- en afvoer van water of de waterveiligheid. Deze overtredingen dienen door de overtreders te worden beëindigd. Het doel is eind 2020 alle sloten, oevers en dijken op orde te hebben. Plan van aanpak: Projectmedewerkers zorgen hiervoor door (waar nodig) handhavend op te treden. Ook in 2019 gaat het waterschap deze onderkende handhavingszaken oplossen conform de aanpak zoals dit in de voorgaande twee uitvoeringsjaren ook is gehanteerd.
Duurzame ontwikkeling van de leefomgeving ondersteunen	
Actualiseren Beleidsplan Toezicht en Handhaving	Doelstelling en beoogde effecten: Het Beleidsplan Toezicht en Handhaving 2015-2019 actualiseren. Daarbij wordt gestreefd om een integraal beleidsplan Vergunningen, Toezicht en Handhaving op te stellen. Plan van aanpak: - Evalueren van gelopen beleidsperiode en toepassen uitvoeringsprogramma(s) - Aansluiten bij provinciale en regionale doelen en samenwerkingen, gelet op één fysieke leefomgeving - Vooruitkijken naar de Omgevingswet, daartoe met relevante (uitvoerings) partners afstemmen
Vorbereiding implementatie Omgevingswet en ontwikkelen competenties	Doelstelling en beoogde effecten: Gevolg geven aan de implicaties van de Omgevingswet (2021) voor de fysieke leefomgeving. Het ontwikkelen van benodigde competenties van medewerkers en het aanpassen van processen en werkwijzen binnen dit programma, om uitvoering te geven aan de doelen van de Omgevingswet. Plan van aanpak: Implementatie van de Omgevingswet betreft een langere periode (tot 2021). Voor 2019 wordt gefocust op - De afdeling Handhaving levert een bijdrage aan het implementatietraject van de Omgevingswet binnen het waterschap. - Ontwikkelen competenties medewerkers o.b.v. uitgevoerde nulmeting kwaliteitscriteria. - Vervolg cursus Omgevingswet.
Maatschappelijk verantwoord en vernieuwend	
Versterken informatie uitwisseling toezicht en handhaving	Doelstelling en beoogde effecten: Het structureel versterken van de informatie uitwisseling tussen handhavingspartijen in Midden- en West-Brabant om integraal nog beter de juiste interventies op de juiste doelgroep in te kunnen zetten.

	Plan van aanpak: - Het nastreven van eenduidige werkwijzen en begrippen t.b.v. effectieve en efficiënte verwerking van handavingsinformatie. - De lopende samenwerkingen vanuit het Bestuurlijk Platform Omgevingsrecht en lokale samenwerkingen, zoals de omgevingsdienst en strafrechtelijke partners, versterken en verdiepen. Dit in afstemming met de Brabantse waterschappen.
Effectief en efficiënt	
Reorganisatie handhaving effectueren	Doelstelling en beoogde effecten: Effectueren van de reorganisatie toekomstbestendige Handhaving om het proces voor te bereiden op de ontwikkelingen zoals Omgevingswet. Plan van aanpak: - Versterken integrale werkwijzen, gericht op nog sterkere verbindingen met partners, burgers en bedrijven. - Realiseren informatieknooppunt Handhaving. - Versterken (integrale) trend analyses in handhaving. - Vergroten wendbaarheid en verminderen kwetsbaarheid in het proces.
Samenwerkingen	Doelstelling en beoogde effecten: Het versterken van de samenwerking met andere waterbeheerders en overheden, om zo effectief en efficiënt mogelijk bij te dragen aan een schone en veilige leefomgeving en inzet van personele capaciteit. Plan van aanpak: Vindt landelijk en regionaal plaats: - Landelijk: • SAW@ (Powerbrowser): RWS en 11 waterschappen: Binnen SAW@ de eenheid versterken ten behoeve van effectief en efficiënt gebruik van Powerbrowser, waaronder basis op orde, benchmark en gezamenlijke inkoop, pilots met DSO; • Bestuursakkoord: RWS en alle waterschappen. - Regionaal: • Overleg Zuid-Nederland: RWS-ZN, waterschappen Limburg, Aa en Maas, Dommel en Brabantse Delta. • Uitvoeren gezamenlijke risicoprioritering met de Omgevingsdienst en Veiligheidsregio. • Coördinatie en uitvoer BRZO taken voor andere waterschappen. • Deelname aan VTH team Moerdijk.

Prestatie indicatoren	Rekening 2017		Jaarplan 2018		Jaarplan 2019	
Beleidsthema	aantal 1 ^e controles / naleefgedrag		aantal 1 ^e controles/ naleefgedrag		aantal 1 ^e controles/ naleefgedrag	
Waterkwaliteit	2667	92%	2.800	90%	2.800	90%
Waterveiligheid	363	98%	225	90%	225	90%
Waterkwantiteit (Schouw)	7.776	80%	6.300	90%	6.300	90%
Waterkwantiteit (Overig)	529	96%	475	90%	475	90%
Vaarwegbeheer	16	100%	10	90%	10	90%
Waterschapsheffingen	886	93%	775	90%	775	90%
Grondwaterbeheer	2615	90%	2.500	90%	2.500	90%
Toelichting op de prestatie indicatoren Voor het programmaplan 2019 worden voorsnog dezelfde aantallen controles opgevoerd als voor 2018. De daadwerkelijke aantallen 1e controlebezoeken worden definitief bepaald bij vaststelling van het Handavingsuitvoeringsprogramma 2019 door het dagelijks bestuur. Daarbij zijn twee factoren relevant die maken dat het vooraf vastgestelde aantal 1e controles daalt, te weten: het effectueren van Toekomstbestendige Handhaving (reorganisatie) zal naar verwachting impact hebben op de omvang vooraf onderkende 1e controles. Daarnaast wordt in 2019, vanuit de vastgestelde toezichtstrategie, aan de vakspecialisten handhaving meer ruimte gegeven om wendbaar toezicht toe te passen, zal omwille van de gewenste wendbaarheid de omvang aan vooraf geplande 1e controles lager worden ingezet.						

Prestatie indicatoren	Rekening 2017	Jaarplan 2018	Jaarplan 2019
Project Sloten, oevers en dijken op orde (SODO)			
Opgeloste handhavingszaken	330	300	300
Toelichting op de prestatie indicatoren Vanaf 2017 is gekozen om voor het project SODO het aantal onderkende handhavingszaken als prestatie-indicator op te nemen. Het project is nog niet eerder door een waterschap uitgevoerd, het betreft hier een prognose van het aantal zaken.			

Geld (bedragen x € 1.000)	Rekening 2017	Jaarplan 2018	Kadernota 2019	Jaarplan 2019
Handhaving	5.261	6.342	6.174	6.343
Ten opzichte van de kadernota zijn de netto lasten € 168 nadelig. Dit wordt grotendeels veroorzaakt door een formatie uitbreiding van de afdeling Handhaving als gevolg van het Beleidsvoornemen "Toekomstbestendige Handhaving".				
Ten opzichte van jaarplan 2018 zijn de netto lasten vrijwel ongewijzigd. De afdelingskosten en overige doorrekeningen zijn hoger als gevolg van bovengenoemd Beleidsvoornemen. Het budget voor SODO (sloten, oevers en dijken op orde) is naar beneden bijgesteld.				

Programma 7000 – Heffing en Invordering

Programmabeheerder: Mary-José van Overveld

Doelstelling programma

Het programma Heffen en Invordering heeft als doelstelling het opleggen en invorderen van de waterschapsbelasting in het beheersgebied. Deze activiteiten zijn uitbesteed aan de Belastingssamenwerking West-Brabant (BWB).

Geld (bedragen x € 1.000)	Rekening 2017	Jaarplan 2018	Kadernota 2019	Jaarplan 2019
Totaal netto kosten programma	5.744	5.830	5.528	5.691
Ten opzichte van de kadernota zijn de netto lasten € 163 nadelig. Voornaamste oorzaak is de hogere kosten bijdrage aan de belastingsamenwerking West Brabant (€ 150 nadelig). Ten opzichte van jaarplan 2018 zijn de netto lasten € 139 voordelig. Oorzaken zijn een hogere bijdrage aan de belastingsamenwerking West Brabant (€ 194 nadelig) en voordelen in de kosten voor de WOZ, afdelingskosten en overige doorrekeningen van de ondersteunende programma's.				

Programma 8000 – Bestuur en Externe Communicatie

Programmabeheerder: Secretaris-directeur

Doelstelling programma

Bestuur: Het zodanig besturen van het waterschap, dat rechtmatig en integer, doelgericht, doelmatig en meetbaar invulling wordt gegeven aan de wettelijke taak c.q. de organisatiedoelstellingen.

Bestuursondersteuning: Het optimaal ondersteunen van bestuurders en bestuursorganen, op grond waarvan bestuurlijke besluitvorming op efficiënte en effectieve wijze tot stand kan komen.

Beheer niet reglementair zaken: Het exploiteren van in principe afstootbare objecten, zaken en samenwerkingsvormen van het waterschap die geen functie (meer) vervullen voor de taken. Bijvoorbeeld pachtgronden, huurwoningen, cultuurhistorische objecten, voormalige kantoorpanden etc.

Externe communicatie: Substantieel bijdragen aan het realiseren van de organisatiedoelstellingen door het leveren van specifieke communicatieve expertise. Adequate communicatie is in staat tot duurzame beïnvloeding van kennis, houding en gedrag. Het unieke vermogen van communicatie is van belang voor de relatie met belastingplichtigen en samenwerkingspartners.

Doelstellingen, beoogde effecten en plan van aanpak

Verkiezingen 2019	Doelstelling en beoogde effecten: Het ordentelijk en volgens de juiste procedures laten verlopen van de Waterschapsverkiezingen in maart 2019, zodat het nieuwe bestuur kan worden beëdigd en daarna ingewerkt.
	Plan van aanpak: Het projectplan verkiezingen inclusief bijbehorende communicatiestrategie is goedgekeurd door het DB in augustus 2018. Op basis daarvan vinden de verdere uitvoering en concretisering plaats.
Bestuurlijke vernieuwing	Doelstelling en beoogde effecten: Het algemeen bestuur ondersteunen bij het verwezenlijken van de ambities op het gebied van bestuur en bestuurscultuur.
	Plan van aanpak: Er ligt een evaluatie van de werkgroep Bestuurlijke Vernieuwing. Dit zal samen met de wensen van het nieuwe bestuur de basis vormen voor verdere ontwikkeling en implementatie.
Onderzoek naar rechtmatigheid, doelmatigheid en doeltreffendheid.	Doelstelling en beoogde effecten: Onderzoek uitvoeren naar rechtmatigheid, doelmatigheid en doeltreffendheid.
	Plan van aanpak: De rekenkamercommissie voert voor het algemeen bestuur onderzoeken uit en stelt hiervoor jaarlijks een onderzoeksagenda op. Het algemeen bestuur kan daarbij ook onderwerpen aandragen en wordt geïnformeerd over de uiteindelijke keuze van onderwerpen en de resultaten. Verder voert het dagelijks bestuur jaarlijks een zogenaamd art. 109A-onderzoek (o.b.v. de Waterschapswet) uit. Het dagelijks bestuur informeert het algemeen bestuur over het onderzoeksonderwerp van 2019 en de onderzoeksresultaten.
Internationale samenwerking	Doelstelling en beoogde effecten: Internationale samenwerking vormgeven op basis van vastgesteld beleid.
	Plan van aanpak: Doorvertaling van het beleid naar concrete activiteiten in 2019 vindt gedurende dit jaar plaats en wordt via de managementletters gerapporteerd.
Oneigenlijk grondgebruik	Doelstelling en beoogde effecten: Ook in 2019 wordt uitvoering gegeven aan het oplossen van oneigenlijk grondgebruik door derden.
	Plan van aanpak: Vanuit het project "Sloten, oevers en dijken op orde" wordt in 2019 de focus gelegd op het verder regelen van het oneigenlijke grondgebruik. Dit alles conform de aanpak zoals dit in de voorgaande drie uitvoeringsjaren ook is gehanteerd.
Communicatievisie	Doelstelling en beoogde effecten: Verdere implementatie van de communicatievisie 2018–2023, zoals vastgesteld door het AB in 2018.
	Plan van aanpak: Zorgen voor een planmatige vertaling op tactisch en operationeel niveau van de communicatievisie, waarbij relevante interne stakeholders (zowel bestuur als organisatie) worden betrokken. Bestuur en directie worden door kwartaalrapportages op de hoogte gehouden.
Vergroting bewustwording van watervraagstukken	Doelstelling en beoogde effecten: Tactisch-operationele vertaling van het educatieplan, in lijn met de communicatievisie.
	Plan van aanpak: Op basis van het educatieplan worden relevante acties in de praktijk gebracht zodat waterbewustzijn wordt vergroot.

Geld (bedragen x € 1.000)	Rekening 2017	Jaarplan 2018	Kadernota 2019	Jaarplan 2019
Totaal netto kosten programma	4.852	4.829	5.216	5.354

Ten opzichte van de kadernota zijn de netto lasten € 138 hoger. Door de uitbreiding van de formatie op de afdeling Bestuur & Communicatie, zijn de doorberekende kosten vanuit de ondersteunende programma's hoger. Dit is een verschuiving van kosten, geen toename (op de andere programma's ontstaat een voordeel).

Ten opzichte van jaarplan 2018 zijn de netto lasten € 524 hoger. In de begroting 2018 was nog geen rekening gehouden met de formatie uitbreiding van de afdeling Bestuur en communicatie. Gedurende 2018 is de formatie uitgebreid, deels ter vervanging van inleenkrachten. Bovendien wordt er bespaard op de inkoop van diensten. Op deze manier wordt er een betere invulling gegeven aan de make-buy-ally afweging en kan er invulling gegeven worden gegeven aan de vernieuwde communicatievisie 2018-2023, waardoor er met name op het gebied van digitale communicatie goede stappen kunnen worden gezet. Door de uitbreiding zijn de doorberekende kosten vanuit de ondersteunende programma's aanzienlijk hoger (€ 386). Dit betreft een verschuiving van kosten: op de andere programma's ontstaat een voordeel.

Programma 9000– Dekkingsmiddelen en saldo

Programmabeheerder: Mary-José van Overveld

Doelstelling programma

Dit programma betreft de planning en verantwoording van de dekkingsmiddelen, waaronder belastingopbrengsten (inclusief kwijtschelding en oninbaar) en dividend.

Geld (bedragen x € 1.000)	Rekening 2017	Jaarplan 2018	Kadernota 2019	Jaarplan 2019
Netto opbrengst Waterschapsbelastingen				
Opbrengst omslag gebouwd	35.643	37.387	38.830	37.222
Opbrengst omslag ongebouwd	4.627	4.945	5.170	5.291
Opbrengst omslag ongebouwd wegen	1.697	1.846	1.866	2.205
Opbrengst omslag ingezetenen	17.339	18.488	19.154	19.220
Opbrengst omslag natuurterreinen	120	126	130	128
Opbrengst verontreinigingsheffing	317	252	270	277
Opbrengst voorgaande jaren WS	-208			
<i>Totaal opbrengst Watersysteembeheer</i>	<i>59.53</i>	<i>63.043</i>	<i>65.421</i>	<i>64.343</i>
Opbrengst zuiveringsheffing bedrijven	21.411	20.481	19.532	20.978
Opbrengst zuiveringsheffing huishoudens	41.037	41.074	42.281	43.488
Opbrengst voorgaande jaren ZB	2.052			
<i>Totaal opbrengst Zuiveringsbeheer</i>	<i>64.500</i>	<i>61.555</i>	<i>61.813</i>	<i>64.466</i>
Totale netto belastingopbrengst	124.033	124.599	127.233	128.809
Overige dekkingsmiddelen/onvoorzien ¹⁾	6.320	-351	156	
Totaal dekkingsmiddelen ²⁾	130.353	124.248	127.389	128.809
Oninbaar/kwijtschelding uitgelicht:				
Kwijtschelding watersysteemheffing	1.160	1.144	1.194	1.274
Oninbaar watersysteemheffing	323	337	351	341
Kwijtschelding zuiveringsbeheer	2.266	2.093	2.172	2.393
Oninbaar zuiveringsbeheer	659	639	600	676
1) Inclusief onttrekking egalisatiereserve CBL 2) Naast de opbrengsten waterschapsbelastingen zijn in de cijfers ook de overige dekkingsmiddelen opgenomen, met uitzondering van de vergoeding van de provincie voor het vaarwegenbeheer, die rechtstreeks op de taak vaarwegenbeheer is verantwoord. Voor de verklaring van de verschillen in de waterschapsbelastingen zie paragraaf 5.2 "Verklaring per hoofdkosten en opbrengstsoort." Ten opzichte van de kadernota zijn de overige dekkingsmiddelen -€ 156 lager als gevolg van het vroegtijdig beëindigen van de CBL-snb. Ten opzichte van jaarplan 2018 zijn de overige dekkingsmiddelen +€ 351 hoger: Vanaf 2019 wordt rekening gehouden met dividend van de NWB daarnaast is onttrekking van egal.res.CBL-SNB vervallen als gevolg van het vroegtijdig beëindigen van deze CBL.				

Ondersteunend programma 200/500 – Centraal Management en Concerncontrol

Programmabeheerder: Secretaris-directeur

Doelstelling programma	
Centraal management: De activiteiten die betrekking hebben op het op centraal niveau leiding geven aan het ambtelijk apparaat alsmede de (secretariële) ondersteuning daarvan. Tot dit product behoren: - Activiteiten van directieteam; - Representatie directieteam; - Directe ondersteuning SD en vergaderingen directieteam ; - Voorbereiding, begeleiding en uitvoering van vergaderingen directieteam; Concerncontrol: Advisering en toetsing op het gebied van doelmatigheid, doeltreffendheid en rechtmatigheid, adequate informatievoorziening, transparantie en risicomanagement. Interne communicatie: De centrale activiteiten die zijn gericht op het informeren van het personeel en bestuur over het beleid ten behoeve van het waterschap en de activiteiten die ter realisering daarvan worden uitgevoerd alsmede over het intern functioneren en ontwikkelen van het waterschap.	

Doelstellingen, beoogde effecten en plan van aanpak	
Samenwerking bestuur en organisatie	Doelstelling en beoogde effecten: Een zo efficiënt en effectief mogelijk functionerende organisatie. Plan van aanpak: Het directieteam stuurt en faciliteert de organisatie om de afgesproken producten en diensten te kunnen leveren en daarbij medewerkerstevredenheid te bevorderen. Naast de directe interactie tussen directieteam en management en medewerkers wordt hier ook aandacht aan besteed bij organisatieontwikkeltrajecten. Ook in het directieteam wordt hier periodiek aandacht aan besteed.
Sturing organisatie	Doelstelling en beoogde effecten: Een effectieve samenwerking tussen bestuur en organisatie. Plan van aanpak: Dit gebeurt enerzijds continue door bestuurlijke signalen op dat gebied tijdig op te pikken en te vertalen en anderzijds door op gezette tijden daar over specifieke afstemming te hebben met het bestuur (verwachtingen over en weer delen). In 2019 zijn er bestuursverkiezingen en volgt er een inwerkperiode. Ook daarbij worden de nodige afspraken gemaakt over de samenwerking tussen bestuur en organisatie.
Integriteit	Doelstelling en beoogde effecten: Onder de aandacht houden van het integriteitsbeleid bij bestuur en medewerkers. Het gaat om de actualiteit van het beleid, bijbehorende houding en gedrag (soft controls) en de vertaling naar de inrichting van de processen (o.a. functiescheiding/4-ogen principe etc.) Plan van aanpak: Met de komst van een nieuwe secretaris-directeur en een nieuw bestuur in 2019 zal dit nadrukkelijk opnieuw op de agenda komen tijdens het inwerkprogramma. Daarnaast wordt er extra aandacht besteed aan het onderwerp op procesniveau om te zien of eventuele risico's/kwetsbaarheden voldoende zijn afgedicht. In het regieteam integriteit zijn voor 2019 de volgende punten benoemd: - Nieuwe gedragscode in 2019 voor de medewerkers (gedragscode voor bestuurders en AB-leden is eind 2018 vastgesteld). - Onderzoeken of er een inhaalslag ambtenareneed/-belofte nodig is en de frequentie waarop nieuwe medewerkers de eed of belofte afleggen verhogen. - Bredere aandacht en aanpak (via bijv. workshops) voor pesten op het werk. - In de personeelsgesprekken worden nevenfuncties/financiële belangen van medewerkers bespreekbaar gemaakt. Echter, de mogelijke consequenties daarvan worden niet transparant gemaakt. Hier wordt verder onderzoek naar gedaan en resulteert in een advies.
Winnend samenwerken	Doelstelling en beoogde effecten: Samenwerking van de Brabantse waterschappen om daarmee gezamenlijk winst te boeken op kwaliteit, kwetsbaarheid en kosten. In gezamenlijkheid worden jaarlijks enkele speerpunten benoemd waarmee gezamenlijk een duidelijke meerwaarde kan worden bereikt.

	Plan van aanpak: De speerpunten voor 2019 moeten nog in de stuurgroep afgestemd worden.
Concerncontrol	Doelstelling en beoogde effecten: Het in control zijn en blijven van de organisatie. Concerncontrol adviseert gevraagd en ongevraagd, pro-actief en o.b.v. (thematisch)onderzoek over de mate van in control zijn van de organisatie aan de secretaris-directeur Plan van aanpak: In het 4 ^e kwartaal worden de belangrijkste speerpunten voor 2019 benoemd. Ook zal hier over worden geschakeld met de nieuwe secretaris-directeur.

Geld (bedragen x € 1.000)	Rekening 2017	Jaarplan 2018	Kadernota 2019	Jaarplan 2019
Totaal netto kosten programma	1.015	1.385	1.115	1.218
Ten opzichte van de kadernota zijn de netto lasten € 103 nadelig. Dit komt voornamelijk vanwege de extra werkzaamheden op het gebied van de interne communicatie. Ten opzichte van jaarplan 2018 zijn de netto lasten € 166 voordelig. Naast bovengenoemd nadeel is er sprake een voordeel, doordat bij het vaststellen van de nota "Kostentoerekening" het product "management en bestuursrapportages" verplaatst is naar het programma Bedrijfsvoering, omdat dit meer in lijn is met de praktijk.				

Ondersteunend programma 300/400 – Bedrijfsvoering

Programmabeheerder: Mary-José van Overveld

Doelstelling programma	
Het programma biedt de organisatie ondersteuning en advies op het gebied van financiën, ICT, juridische zaken en vastgoed, facilitaire zaken, inkoop, mens, informatie en organisatie (MI&O) en secretariële werkzaamheden. Dit met als doel om de primaire taken van de organisatie zo soepel en efficiënt mogelijk te kunnen realiseren.	

Doelstellingen, beoogde effecten en plan van aanpak	
VPB/BTW proces borgen	Doelstelling en beoogde effecten: Het inrichten van een BTW/Vpb proces om op fiscaal gebied in control te zijn en blijven. Plan van aanpak: De afgelopen jaren waren met name gericht op het afstemmen van de veranderde Vpb-wetgeving met de Unie, waterschappen en belastingdienst, het inrichten van een fiscale administratie en het doen van juiste, volledige en tijdige Vpb-aangifte. In 2019 zal er een proces ingericht worden op het gebied van BTW en Vpb, zodanig dat mogelijke financiële effecten in een vroegtijdig stadium in beeld zijn en tijdig maatregelen getroffen kunnen worden ter beperking van (financiële) gevolgen en risico's. Tevens wordt er verder geïnvesteerd in kennisopbouw en transparantie.
Verduurzaming wagenpark	Doelstelling en beoogde effecten: Het waterschap heeft in het versnellingsplan duurzaamheid als doelstelling om in 2050 grondstofneutrale bedrijfsvoering te realiseren. Het waterschap wil als duurzame organisatie een voorbeeldfunctie vervullen in het bereiken van de nationale klimaatdoelen, realisatie van een grondstofneutraal wagenpark levert hier een bijdrage aan. Plan van aanpak: Er is een plan opgeleverd voor de verduurzaming van het eigen wagenpark. Tegelijkertijd is een aantal bedrijfsauto's (als pilot) van het wagenpark vervangen door een duurzaam alternatief (volledig elektrisch, waterstof of biogas).
Digitale transformatie; Realiseren innovatie lab	Doelstelling en beoogde effecten: Digitale transformatie is in de Kadernota 2019-2021 als belangrijke ontwikkeling gemeld, waarin het waterschap extra wil investeren, om tijdig in te kunnen spelen op de veranderingen in de maatschappij. Met de verkeerstoren heeft het waterschap een eerste stap gezet met data analyses en informatie-uitwisseling. Die vormt nu een regulier onderdeel van het werkproces. Er is behoefte om los van het reguliere werkproces nieuwe innovatieve toepassingen uit te testen in een soort lab-omgeving waarin er meer met externe partners kan worden samengewerkt. Plan van aanpak: Realiseren van een werkplaats, kenniscentrum, innovatiecentrum voor (data)vraagstukken. Een ruimte met faciliteiten, waar experts op één plek samen komen om met hun kennis en vaardigheden bruikbare informatie te destilleren uit data.
Digitale transformatie; Uitvoering ICT infrastructuurvisie	Doelstelling en beoogde effecten: Digitale transformatie is in de Kadernota 2019-2021 als belangrijke ontwikkeling gemeld, waarin het waterschap extra wil investeren, om tijdig in te kunnen spelen op de veranderingen in de maatschappij. ICT heeft in 2018 een visie op de infrastructuur ontwikkeld. De strategie, eisen en wensen zijn vertaald naar concrete maatregelen waarmee het waterschap beter aan de toekomstige behoeften kan voldoen. Plan van aanpak: Er is een roadmap ontwikkeld voor technische en organisatorische maatregelen op het gebied van benodigde infrastructuur voor de komende 3 jaar.
Digitale Transformatie; Werkgeverschap 2020	Doelstelling en beoogde effecten: Digitale transformatie is in de Kadernota 2019-2021 als belangrijke ontwikkeling gemeld, waarin het waterschap extra wil investeren, om tijdig in te kunnen spelen op de veranderingen in de maatschappij, ook als werkgever. Per 1 januari 2020 wordt de Wet Normalisering Rechtspositie Ambtenaren (WNRA) van kracht. Dit betekent een wijziging in de rechtsverhouding tussen werkgever en werknemers. Dit heeft ook gevolgen voor de medezeggenschap. In combinatie met de implementatie van de

	afgesloten CAO betekent dit het werkgeverschap per 2020 goed beschouwd dient te worden en in 2019 voorbereid dient te worden.
	Plan van aanpak: Het uitwerken van en implementeren van een transitieplan op weg naar de uitvoering van de WNRA en de CAO.
Digitale transformatie; Grip op gegevens	Doelstelling en beoogde effecten: Digitale transformatie is in de Kadernota 2019-2021 als belangrijke ontwikkeling gemeld, waarin het waterschap extra wil investeren, om tijdig in te kunnen spelen op de veranderingen in de maatschappij. De rol van data/ gegevens wordt daarbij steeds nadrukkelijker. Gegevens leveren informatie op, op basis waarvan in de verkeerstoren en in vele andere processen keuzes worden gemaakt. Het doel is gegevens op een eenduidige en eenmalige wijze vast te leggen en meervoudig te gebruiken in diverse processen.
	Plan van aanpak: Beoogd wordt het verkrijgen van inzicht in alle bronnen van data in processen. Daarnaast dient bepaald te worden op welke wijze het waterschap de data benut om te komen tot goede informatie om haar processen te optimaliseren en welke data gedeeld gaat worden met andere partijen.
Archieven op orde	Doelstelling en beoogde effecten: Wegwerken van de achterstanden in de bewerking van de archieven (o.a. van voormalige rechtsvoorgangers).
	Plan van aanpak: Op basis van het archiefbewerkingplan de oude archieven ordenen, beschrijven en toegankelijk maken.
Informatieveiligheid en privacy	Doelstelling en beoogde effecten: In afstemming met Het Waterschapshuis (HWH) continue streven naar een hoger volwassenheidsniveau van informatieveiligheid en privacy.
	Plan van aanpak: Op basis van de nieuwe baseline informatiebeveiliging voor de gehele overheid (BIO, invoering voorzien in 2019) en de interne evaluatie van reeds genomen maatregelen, wordt een plan van aanpak opgesteld en in uitvoering genomen.

Geld (bedragen x € 1.000)	Rekening 2017	Jaarplan 2018	Kadernota 2019	Jaarplan 2019
Totaal netto kosten programma	20.730	22.061	24.823	24.936
Ten opzichte van de kadernota zijn de netto lasten € 113 hoger. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door de formatie uitbreiding op de afdeling Inkoop en het naar beneden bijstellen van de projecturen. Ten opzichte van jaarplan 2018 zijn de netto lasten € 2.874 hoger. - Een nadeel van € 1,7 miljoen wordt veroorzaakt door een administratieve wijziging in de manier waarop de kosten van dienstauto's worden verwerkt. Deze kosten worden met ingang van 2019 direct op dit programma geboekt, waar ze voorheen op een kostenplaats werden geboekt. Er is dus geen sprake van een lastentoeename, maar een verschuiving van kosten naar dit programma. - De kapitaallasten zijn in het jaarplan 2019 € 356 hoger. Voornaamste oorzaak hiervan zijn projecten die in de loop van 2018 of in 2019 in gebruik zijn/worden genomen. Hierdoor hebben deze projecten in 2018 minder lasten dan in 2019. - De afdelingskosten zijn in 2019 hoger dan in 2018 door de verschuiving van het proces Management- en bestuursrapportages van programma 200/500 naar dit programma (€ 207 nadelig) - De overige verschillen ontstaan met name door gewijzigde financiële uitgangspunten. Zo is er voor 2019 een inflatie van 2% verwerkt voor de directe kosten en een loonkostenstijging van 5,4% (voor een nadere toelichting zie § 1.3 Gehanteerde financiële uitgangspunten).				

Ondersteunend programma 600/800 – Ondersteuning Watersystemen

Programmabeheerder: Arthur Meuleman

Doelstelling programma
Dit programma bestaat uit de onderdelen muskusrattenbestrijding en geografische informatie (GEO). Het doel van dit programma is muskus- en beverratten te bestrijden om schade aan waterkeringen en waterlopen te voorkomen dan wel te minimaliseren en zo een bijdrage te leveren aan de veiligheid. Daarnaast biedt het programma de organisatie en derden ondersteuning door hen te voorzien van duidelijke, toegankelijke, volledige en betrouwbare geografische informatie.

Doelstellingen, beoogde effecten en plan van aanpak	
GEO: Informatie op orde	Doelstelling en beoogde effecten: Brabantse Delta is bronhouder voor de Basis Registratie Ondergrond (BRO). Brabantse Delta heeft voldaan aan de landelijke afspraken 2018-2019 voor oplevering en beheer van ondergronddata via het BRO Portaal.
	Plan van aanpak: In 2018 zijn er voorbereidingen getroffen voor het leveren en beheren van grondonderzoeksdata en locatie peilbuizen voor grondwater-monitoring. In 2019 gaat het portaal live.
GEO: Informatie op orde	Doelstelling en beoogde effecten: Kernregistraties en leggerkaarten zijn afgestemd op de behoeften van de nieuwe omgevingswet vóór 2021.
	Plan van aanpak: Deze acties worden uitgevoerd in de periode 2018-2021 onder de vleugels van het project Kwaliteitsimpuls werkproces Legger. In 2018 worden de uitgangspunten op een rij gezet. In 2019 en 2020 worden de objecten per groepen (keringen, waterlopen, retentiegebieden, kunstwerken, enz.) klaar gemaakt voor de omgevingswet.
Muskus- & beverrattenbeheer Strategie	Doelstelling en beoogde effecten: Het volgen van de landelijke ontwikkelingen op de Muskus- en bever-rattenbeheerstrategie.
	Plan van aanpak: Op de uitkomsten van de landelijke Veldproef zal de strategie worden bepaald. Naar verwachting zal de landelijke norm verder naar beneden worden bijgesteld en de organisatie verder worden geprofessionaliseerd. Zodra de strategie bekend is sluiten wij daarop aan.
Muskus- & beverrattenbeheer Onder controle	Doelstelling en beoogde effecten: In alle vanggebieden onder de landelijke norm van 0,15 vangsten per kilometer uitkomen.
	Plan van aanpak: Menskracht daar inzetten waar het nodig is. Meer samenwerken en bestrijden. Werkplan opstellen en gelijktijdig bijhouden/bijstellen door middel van kwartaalrapportages.
Muskus- & beverrattenbeheer Schadeherstel Dinteloord	Doelstelling en beoogde effecten: Voor schadeherstel Dinteloord van de Veldproef wordt alle ontstane schade in 5 jaar hersteld. In 2019 is het doel dat 50% is hersteld.
	Plan van aanpak: Conform prioritering schades herstellen.
Muskus- & beverrattenbeheer Taakverbreding	Doelstelling en beoogde effecten: Vooruitlopend op de uitkomsten van de landelijke strategie verkennen welke 'plaag'soorten (incl. Bever) onder de taakverbreding zouden kunnen vallen.
	Plan van aanpak: Landelijke verkenning volgen en Strategische Personeelsplanning (SPP) opstellen.

Prestatie indicatoren	Rekening 2017	Jaarplan 2018	Jaarplan 2019
Jaarvangst muskusrat	4.532	3.500	3.700
Jaarvangst beverrat	50	50	25
Vangsten per km waterloop muskusrat	0,17	0,15	0,15
Aantal velduren	26.514	30.000	28.000
Kosten schade herstel Dinteloord ¹⁾	€ 75.000	€ 50.000	€ 90.000
¹⁾ genoemde kosten worden vergoed vanuit de Unie van waterschappen			

Geld (bedragen x € 1.000)	Rekening 2017	Jaarplan 2018	Kadernota 2019	Jaarplan 2019
Totaal Muskusrattenbestrijding	721	763	801	808
Totaal Geografische informatie	1.509	1.301	1.313	1.537

Muskusrattenbestrijding

Ten opzichte van de kadernota zijn de netto lasten € 7 hoger.

Ten opzichte van jaarplan 2018 zijn de netto lasten € 45 hoger vanwege de aanschaf van dienstauto's eind 2018. Alle medewerkers beschikken nu over een dienstauto.

Geografische informatie

Ten opzichte van de kadernota zijn de netto lasten € 224 hoger;

- Verhoging kosten Waterschapshuis voor onderhoud software € 102;
- Hogere kosten bijhouden referentiekaarten € 120, oorzaken hiervoor zijn:
 - De nieuwe AHN NL (actueel hoogtebestand)
 - Raamovereenkomst BGT (Basis Registratie Grootschalige Topografie)
 - Impact omgevingswet

Ten opzichte van jaarplan 2018 zijn de netto lasten € 236 hoger. Zie toelichting ten opzichte van kadernota.

Hoofdstuk 3: Begroting ingedeeld naar taken

§ 3.1 Begroting 2019 taak Watersysteembeheer

Om het effect van de nieuwe kostentoedeling te laten zien is de kolom Begroting 2019 conform de oude kostendeling opgenomen.

Begroting 2019 Watersysteembeheer <i>alle bedragen x € 1.000</i>	Rekening 2017	Begroting 2018	KN 19-28 jaar 2019	Begroting 2019 oude ktd	Begroting 2019 nw ktd	Verschil Begroting Kadernota
Netto lasten programma's						
Planvorming	3.599	3.861	4.998	4.848	4.848	-150
Aanleg en onderhoud waterkeringen	12.359	14.382	15.363	15.366	15.366	2
Inrichting en onderhoud watersystemen	29.701	34.198	34.546	34.519	34.519	-27
Inrichting en onderhoud vaarwegen en havens	1.206	1.183	1.508	1.399	1.399	-109
Regulering	2.818	3.296	3.102	3.212	3.212	110
Toezicht en handhaving	3.763	4.589	4.018	4.161	4.161	143
Heffing en invordering	3.102	3.148	2.985	3.073	3.073	88
Bestuur en communicatie	2.966	2.952	3.413	3.507	3.507	94
Dekkingsmiddelen (incl. voordeel switch SNB)	-2.231	235	0	0	0	0
TOTAAL netto lasten programma's	57.285	67.844	69.933	70.084	70.084	152
Opbrengst verontreinigingsheffing	-486	-252	-270	-277	-277	-7
Mutaties reserves						
Reserve wachtgelden personeel	4					
Onttrekking CBL reserve (47%)	-747	-70	-73			73
Voorgestelde resultaatbestemming						
Toevoeging bestemmingsreserve DFB	2.720	680	1.246	846	846	-400
Onttrekking bestemmingsreserve DFB	-2.231	-1.933	-1.792	-1.792	-1.792	0
Toevoeging bestemmingsreserve PBB	112					
TOTAAL te dekken netto lasten	56.656	66.270	69.043	68.861	68.861	-182
Opbrengst omslagen						
Opbrengst omslagen	-59.425	-62.792	-65.151	-64.969	-64.066	1.085
Opbrengst omslagen voorgaande jaren	378					0
TOTAAL omslagen	-59.047	-62.792	-65.151	-64.969	-64.066	1.085
Voorgestelde resultaatbestemming egal.res.						
Onttrekking (-) /toevoeging (+) egalisaties.	2.391	-3.478	-3.892	-3.892	-4.795	-903
TOTAAL dekking	-56.656	-66.270	-69.043	-68.861	-68.861	182

Specificatie opbrengst Watersysteembeheer <i>alle bedragen x € 1.000</i>	Rekening 2017	Begroting 2018	KN 19-28 jaar 2019	Begroting 2019 oude ktd	Begroting 2019 nieuwe ktd	Vershil begroting KN 19-28
Totaal te dekken netto lasten Watersysteembeheer	56.656	66.270	69.043	68.861	68.861	-182
splitsing over belanghebbenden:						
ingezetenen 2019: 30% (2018: 29,4%)	16.657	19.483	20.299	20.245	20.658	360
gebouwd 2019: 58,1% (2018: 59,6%)	33.767	39.497	41.150	41.041	40.008	-1.141
natuur 2019: 0,2% (2018: 0,2%)	113	133	138	138	138	-0
ongebouwd 2019: 11,7% (2018: 10,8%)	6.119	7.157	7.457	7.437	8.057	600

Uitwerking per onderdeel:

Ingezetenen

Totaal netto lasten ingezetenen	16.657	19.483	20.299	20.245	20.658	360
- aantal bruto ingezetenen	344.527	345.950	349.530	350.735	350.735	1.205
- oninbaar	3.414	3.280	3.454	3.454	3.454	-0
- kwijtschelding	21.146	19.670	20.027	21.302	21.302	1.275
- aantal netto ingezetenen	319.967	323.000	326.049	325.979	325.979	-70
- lasten per ingezetene	52,06	60,32	62,26	62,11	63,37	1
omslag per ingezetene	54,19	57,24	58,75	58,69	58,96	0,21
- stijging (+) / daling (-) t.o.v. voorgaand jaar		+5,6%	+2,6%	+2,5%	+3,0%	+0,4%
- opbrengst omslag totaal	17.339	18.488	19.154	19.130	19.220	65
- onttrekking egaliseringsreserve	682	-996	-1.144	-1.115	-1.439	-294

Gebouwd Het tarief voor gebouwd is een vast % van de WOZ-waarde (voor 2019 is dit 0,0336% t.o.v. 0,0370% voor 2018)

Totaal netto lasten gebouwd	33.767	39.497	41.150	41.041	40.008	-1.141
- eenheid economische waarde (x2.500) (x1.000)	40.665	40.550	42.610	44.519	44.519	1.909
- oninbaar	147	150	150	150	150	0
- kwijtschelding	15	20	20	21	21	1
- aantal netto econ.waarde	40.503	40.380	42.440	44.348	44.348	1.907
- lasten p/eenh. econ.waarde (o.b.v. econ.w. x2.500)	0,83	0,98	0,97	0,93	0,90	-0,07
omslag p/eenh. econ.waarde (o.b.v. ec.w. x 2.500)	0,88	0,93	0,91	0,87	0,84	-0,08
- stijging (+) / daling (-) t.o.v. voorgaand jaar		+5,2%	-1,2%	-5,8%	-9,3%	-8,2%
- opbrengst omslag totaal	35.643	37.387	38.830	38.681	37.222	33.542
- onttrekking egaliseringsreserve	1.876	-2.110	-2.320	-2.360	-2.786	-2.399

Natuur

Totaal netto lasten natuur	113	133	138	138	138	-0
- aantal bruto belastbare ha	29.964	30.050	30.100	26.499	26.499	-3.601
- oninbaar	63	40	40	40	40	0
- aantal netto belastbare ha	29.901	30.010	30.060	26.459	26.459	-3.601
- lasten per belastbare ha.	3,79	4,42	4,59	5,21	5,21	0,61
omslag per belastbare ha.	4,00	4,19	4,33	4,92	4,84	0,51
- stijging (+) / daling (-) t.o.v. voorgaand jaar		+4,8%	+3,4%	+17,4%	+15,6%	+12,1%
- opbrengst omslag totaal	120	126	130	130	128	-2
- onttrekking egaliseringsreserve	6	-7	-8	-8	-10	-2

Ongebouwd

Totaal netto lasten ongebouwd	6.119	7.157	7.457	7.437	8.057	600
- aantal bruto belastbare ha verharde openbare wegen	9.774	9.900	9.600	9.600	9.600	0
- aantal bruto belastbare ha overige ongebouwd	93.470	93.000	93.270	92.350	92.350	-920
- oninbaar	185	200	200	200	200	0
- aantal netto belastbare ha	103.058	102.700	102.670	101.750	101.750	-920
- lasten per belastbare ha. Verharde openbare wegen	167,73	196,55	206,03	206,99	246,85	40,82
- lasten per belastbare ha. ov ongebouwd	47,92	56,16	58,87	59,14	61,71	2,85
omslag per belastbare ha. verharde openbare wegen	173,60	186,50	194,42	195,59	229,67	35,25
omslag per belastbare ha. overig ongebouwd	49,60	53,29	55,55	55,88	57,42	1,87
- stijging (+) / daling (-) t.o.v. voorgaand jaar		+7,4%	+4,2%	+4,9%	+23,1%	+18,9%
- stijging (+) / daling (-) t.o.v. voorgaand jaar		+7,4%	+4,2%	+4,9%	+7,8%	+3,5%
- opbrengst omslag verharde openbare wegen	1.697	1.846	1.866	1.878	2.205	1.657
- opbrengst omslag overig ongebouwd	4.627	4.945	5.170	5.150	5.291	4.421
- opbrengst omslag totaal	6.324	6.791	7.036	7.027	7.496	6.078
- onttrekking egaliseringsreserve	205	-366	-420	-410	-561	-435
- afwikkeling voorgaande jaren	-378					
TOTAAL opbrengst watersysteembeheer	59.047	62.792	65.151	64.969	64.066	-1.085

§ 3.2 Begroting 2019 Zuiveringsbeheer

Begroting 2019 taak Zuiveringsbeheer <i>alle bedragen x € 1.000</i>	Rekening 2017	Begroting 2018	KN 19-28 jaar 2019	Begroting 2019	Verschil begroting KN 19-28
Netto lasten programma's					
Planvorming	1.260	1.574	1.661	1.777	116
Bouw en exploitatie zuiveringstechn.werken	60.541	55.065	55.492	57.759	2.267
Regulering	675	864	820	841	21
Toezicht en handhaving	1.348	1.560	1.956	2.005	49
Heffing en invordering	2.642	2.682	2.543	2.618	75
Bestuur en communicatie	1.886	1.877	1.803	1.847	43
Dekkingsmiddelen en saldo	-2.508	265	0	0	0
Totaal netto lasten programma's	65.843	63.887	64.276	66.846	2.570
Mutaties reserves					
Reserve wachtgelden personeel	4				
Onttrekking CBL reserve (53%)	-842	-79	-83	0	83
Voorgestelde resultaatbestemming					
Toevoeging bestemmingsreserve DFB	2.638	791	961	961	0
Onttrekking bestemmingsreserve DFB	-1.017	-942	-871	-871	0
Onttrekking algemene/calamiteitenreserve ZB	-748				
Toevoeging bestemmingsreserve PBB	112				
TOTAAL te dekken netto lasten	65.989	63.658	64.283	66.936	2.653
Opbrengst omslagen					
Opbrengst heffingen	-62.448	-61.555	-61.813	-64.466	-2.653
Opbrengst heffingen voorgaande jaren	-2.052				0
TOTAAL opbrengst omslagen	-64.500	-61.555	-61.813	-64.466	-2.653
Voorgestelde resultaatbestemming egal.res.					
Onttrekking (-) / toevoeging (+) egalisatiesres.	-1.490	-2.102	-2.470	-2.470	-0
Totaal dekking	-65.989	-63.658	-64.283	-66.936	-2.653
Vervuilingseenheden					
Bruto op te leggen aantal v.e. huishoudens	827.716	825.830	834.720	835.500	780
Bruto op te leggen aantal v.e. bedrijven	411.201	393.250	367.985	383.750	15.765
Oninbaar v.e. huishoudens	7.281	7.330	6.961	7.200	239
Kwijtschelding v.e. huishoudens	42.339	39.620	40.413	43.180	2.767
Oninbaar v.e. bedrijven	5.214	4.800	4.219	5.000	781
Kwijtschelding v.e. bedrijven	19	70	39	20	-19
Netto op te leggen aantal v.e.	1.184.064	1.167.260	1.151.074	1.163.850	12.776
Lasten per v.e.	56	55	56	58	1,67
Heffing per v.e. in euro's	52,74	52,74	53,70	55,39	1,69
Stijging (+) /daling (-) t.o.v. voorgaand jaar		+0%	+2%	+5%	

§ 3.3 Begroting 2019 Vaarwegenbeheer

De bijdrage van de provincie in het kader van het vaarwegenbeheer is afgestemd op de voor 2019 verwachte netto lasten van de taak Vaarwegenbeheer. De provincie Noord-Brabant heeft het vaarwegenbeheer gedelegeerd aan het waterschap.

Begroting 2019 taak Vaarwegenbeheer <i>alle bedragen x € 1.000</i>	Rekening 2017	Begroting 2018	KN 19-28 jaar 2019	Begroting 2019	Verschil begroting KN 19-28
Netto lasten programma's					
Planvorming	69	83	89	94	4
Inrichting en onderhoud vaarwegen en havens	1.021	953	1.014	984	-29
Regulering	104	117	105	109	4
Toezicht en handhaving	150	192	200	177	-23
TOTAAL te dekken netto lasten	1.345	1.345	1.408	1.364	-44
stijging (+) / daling (-) t.o.v. voorgaand jaar		0,1%			
Dekking					
Bijdrage provincie Noord Brabant	-1.345	-1.345	-1.408	-1.364	44
TOTAAL dekking	-1.345	-1.345	-1.408	-1.364	44

Hoofdstuk 4: Begroting naar kosten- en opbrengstensoorten

§ 4.1 Overzicht van de Begroting naar kosten- en opbrengstensoort

	Rekening 2017	Begroting 2018	Kadernota 2019	Begroting 2019
LASTEN (alle bedragen x € 1.000)	140.576	146.529	148.612	153.584
I. kapitaallasten (rente en afschrijving)	43.058	46.369	48.465	48.412
a afschrijvingen van activa	32.964	37.167	38.806	38.821
b interne en externe rentelast	10.094	9.202	9.659	9.591
c leaseverplichting CBL	0	0	0	0
II. personeelslasten	38.158	41.983	43.545	46.824
d salarissen personeel en bestuur	27.238	31.233	39.911	33.322
e sociale premies	5.559	5.635	164	7.075
f rechtstreekse uitkeringen bestuur/personeel	1.520	1.689	29	1.860
g overige personeelslasten	1.295	1.899	1.896	2.054
h personeel van derden	2.547	1.528	1.546	2.513
III. goederen en diensten van derden	59.111	57.605	56.030	57.774
i duurzame gebruiksgoederen	1.091	1.037	1.053	770
j overige gebruiks- en verbruiksgoederen	4.962	4.958	4.987	4.686
k energie	4.729	4.887	4.754	4.732
l huren en rechten	181	250	243	201
m leasebetalingen	347	0	7	15
n pachten en erfpachten	13	13	13	14
o verzekeringen	389	430	436	469
p belastingen	978	992	1.001	1.015
q onderhoud door derden	16.320	17.582	18.015	18.639
r overige diensten door derden	30.056	27.233	25.297	26.958
s bijdragen aan derden	44	224	224	274
IV. toev. voorzieningen/onvoorzien/stelpost	249	572	573	573
t toevoegingen aan voorzieningen	242	72	73	73
u toevoeging egalisatiereserve watersystemen	0	0	0	0
v toevoeging egalisatiereserve zuivering	0	0	0	0
w toevoeging aan overige reserves	7	0	0	0
x onvoorzien	0	500	500	500
BATEN (alle bedragen x € 1.000)	143.063	139.546	141.793	145.462
I. rentebaten	4.825	45	500	500
a externe rentebaten	4.293	45	0	0
b interne rentebaten	532	0	0	0
c rentebaten deposito's CBL	0	0	0	0
d dividenden en bonusuitkeringen	0	0	500	500
II. personeelsbaten	259	238	164	288
e batens i.v.m. salarissen	134	165	164	110
f uitlening van personeel	125	74	0	178
III. goederen en diensten aan derden	6.038	6.721	5.670	6.031
g verkoop van grond	54	40	40	50
h verkoop van duurzame goederen	0	0	0	0
i verkoop van overige goederen	41	0	0	0
j opbrengst uit grond en water	167	167	168	181
k opbrengst uit overige eigendommen	566	499	300	362
l diensten voor derden	3.431	5.850	5.102	5.384
m bijdragen van overheden	687	119	54	54
n bijdragen van overigen	1.093	45	5	0
IV. waterschapsbelastingen	124.033	124.599	127.233	128.809
o watersysteemheffing gebouwd	35.546	37.387	38.830	37.222
p watersysteemheffing verharde openbare wegen	1.694	1.846	1.866	2.205
q watersysteemheffing overig ongebouwd	4.636	4.945	5.170	5.291
r watersysteemheffing ingezetenen	17.062	18.488	19.154	19.220
s watersysteemheffing natuurterreinen	109	126	130	128
t verontreinigingsheffing	487	252	270	277
u zuiveringsheffing bedrijven	23.935	20.481	19.532	20.978
v zuiveringsheffing huishoudens	40.565	41.074	42.281	43.488
V. onttrekkingen voorz./res. en geact. lasten	7.909	7.942	8.226	9.834
v onttrekkingen voorzieningen	79	0	0	0
w onttrekking egalisatiereserve watersystemen	0	0	0	0
x onttrekking egalisatiereserve zuivering	0	0	0	0
y onttrekkingen overige reserves	1.589	211	218	62
z geactiveerde lasten	6.240	7.732	8.008	9.772

In het overzicht van de Begroting naar kosten- en opbrengstensoort is de verwachte dekking van het bedrijfsresultaat 2019 nog niet verwerkt. Voor het verwachte resultaat en de dekking zie § 1.4.1.

§ 4.2 Verklaring verschillen per hoofdkosten en -opbrengstsoort

De lasten van het waterschap bedraagt voor 2019 € 153,6 miljoen. Dit is ruim € 7 miljoen hoger dan de Begroting 2018 en € 5 miljoen hoger dan opgenomen in de Kadernota 2019. Hieronder worden de grotere afwijkingen toegelicht. In de programmaplannen is een toelichting op de belangrijkste financiële afwijkingen per programma opgenomen. Alle hieronder genoemde bedragen zijn x € 1.000.

§ 4.2.1 Belangrijkste verschillen kostensoorten t.o.v. Begroting 2018

	Begroting 2018	Begroting 2019	Vershil
LASTEN (alle bedragen x € 1.000)	146.529	153.584	7.054
I. kapitaallasten (rente en afschrijving)	46.369	48.412	+2.044
II. personeelslasten	41.983	46.824	+4.841
III. goederen en diensten van derden	57.605	57.774	+170
IV. toev. voorzieningen/onvoorzien/stelpost	572	573	+0

I. Kapitaallasten (rente en afschrijving)

Ten opzichte van de Begroting 2018 zijn de lasten € 2.044 hoger.

De toename van de lasten wordt met name veroorzaakt door:

- Projecten die eind 2018 of in de loop van 2019 in bedrijf gaan geven in de Begroting 2019 meer kapitaallasten, zoals onder andere het project "renovatie rwzi Nieuwveer".
- De kapitaallasten zijn hoger doordat in 2019 een extra jaar bijdrage HWBP is opgenomen.
- De afschrijvingstermijn van de fabriek van SNB is verlengd. Dit was bij het opstellen van de begroting 2018 nog niet bekend. Hierdoor ontstaat een voordeel.

II. Personeelslasten

Ten opzichte van de Begroting 2018 zijn de lasten € 4.841 hoger:

- Als gevolg van het Cao-onderhandelingsresultaat stijgen de loonkosten in 2019 met **5,4%**: voor een specificatie en nadere toelichting zie § 1.3 Gehanteerde financiële uitgangspunten.
- De personeelslasten nemen toe door een stijging van de formatie als gevolg van reorganisaties, waaronder het beleidsvoornemen Waterketen "Water van Waarde". De formatie is op een aantal afdelingen uitgebreid, deels ter vervanging van inleenkrachten, deels ter besparing op de inkoop van diensten (make or buy afweging) en deels vanwege extra opgaven/werkzaamheden.
- Tenslotte zijn de kosten van inleen van personeel verschoven. In 2018 is in het kader van de vereenvoudiging van de financiële bedrijfsvoering afgesproken om in de administratie een duidelijk onderscheid te maken tussen inleners (inspanningsverplichting) en zzp'ers (resultaatverplichting). Hierdoor heeft er een verschuiving van de kosten van inleners naar de personeelslasten plaatsgevonden (vanuit de projecten en beheerproducten). Door middel van het schrijven van uren worden de kosten van de inleners geboekt op de beheerproducten en projecten. Deze laatste kosten worden geactiveerd (zie § 4.2.2 onder V).

III. Goederen en diensten van derden

Ten opzichte van de Begroting 2018 zijn de lasten € 170 hoger.

De stijging van de lasten heeft meerdere oorzaken, de voornaamste zijn:

- De begrote bijdrage SNB is in 2019 € 960 hoger dan in 2018 is begroot.
- Hogere onderhoudskosten op het gebied van mechanisch onderhoud, onderhoud gebouwen, civieltechnisch onderhoud watersystemen, elektrisch onderhoud en vanwege de huur van een tijdelijke pompinstallatie voor persstation Roosendaal, (€ 719).

Hier tegenover staan ook voordelen, te weten:

- Lagere uitgaven voor duurzame gebruiksgoederen (€ 267 voordelig).
- Lagere uitgaven voor overige gebruiks- en verbruiksgoederen (€ 271 voordelig). Dit wordt met name veroorzaakt door optimalisatie van de dosering en het verbruik van chemicaliën, waardoor de kosten hiervan flink zijn verlaagd.
- Lagere uitgaven voor computerservices/salarisadministratie vanwege het grotendeels verschuiven van de kosten van diensten door derden naar inleen (€ 498 voordelig).
- Lagere uitgaven voor het project Sloten, oevers en dijken op orde, vanwege het naar beneden bijstellen van het budget in 2019 (€ 500 voordelig).

IV. Toevoegingen voorzieningen, onvoorzien en stelpost

Ten opzichte van de Begroting 2018 is de afwijking minimaal.

§ 4.2.2 Belangrijkste verschillen opbrengstensoorten t.o.v. Begroting 2018

	Begroting 2018	Begroting 2019	Vershil
BATEN (alle bedragen x € 1.000)	139.546	145.462	-5.916
I. rentebaten	45	500	-455
II. personeelsbaten	238	288	-49
III. goederen en diensten aan derden	6.721	6.031	+690
IV. waterschapsbelastingen	124.599	128.809	-4.210
V. onttrekkingen voorz./res. en geact. lasten	7.942	9.834	-1.892

I. Rentebaten

Ten opzichte van de Begroting 2018 zijn de rentebaten € 455 hoger. Er wordt in de Begroting 2019 rekening gehouden met een dividend uitkering van € 500 van de NWB (welke conform afspraak met het algemeen bestuur wordt toegevoegd aan de bestemmingsreserve Duurzaam Financieel Beleid).

II. Personeelsbaten

Ten opzichte van de Begroting 2018 zijn er geen significante afwijkingen.

III. Goederen en diensten aan derden

Ten opzichte van de Begroting 2018 zijn de opbrengsten € 690 lager. De agio terugstorting door SNB is lager, doordat SNB met ingang van 2017 de afschrijvingstermijn van de fabriek heeft verlengd (deze informatie was nog niet bekend bij het opstellen van de Begroting 2018). Hierdoor zijn ook de kapitaallasten lager (zie § 4.2.1 onder I).

IV. Waterschapsbelastingen

Watersysteembeheer

Ten opzichte van de Begroting 2018 zijn de belastingopbrengsten Watersysteembeheer € 1.299 hoger:

- Opbrengst omslag gebouwd: -€ 165 (lagere opbrengst)
De lasten zijn gestegen: € 511
Mutatie reserve: € 676

De lasten die door de categorie gebouwd opgebracht moeten worden zijn € 511 hoger. Dit wordt onder andere veroorzaakt doordat het kostentoedelingspercentage vanaf 2019 58,1% is. Tot en met 2018 was dit 59,6%. Daling van het tarief van de WOZ-waarde met 0,0035% en een stijging van de WOZ-waarde ingeschat op 9,8% veroorzaken samen de lagere opbrengst van € 165.

- Opbrengst omslag ongebouwd: € 704 (hogere opbrengst)
De lasten zijn gestegen: € 900
Mutatie reserve: € 195

De stijging van de lasten ten opzichte van de Begroting 2018 voor ongebouwd bedraagt € 900. Dit wordt onder andere veroorzaakt door dat het kostentoedelingspercentage vanaf 2019 11,7% is. Tot en met 2018 was dit 10,8%. In het aantal hectares ongebouwd zit een daling van 650 ha. Doordat de lasten zijn gestegen, zijn de tarieven naar boven bijgesteld. Voor 'ongebouwd wegen' met € 43,16 per hectare voor 'overig ongebouwd' met € 4,13 per hectare.

- Opbrengst omslag ingezetenen: € 732 (hogere opbrengst)
De lasten zijn gestegen: € 1.175
Mutatie reserve: € 443

De lasten voor de ingezetenen zijn met € 1.175 gestegen. Dit wordt onder andere veroorzaakt doordat het kostentoedelingspercentage vanaf 2019 30% is. Dit was in 2018 29,4%. Het aantal ingezetenen is 4.785 hoger in 2019. Door de hogere lasten het tarief voor de ingezetenen met € 1,72 per ingezetene gestegen, de hogere opbrengst hierdoor is € 732.

Zuiveringsbeheer

Ten opzichte van de Begroting 2018 zijn de belastingopbrengsten Zuiveringsbeheer € 2.910 hoger:

- Opbrengst zuiveringsheffing: € 2.910 (hogere opbrengst)
De lasten zijn gestegen: € 3.279 (hogere lasten)
Mutatie reserve: € 368

Het aantal vervuilingseenheden is met 3.410 gedaald ten opzichte van 2018. Het tarief is naar boven bijgesteld met € 2,66 ten opzichte van de Begroting 2018.

V. onttrekkingen voorzieningen/reserves en geactiveerde lasten

De onttrekking aan de CBL-reserve SNB is € 149 lager dan in de Begroting 2018 doordat de transactie in 2018 is afgerond. De geactiveerde personeelslasten zijn € 2.040 hoger, omdat er meer uren worden toegerekend aan projecten (zie § 4.2.1 onder II).

§ 4.2.3 Belangrijkste verschillen kostensoorten t.o.v. Kadernota 2019

	Begroting 2018	Kadernota 2019	Vershil
LASTEN (alle bedragen x € 1.000)	146.529	148.612	4.971
I. kapitaallasten (rente en afschrijving)	46.369	48.465	-53
II. personeelslasten	41.983	43.545	+3.279
III. goederen en diensten van derden	57.605	56.030	+1.745
IV. toev. voorzieningen/onvoorzien/stelpost	572	573	+0

I. Kapitaallasten (rente en afschrijving)

Ten opzichte van de Kadernota 2019 zijn er geen belangrijke financiële afwijkingen.

II. Personeelslasten

Ten opzichte van de Kadernota 2019 zijn de lasten € 3.279 hoger:

- De personeelslasten nemen toe door een stijging van de formatie als gevolg van reorganisaties, waaronder het beleidsvoornemen Waterketen "Water van Waarde". De formatie is op een aantal afdelingen uitgebreid, deels ter vervanging van inleenkrachten, deels ter besparing op de inkoop van diensten (betere invulling make or buy afweging) en deels vanwege extra opgaven/werkzaamheden.
- De kosten van inleen van personeel zijn hoger doordat in 2018 in het kader van vereenvoudiging van de financiële bedrijfsvoering is afgesproken om in de administratie een duidelijk onderscheid te maken tussen inleners (inspanningsverplichting) en zzp'ers (resultaatverplichting). Hierdoor heeft er een verschuiving van kosten van inleners naar de afdelingen plaatsgevonden (vanuit de projecten en beheerproducten). Door het schrijven van uren worden de lasten deels gedekt vanuit de projectbudgetten.

III. Goederen en diensten van derden

Ten opzichte van de Kadernota 2019 zijn de lasten € 1.745 hoger. Hiervoor zijn de volgende oorzaken te benoemen:

- Een stijging in de kosten onderhoud door derden (€ 625) vanwege het uitvoeren van het meerjarenonderhoudsplan (MJOP) 2019 voor onderhoud gebouwen, een hogere bijdrage aan het Waterschapshuis vanwege de kosten voor Geo-software en een toename in de onderhoudskosten van computerapparatuur vanwege de verschuiving van aanschaf naar managed lease.
- Hogere bijdrage zuiveren door derden (€ 448): Op basis van tariefafspraken, vastgelegd in gemeenschappelijke regeling De Dommel/Brabantse Delta, zuivert De Dommel in Tilburg afvalwater dat afkomstig is uit het beheersgebied van Brabantse Delta. Voor 2019 is de bijdrage die Brabantse Delta daarvoor aan De Dommel betaalt € 448 hoger dan in de Kadernota is opgenomen. De verwachting is dat er meer vervuilingseenheden aangeleverd worden. De Dommel brengt deze vervuilingseenheden in rekening bij Brabantse Delta, die vervolgens de belastingaanslagen oplegt. Hierdoor ontstaat er ook een extra belastingopbrengst op programma 9000.
- Hogere bijdrage SNB (€ 1.458): De verwachting is dat er ook in 2019 meer slib bij SNB wordt aangeleverd dan er verwerkt kan worden. Dit veroorzaakt hogere externe verwerkingskosten en tijdelijke opslagkosten van slib. Vooralsnog blijft een afname van de productie van slib uit, door vertragingen in de bouw en opstart van enkele Energiefabrieken. Momenteel wordt een commissie ingesteld die moet komen tot een nieuwe kostenverdeling die met terugwerkende kracht per 1 januari 2018 ingevoerd zal worden. Mede uit voorzichtigheidsoverwegingen is in de Begroting 2019 niet geanticipeerd op een voordelig resultaat hieruit voor Brabantse Delta.

Hier tegenover staan ook voordelen, te weten:

- Lagere uitgaven voor duurzame gebruiksgoederen (€ 283 voordelig).
- Lagere uitgaven voor overige gebruiks- en verbruiksgoederen (€ 301 voordelig). Dit wordt met name veroorzaakt door optimalisatie van de dosering en het verbruik van chemicaliën, waardoor de kosten hiervan flink zijn verlaagd.
- Lagere uitgaven voor computerservices/salarisadministratie vanwege het grotendeels verschuiven van de kosten van diensten door derden naar inleen (€ 330 voordelig).

§ 4.2.4 Belangrijkste verschillen opbrengstensoorten t.o.v. Kadernota 2019

	Begroting 2018	Kadernota 2019	Vershil
BATEN (alle bedragen x € 1.000)	139.546	141.793	-3.668
I. rentebaten	45	500	+0
II. personeelsbaten	238	164	-123
III. goederen en diensten aan derden	6.721	5.670	-362
IV. waterschapsbelastingen	124.599	127.233	-1.575
V. onttrekkingen voorz./res. en geact. lasten	7.942	8.226	-1.608

I. Rentebaten

Ten opzichte van de Kadernota 2019 zijn er geen belangrijke financiële afwijkingen.

II. Personeelsbaten

Ten opzichte van de Kadernota 2019 zijn er geen belangrijke financiële afwijkingen.

III. Goederen en diensten aan derden

Ten opzichte van de Kadernota 2019 zijn de opbrengsten € 362 voordelig. Dit wordt veroorzaakt door:

- Een hogere restitutie agio SNB (€ 212 voordelig), dit geeft tevens hogere kapitaallasten.
- Hogere opbrengst overige huren (€ 60 voordelig), betreft het recht van opstel voor windmolens en windturbines.
- Opbrengst co-vergisten voor een bedrijf (€ 80 voordelig). Hier staan ook kosten tegenover. Per saldo wordt er winst gemaakt.

IV. Waterschapsbelastingen

Watersysteembeheer

Ten opzichte van de Kadernota 2019 zijn de belastingopbrengsten Watersysteembeheer € 1.078 hoger:

- Opbrengst omslag gebouwd: € -1.608 (lagere opbrengst)
De lasten zijn gedaald: € -1.411
Mutatie reserve: € 466

De lasten die door de categorie gebouwd opgebracht moeten worden zijn € 1.411 lager. Dit wordt onder andere veroorzaakt door dat het kostentoedelingspercentage vanaf 2019 58,1% is. Dit was in 2018 59,6%, dit laatste percentage is ook gebruikt in de Kadernota.

- Opbrengst omslag ingezetenen: € 65 (hogere opbrengst)
De lasten zijn gestegen: € 360
Mutatie reserve: € 294

De lasten voor de ingezetenen zijn met € 360 gestegen. Dit wordt onder andere veroorzaakt doordat het kostentoedelingspercentage vanaf 2019 30% is. Dit was in 2018 29,4%, dit laatste percentage is ook gebruikt in de kadernota.

- Opbrengst omslag ongebouwd: € 459 (hogere opbrengst)
De lasten zijn gestegen: € 600
Mutatie reserve: € 141

De lasten voor de ongebouwd zijn met € 600 gestegen. Dit wordt onder andere veroorzaakt doordat het kostentoedelingspercentage vanaf 2019 11,7% is. Dit was in 2018 10,8%. Dit laatste percentage is ook gebruikt in de kadernota.

Zuiveringsbeheer

Ten opzichte van de kadernota 2019 zijn de belastingopbrengsten Zuiveringsbeheer € 2.653 hoger:

- Opbrengst zuiveringsheffing: € 2.653 (hogere opbrengst)
De lasten zijn gestegen: € 2.653 (hogere lasten)
Mutatie reserve: € 0

Het aantal vervuilingseenheden is met 12.776 gestegen ten opzichte van de Kadernota 2019. Het tarief is € 1,69 hoger dan in de Kadernota 2019.

V. onttrekkingen voorzieningen/reserves en geactiveerde lasten

De onttrekking aan de CBL-reserve SNB is € 156 lager dan in de Kadernota 2019 doordat de transactie in 2018 is afgerond. De geactiveerde personeelslasten zijn € 1.764 hoger, omdat er meer uren worden toegerekend aan projecten (zie § 4.2.3 onder II).

Hoofdstuk 5: Verbonden partijen

In dit hoofdstuk worden de ontwikkelingen bij de verbonden partijen weergegeven.

Naam verbonden partij	Belastingssamenwerking West-Brabant
Vestigingsplaats	Etten-Leur
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Participerende partijen	Gemeente Bergen op Zoom Gemeente Breda Gemeente Etten-Leur Gemeente Oosterhout Gemeente Roosendaal Gemeente Halderberge Gemeente Woensdrecht Gemeente Moerdijk Gemeente Dongen Gemeente Zundert Gemeente Rucphen Waterschap Brabantse Delta
Openbaar belang dat wordt behartigd door de verbonden partij	Eén gezamenlijke belastingorganisatie voor gemeentelijke belastingen en heffingen en waterschapbelastingen in West-Brabant.
Ontwikkelingen verbonden partij	De BWB zet zich in om nog meer gemeenten te laten toetreden. Daarnaast worden ook de mogelijkheden tot uitbreiding van de taken voor de bestaande deelnemers onderzocht. De samenwerking en de bijbehorende verantwoordelijkheden zijn geëvalueerd en aan de uitkomsten hiervan zal een vervolg worden gegeven. Resultaat moet leiden tot een verbetering van het convenant en het controleprotocol wat in alle facetten voldoet aan de gezamenlijke informatie- en gegevensbehoefte (kwaliteit, tijdigheid, volledig en juist).
Solvabiliteit, eigen en vreemd vermogen verbonden partij	BWB heeft niet tot nauwelijks eigen vermogen. Financiering van activa geschiedt door het aantrekken van geldleningen. De kosten van de organisatie worden gedekt door de bijdragen van de deelnemers, dan wel door overige opbrengsten.
(Netto) begrotingstotaal, jaarrekening en resultaat verbonden partij	Het begrotingstotaal 2019 bedraagt € 14.800.000. Het Algemeen Bestuur van het waterschap heeft bij de zienswijze aangegeven in te stemmen met de Begroting 2019, onder de volgende voorwaarden: - Dat de in de begroting genoemde ontwikkelingen en de efficiency van de organisatie worden gemonitord en de effecten daarvan zichtbaar worden vertaald in de meerjarenbegroting 2020-2023. - De paragraaf 'weerstandvermogen en risicobeheersing' is vooral beschrijvend van aard. De kwantitatieve inschatting van de risico's ontbreekt. In de zienswijze bij de begroting 2018 van de BWB is deze opmerking ook gemaakt. Ten opzichte van vorig jaar is er weinig progressie geboekt op dit punt. In de begroting 2019 wordt onderkend dat de paragraaf 'weerstandvermogen en beheersing' aanscherping nodig heeft; toegezegd wordt dat bij de eerste bestuursrapportage 2019 het risicoprofiel ook in financiële zin wordt uitgewerkt. - Dat de BWB in toekomstige begrotingen aandacht schenkt aan de "marktpositie" van de BWB, bijvoorbeeld aan de hand van (openbare) benchmark gegevens om een prijs- en kwaliteitsvergelijking te kunnen doen met vergelijkbare organisaties en daarbij van anderen te kunnen leren en verbeteren.
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Het behalen van een kwalitatief hoogwaardig en efficiënt niveau van belastingheffing en -invordering. Dit leidt tot een adequate dienstverlening aan de deelnemers en de belastingplichtigen en het reduceren van de maatschappelijke kosten.

Ontwikkelingen vanaf de business case	Refererend aan de oorspronkelijke business case en rekening houdend met een jaarlijkse verhoging van 2% is er nog steeds sprake van een substantieel voordeel in 2019 van € 1.825.000. Het efficiencyvoordeel in de geactualiseerde business-case ontwikkelt zich vanaf 2019 conform het eindadvies (€1.500.000). De toename van het efficiency voordeel wordt voornamelijk veroorzaakt door afschaffen van de indexering bijdrage WOZ en bijstelling van de tijdbesteding.
Belang waterschap in de verbonden partij aan begin en einde begrotingsjaar	Eén vaste zetel in het vierkoppig dagelijks bestuur. De stemverhouding is 1 op 12.
Aandeel waterschap in (netto) begrotingstotaal verbonden partij	De bijdrage van het waterschap in de begroting BWB bedraagt voor 2019 € 3.742.000. Ca. 31%
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Toezen op naleving van: - De overeengekomen kwaliteitsverbeteringen van de dienstverlening; - De continuïteit en kwaliteit van de dienstverlening bij nieuwe toetreders; - Maatregelen ter beveiliging van persoonsgegevens - Kostenreductie.
Risico's	Indien de BWB geconfronteerd wordt met extra lasten die niet gecompenseerd kunnen worden gedurende het begrotingsjaar heeft dit tot gevolg dat de deelnemers deze extra lasten dienen op te vangen. Dit vanwege het feit dat de BWB geen eigen reserves aanhoudt.
Bestuurlijk vertegenwoordiger in de verbonden partij	Th.J.J.M. Schots (voorzitter dagelijks bestuur van de GR)
Procesmanagers waterschap ten behoeve van verbonden partij	M. Musters / J.W. Thijs

Naam verbonden partij	Het Waterschapshuis
Vestigingsplaats	Amersfoort
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke Regeling
Participerende partijen	21 waterschappen
Openbaar belang dat wordt behartigd door de verbonden partij	Het verbeteren van informatie- en bedrijfsprocessen met behulp van ICT ter bevordering van de kwaliteit en efficiëntie van taakuitvoering door de waterschappen.
Ontwikkelingen verbonden partij	De gewijzigde GR HWH 2.0 is in werking getreden op 1 maart 2015. Onderdeel van de gewijzigde koers is het creëren van een juridisch kader waarbinnen HWH opdrachten van de waterschappen (en eventueel derden) kan uitvoeren. De risico's verbonden aan de uitvoering liggen hierbij volledig bij die waterschappen die in dat project samenwerken en de opdracht verlenen. De opdrachtgevers organiseren zich via een zogenaamde Opdrachtgeverstafel. In de eerste helft van 2018 heeft het Algemeen Bestuur het Koersplan "HWH wijzer naar 2020" onderschreven en vastgesteld. In dit plan zijn twee nieuwe rollen voor HWH beschreven: - HWH als ondersteuner en veranderaar. HWH is als ondersteuner in de realisatie van de digitale transformatie de sparring partner voor de business als het gaat om het inbedden van innovaties. - HWH als innovatiemakelaar. Deze rol van HWH gaat om het koppelen van beleid, onderzoek en uitvoering op grond van informatievoorziening en ICT. Met het koersplan als uitgangspunt wordt stapje voor stapje verder gewerkt aan de inrichting van HWH 3.0.
Solvabiliteit, eigen en vreemd vermogen verbonden partij	N.v.t.
(Netto) begrotingstotaal, jaarrekening en resultaat verbonden partij	De begroting 2019: € 18.783.776 waarvan de bijdragen van waterschappen € 15.630.156. Ten opzichte van de herziene begroting 2018 is er een daling van € 2.554.604. Dit wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door een wijziging in producten, het eenmalige karakter van interne projecten en een herberekening van de basisuurtarieven. De daling van producten wordt vooral veroorzaakt doordat er rekening is gehouden met de einddatum van projecten zoals vastgelegd in de DVO's, waarbij niet alle projecten doorlopen naar 2019.
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Het verbeteren van informatie- en bedrijfsprocessen met behulp van ICT ter bevordering van de kwaliteit en efficiëntie van taakuitvoering.
Ontwikkelingen vanaf de business case	Sinds de business case heeft een aantal veranderingen plaatsgevonden. De stichting Het Waterschapshuis is omgezet naar de Gemeenschappelijke regeling Het Waterschapshuis. De gewijzigde GR HWH 2.0 is op 1 maart 2015 in werking getreden en is in het voorjaar van 2017 geëvalueerd. Er is een koerscommissie ingesteld om de aanbevelingen uit het evaluatierapport verder te onderzoeken en dit heeft in de eerste helft van 2018 geleid tot vaststelling van het Koersplan "HWH wijzer naar 2020".
Belang waterschap in de verbonden partij aan begin en eind begrotingsjaar	Eén van de 21 stemmen in Algemeen Bestuur Gemeenschappelijke Regeling Het Waterschapshuis.
Aandeel waterschap in (netto) begrotingstotaal verbonden partij	Bijdrage 2019: € 827.496
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Deelname aan projecten van HWH wordt per project bekeken mede op basis van een business case.
Risico's	Het waterschap draagt alleen risico's voor opdrachten waarvoor het zelf (mede) opdrachtgever is. Door een 'loden deur' tussen elke opdracht te plaatsen waardoor kosten, opbrengsten en risico's alleen berusten bij de opdrachtgevers van die opdrachten, worden risico's in het nieuwe Waterschapshuis zoveel mogelijk beperkt.
Bestuurlijk vertegenwoordiger in de verbonden partij	Th.J.J.M. Schots (lid AB HWH)
Procesmanagers waterschap ten behoeve van verbonden partij	P.F. van der Star / J.W. Thijs

Naam verbonden partij	Unie van Waterschappen
Vestigingsplaats	Den Haag
Rechtsvorm	Vereniging
Participerende partijen	Alle 21 waterschappen in Nederland
Openbaar belang dat wordt behartigd door de verbonden partij	De Unie behartigt op nationaal en internationaal niveau de belangen van de waterschappen en zorgt voor kennisuitwisseling en samenwerking tussen de waterschappen.
Ontwikkelingen verbonden partij	In 2019 zijn de speerpunten uit het Bestuursprogramma 2016-2018 ('Verenigd in Water') nog steeds relevant: - Maatschappelijke meerwaarde creëren door ontwikkelingen vóór te blijven. - Water om te leven. - Waterschappen als een toegankelijke en transparante overheid. - De Unie als moderne vereniging. De Unie van Waterschappen wil nationaal en internationaal leidend zijn in de strategische discussie over regionaal waterbeheer, met als doel 'Duurzaam waterbeheer'. De Unie werkt nauw samen met de waterschappen om dit doel te bereiken. Het versterken van de band met de leden blijft een belangrijke prioriteit.
Solvabiliteit, eigen en vreemd vermogen	Per 31 december 2017: Solvabiliteit (EV/TV): 6% EV: € 727.232 VV: € 11.445.219
(Netto) begrotingstotaal, jaarrekening en resultaat verbonden partij	Het begrotingstotaal 2019 bedraagt € 11.713.269 (totaal contributies deelnemers inclusief bijdrages). Het totaal – en daarmee ook de bijdrage per waterschap – is hoger dan in 2018 omdat naast de jaarlijkse inflatiecorrectie van 2,3%, de personele lasten met 7,5% worden verhoogd. De personele lastenstijging is deels een CAO-effect en deels een uitbreiding van personeelskosten. Het aandeel personeelskosten groeit om alle werkzaamheden te kunnen uitvoeren. Er wordt van de Unie extra inzet gevraagd vanwege o.a. de werkzaamheden rond de voorstellen voor het aanpassen van het belastingstelsel, het interbestuurlijk programma (o.a. klimaatadaptatie/klimaatakkoord), de Omgevingswet en de komende verkiezingen. <i>Op basis van conceptbegroting 2019 van september 2018</i>
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Nationale en internationale behartiging van de waterschapsbelangen. Binnen de Unie ligt de nadruk op lobby, communicatie en regievoering over het beleidsthema regionaal waterbeheer. Daarnaast kennisuitwisseling en samenwerking over een veelheid aan onderwerpen.
Belang waterschap in de verbonden partij aan begin en einde begrotingsjaar	Eén van de 21 stemmen.
Aandeel waterschap in (netto) begrotingstotaal verbonden partij	Bijdrage 2019: De contributie is € 458.671. De bijdrage aan het tijdschrift 'Het Waterschap', de landelijke bever- en muskusrattenbestrijding, SIKB en compensatie voor het financieringstekort bedraagt € 90.581. De totale bijdrage is dus € 549.252. Het aandeel van Brabantse Delta in de contributie bedraagt 4,69%. <i>Op basis van conceptbegroting 2019 van september 2018</i>
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Nee.
Risico's	Waterschappers zijn op ambtelijk en bestuurlijk niveau vaak betrokken bij beleidsthema's die de Unie oppakt. Toch kunnen landelijk gemaakte Unie-afspraken afwijken van eigen beleid en/of extra druk op de organisatie leggen.
Bestuurlijk vertegenwoordiger in de verbonden partij	C.J.G.M. de Vet (ALV, WvW, CINTER, CBCF) C.A.M. de Jong (CWS, Commissie Muskus- en beverratten) H.P. Verroen (CWE) C.C.F. Mureau (CWK)
Procesmanagers waterschap ten behoeve van verbonden partij	A. Meuleman / J.W. Thijs

Naam verbonden partij	Nederlandse Waterschapsbank
Vestigingsplaats	Den Haag
Rechtsvorm	Naamloze vennootschap
Participerende partijen	21 waterschappen, 9 provincies en de Staat der Nederlanden
Openbaar belang dat wordt behartigd door de verbonden partij	Het doel is het ten algemenen nutte uitoefenen van het bankbedrijf door het verstrekken van kredieten aan onder andere Waterschappen.
Ontwikkelingen verbonden partij	Door de wettelijke eisen onder Basel III wordt een 'leverage ratio' vereist van 3%, dit betekent een eigen vermogen van minimaal 3% van het balanstotaal. Er zal geen dividend worden uitgekeerd aan de aandeelhouders, totdat voldaan wordt aan de vereiste norm voor de leverage ratio van 3%. Medio 2018 bedraagt de leverage ratio 2,5%. Naast winstinhouding kijkt de NWB tevens naar mogelijkheden om de eigen vermogenspositie te versterken door het uitgeven van hybride kapitaal. De kans is groot dat de NWB een "verlicht" Basel III regime krijgt. Eind 2018 wordt hierover duidelijkheid verwacht en in afwachting daarvan heeft de NWB besloten geen verdere uitgifte te doen van hybride kapitaal. De nieuwe regelgeving (incl. de invulling van de leverage ratio-verplichting) wordt naar verwachting begin 2019 van kracht. Vervolgens geldt er een overgangstermijn van 2 jaar waardoor de leverage-eis naar verwachting vanaf 2021 van toepassing is voor de NWB. De NWB heeft er alle vertrouwen in dat zij tijdig zal kunnen voldoen aan de norm.
Leverage ratio; verhouding eigen/balanstotaal aan het einde van het begrotingsjaar	De leverage ratio geldt als indicatie voor de kredietwaardigheid. De leverage ratio bedraagt: per ultimo 2013: 1,9% per ultimo 2014: 1,8% per ultimo 2015: 2,1% per ultimo 2016: 2,3% per ultimo 2017: 2,5% per medio 2018: 2,5% Het eigen vermogen bedraagt medio 2018 € 1,684 miljard
Resultaat verbonden partij	Resultaat 2017: € 123 miljoen Resultaat medio 2018: € 58,5 miljoen
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Dankzij de NWB kan het waterschap vreemd vermogen aantrekken tegen een gunstige rente en gebruik maken van advisering door de bank. Daarnaast is de verwachting dat op korte termijn weer sprake is van dividenduitkering, wanneer de NWB voldoet aan Basel III. Afgesproken is dit voordeel toe te voegen aan de bestemmings-reserve Duurzaam Financieel Beleid om zo de schuldpositie van het waterschap op een acceptabel niveau te houden. Er wordt invulling gegeven aan de doelstelling om de maatschappelijke kosten zo laag mogelijk te houden.
Belang waterschap in de verbonden partij aan begin en einde begrotingsjaar	Historische aanschafsprijs aandelen € 308.000. WBD heeft aandelen A en aandelen B met verschillende nominale waardes. Op basis van het gewogen gemiddelde heeft WBD een aandeel van 4,7% (ongewogen gemiddelde 4,2%).
Aandeel waterschap in (netto) begrotingstotaal verbonden partij	Het dividend wordt ingehouden tot het moment dat de NWB-bank voldoet aan de eisen van Basel III. De huidige verwachting is dat daarna weer dividend uitgekeerd kan worden.
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Actief participeren in de algemene vergadering van aandeelhouders.

Risico's	Ontwikkelingen op financiële markten worden in hoge mate beïnvloed als gevolg van mondiale economische gebeurtenissen zoals ontwikkelingen in VS, China, Italië, VK (Brexit voorstellen) en het opkoopprogramma van de ECB. Dit kan negatieve gevolgen hebben voor de reële economie in Europa en hierdoor ook op de toegang tot de financiële markten en de beschikbaarheid van financieringsmiddelen.
Bestuurlijk vertegenwoordiger in de verbonden partij	Th.J.J.M. Schots (lid AVA NWB, namens de dijkgraaf)
Procesmanagers waterschap ten behoeve van verbonden partij	M. Musters / J.W. Thijs

Naam verbonden partij	Aquon
Vestigingsplaats	Hoofdlocatie is Tiel, nevenlocatie in Leiden
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Participerende partijen	Waterschap Brabantse Delta Waterschap Hollandse Delta Hoogheemraadschap van Delfland Hoogheemraadschap van Rijnland Waterschap Rivierenland Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard Waterschap de Dommel Waterschap Aa en Maas Hoogheemraadschap van de Stichtse Rijnlanden
Openbaar belang dat wordt behartigd door de verbonden partij	Het verrichten van laboratoriumonderzoek ten behoeve van de deelnemers.
Ontwikkelingen verbonden partij	De gemeenschappelijke regeling bestaat per 1 juli 2011. De voormalige gemeenschappelijke regeling Delta Waterlab is opgegaan in Aquon. In 2017 is een nieuwe gemeenschappelijke regeling vastgesteld.
Solvabiliteit, eigen en vreemd vermogen verbonden partij	Per 31 december 2017: Solvabiliteit: 1,8% Eigen Vermogen: € 293.592 Vreemd Vermogen: € 16.284.803
(Netto) begrotingstotaal verbonden partij	Het begrotingstotaal 2019 bedraagt : Laboratoriumdeel: € 21.173.000 Eigenaarsdeel: € 980.000 Totaal: € 22.153.000
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Het verrichten van laboratoriumonderzoek.
Ontwikkelingen vanaf de business case	In 2011 is de GR met 9 deelnemende waterschappen opgericht. Doelen: vergroting van efficiency, vermindering van kwetsbaarheid, benutting van de mogelijkheden tot continue kwaliteitsborging en kwaliteitsverbetering en versterking van de innovatiekracht. Het bestuur van Aquon heeft in het voorjaar 2015 een ombouwplan gepresenteerd dat gericht is op verlaging van de kosten en verhoging van de kwaliteit. Het plan gaat uit van een reductie van het aantal vestigingen en een stroomlijning van de bedrijfsvoering. Met de uitvoering van het plan wordt een jaarlijkse besparing van € 2,5 mln. nagestreefd. Op 8 februari 2016 heeft het algemeen bestuur van Aquon definitief goedkeuring gegeven aan de ombouwplannen. Daaropvolgend is een strategische heroriëntatie uitgevoerd. Dit heeft geresulteerd in een rapport "Naar Aquon 2.0". Dit rapport en de uitvoering daarvan maakt dat Aquon zich kan door ontwikkelen tot een laboratorium met grote toegevoegde waarde voor de deelnemende waterschappen. Het algemeen bestuur van het waterschap heeft kennis genomen van dit rapport dat op 7 juli 2016 voor de eerste maal in het algemeen bestuur van Aquon is behandeld. In november 2016 heeft het AB van Aquon het rapport vastgesteld. Daarna is aan de hand van een plan van aanpak met de uitvoering gestart. Er is gewerkt aan een nieuwe versie van de gemeenschappelijke regeling welke in 2017 is vastgesteld. Er zijn nieuwe pakketten samengesteld voor dienstverlening en monsternamen. Intussen wordt er ook gewerkt aan een verdere doorontwikkeling van de organisatie als strategische ketenpartner met meer aandacht voor o.a. innovatie. Daarnaast wordt een businesscase uitgewerkt waarin onder meer onderzocht wordt of het voordelig is om Aquon op één locatie te huisvesten.

Belang waterschap in de verbonden partij	1 van de 9 zetels in het algemeen bestuur
Aandeel waterschap in (netto) begrotingstotaal verbonden partij	Laboratoriumdeel: € 2.545.000 Eigenaarsdeel: € <u>93.000</u> Totaal: € 2.638.000
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	De bestuurlijke en bedrijfsmatige focus is gericht op stabiele bedrijfsvoering en het op termijn toegroeien naar 1 locatie waarmee betere dienstverlening en meer marktconforme prijzen worden bereikt.
Risico's	Het ombouwplan moet leiden tot kwaliteitsverbetering tevens kostenreductie en een gunstiger effect op de prijzen van de producten en diensten van Aquon. Mocht het ombouwplan niet goed geïmplementeerd worden, dan zal het gunstige effect niet of later optreden.
Bestuurlijk vertegenwoordiger in de verbonden partij	H.P. Verroen (lid AB Aquon)
Procesmanagers waterschap ten behoeve van verbonden partij	M. Laguzzi / J.W. Thijs

Naam verbonden partij	Noord-Brabantse Waterschapsbond
Vestigingsplaats	Boxtel
Rechtsvorm	Vereniging
Participerende partijen	Waterschap Aa en Maas Waterschap Brabantse Delta Waterschap De Dommel Waterschap Rivierenland
Openbaar belang dat wordt behartigd door de verbonden partij	De behartiging van de belangen van gemeenschappelijke aard van de waterschappen in de provincie Noord-Brabant.
Ontwikkelingen verbonden partij	De belangrijkste activiteiten van de NBWB richten zich op het afstemmen van onderwerpen en standpunten en daarmee het gezamenlijk naar buiten optreden door of namens de vier leden. Hieronder volgt een selectie van de belangrijkste onderwerpen voor 2019: - reguliere overleggen binnen de NBWB en tussen de NBWB en externe (Brabantse) partners (Gedeputeerde Staten van de provincie Noord-Brabant, ZLTO, de Brabantse Milieufederatie en de terreinbeherende organisaties) om zodoende afstemming en synergie te bewerkstelligen; - Brabantse Omgevingsvisie en de doorvertaling naar diverse inhoudelijke programma's en Provinciale Omgevings Verordening: - energie transitie en omvorming naar circulaire economie; - verduurzaming veehouderij en agrarische sector; - opgave realisatie Natuur Netwerk Brabant/STUW. - intensivering Delta Programma Waterkwaliteit en Zoet Water en regionale vertaalslag voor Brabant; - klimaat adaptatie gezamenlijk met de provincie en de waterschappen zowel overlast als droogte, stedelijke omgeving en landelijk gebied; - afstemming activiteiten verkiezingen 2019.
Solvabiliteit, eigen en vreemd vermogen verbonden partij	Per 31 december 2017: Solvabiliteit (EV/TV): 0,94 Eigen vermogen: € 75.000 Vreemd vermogen: € 4.581
(Netto) begrotingstotaal verbonden partij	Het begrotingstotaal 2019 bedraagt € 121.000.
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Behartiging van de waterschapsbelangen in de gehele provincie. De vereniging biedt onder meer de basis voor afstemming (mede beleidsmatig) en gesprekken gericht op het verwerven van subsidies.
Belang waterschap in de verbonden partij	Ieder waterschap heeft één stem
Aandeel waterschap in (netto) begrotingstotaal verbonden partij	€ 37.230 (4/13 ^e deel)
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Continuering koers.
Risico's	Geen significante risico's.
Bestuurlijk vertegenwoordiger in de verbonden partij	C.J.G.M. de Vet
Procesmanagers waterschap ten behoeve van verbonden partij	P. de Rooij / J.W. Thijs

Naam verbonden partij	N.V. Slibverwerking Noord-Brabant
Vestigingsplaats	Moerdijk
Rechtsvorm	N.V.
Participerende partijen	Waterschap Aa en Maas Waterschap De Dommel Waterschap Vechtstromen Waterschap Scheldestromen Waterschap Brabantse Delta
Openbaar belang dat wordt behartigd door de verbonden partij	Het tot stand brengen van en het in stand houden van de duurzame exploitatie van een slibverwerkingsinstallatie voor de verwerking van zuiveringsslib dat in beginsel afkomstig is van waterschappen.
Ontwikkelingen verbonden partij	SNB heeft als hoofddoel slib te verwerken op de meest duurzame wijze tegen de laagste kosten met minimale emissies naar het milieu en maximale terugwinning van energie en grondstoffen. Om dit te bereiken zet SNB in op drie belangrijke hoofdstrategieën: Het bezet houden van de Slibverwerkingsinstallatie (SVI) door samenwerking Vanuit de markt was de verwachting dat de introductie van verschillende (nieuwe) technieken op de RWZI's zou zorgen voor een wijziging in de samenstelling van slib en een afname in de productie van slib vanaf 2015/2016. Vooralsnog blijft een afname van de productie van slib uit, door vertragingen in de bouw en opstart van enkele Energiefabrieken. Het lijkt erop dat er tevens sprake is van een landelijke toename in de slibproductie. Intussen loopt de terugwinning van grondstoffen door de waterschappen zelf minder snel en leveren zij meer slib aan dan vooraf voorzien. Dit laatste in combinatie met genoemde verwerkingscontracten maakt dat momenteel ook slib buiten de SNB verwerkt moet worden. Dit geeft extra kosten. Onderzocht wordt of er mogelijkheden zijn om door de aandeelhoudende waterschappen minder slib aan de SNB aan te leveren. Verwacht wordt dat SNB in de komende twee jaar nog te maken zal hebben met een overaanbod aan slib. Als de Energiefabrieken volledig operationeel zijn, kan een situatie ontstaan met een beperkte onderbezetting. Deze onderbezetting wil SNB, gezien de situatie in de afgelopen jaren, deels aanhouden om overloophcapaciteit te creëren bestaande uit aanhouden van verwerkingscapaciteit in de SVI in combinatie met extra opslagcapaciteit. Dit om verstoringen in de slibketen, zowel bij waterschappen als bij SNB, adequaat te kunnen opvangen. Innovatie vanuit een solide basis SNB participeert in diverse onderzoeksprogramma's teneinde een wezenlijke bijdrage te leveren aan de innovatie op het gebied van verduurzaming van de slibeindverwerking (het verlagen van milieubelastende emissies en het terugwinnen van grondstoffen en het opwekken van duurzame energie). Ook in de komende jaren zal SNB hierop inzetten. Met de aandeelhouders zal nadere afstemming worden gezocht ten aanzien van de innovatieagenda van SNB en de participatie van SNB in de innovatieagenda's van haar aandeelhouders. Speerpunten in de innovatieagenda van SNB zijn de terugwinning van fosfaat uit vliegashoudstof en het realiseren van een zonnepark dat gemiddeld circa 2 miljoen kWh per jaar aan elektriciteit gaat produceren.

	Verdere verduurzaming slib(eind)verwerking Het waterschap wil dat slib(eind)verwerking betrouwbaar is, tegen aanvaardbare verwerkingskosten, met hergebruik van grondstoffen, betrouwbaar en energie-efficiënt met minimale verspreiding van milieugevaarlijke stoffen. In 2016 is de levering van vliegias door SNB aan een kunstmestproducent vanaf midden 2018 voorbereid. Daarnaast is de tegendrukturbine gerealiseerd om de elektriciteitsproductie verder te vergroten en de biologische afvalwaterzuivering geoptimaliseerd. In de slibeindverwerkingsstrategie is ook voor SNB voldoende ruimte om door te gaan met innovatieve ontwikkelingen die bijdragen aan energieneutraliteit.
Solvabiliteit, eigen en vreemd vermogen verbonden partij	Per 31 december 2017 Solvabiliteitspercentage: 91,8% Eigen vermogen: € 58.562.000 Vreemd vermogen: € 4.831.000
(Netto) begrotingstotaal en verwacht resultaat verbonden partij	Totaal begroting SNB 2019 € 33.871.000 <i>Op basis van conceptbegroting 2019 van juli 2018</i>
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Het verwerken van zuiveringsslib op de meest duurzame wijze tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten.
Ontwikkelingen vanaf het laatste ondernemingsplan 2016-2020	Er is een ondernemingsplan voor de periode 2016 – 2020 opgesteld en vastgesteld. Na dit ondernemingsplan is door de aandeelhoudende waterschappen een slibeindverwerkingsstrategie opgesteld. In die strategie blijft de komende jaren voor SNB een hoofdrol weggelegd. Daarnaast wordt met ingang van 2017 de slibverbrandingsinstallatie over een langere termijn afgeschreven. In het najaar van 2018 start de ontwikkeling van een nieuw ondernemingsplan, daarin zullen de uitkomsten van de slibstrategiestudie van de aandeelhouders worden betrokken evenals de laatste technologische ontwikkelingen.
Belang waterschap in de verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar	Het geplaatste aandelenkapitaal van de NV bedraagt € 4.538.000 en is volledig volgestort. Waterschap Brabantse Delta is voor 22,6% aandeelhouder.
Aandeel waterschap in (netto) totaal verbonden partij	Het aandeel van Waterschap Brabantse Delta in de begroting 2019 bedraagt € 5.182.000. <i>Op basis van conceptbegroting 2019 van juli 2018</i>
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Geen.
Risico's	De voornaamste risico's die verbonden zijn aan de activiteiten en strategie van SNB kunnen als volgt worden gekenmerkt: Tijdelijk hoge slibaanvoer: zie § 1.10 Risicoparagraaf Afname NL-slibproductie De waterschappen verwachten een afname van de slibproductie door de ombouw van zuiveringen tot energie- en grondstoffenfabrieken, waardoor een onderbezetting van de SVI dreigt. Deze afname wordt voorlopig echter nog niet voorzien (zie vorig punt). Onderbezetting van de SVI leidt tot hogere verwerkingskosten voor de aandeelhouders. In de afgelopen jaren is dit risico sterk afgenomen door afsluiten van nieuwe slibverwerkingscontracten. In 2022 kan een dergelijke risico optreden. De omvang van dit risico is circa € 1 miljoen per jaar. Tekort aan (technisch) personeel en materieel SNB is in redelijke mate afhankelijk van derden voor onderhoud aan de installatie om de continuïteit van het verwerkingsproces te garanderen. Beheersing van dit risico wordt gemitigeerd door een adequate regievoering, screening van externe contractpartijen en contractbeheer. SNB ondervindt sinds ongeveer een jaar last van het

	gebrek aan specialistisch (technisch) personeel bij onderhoudsbedrijven. Ook materieel is niet altijd beschikbaar. Hierdoor bestaat het risico dat bij storingen en regulier onderhoud de werkzaamheden langer duren waardoor de beschikbaarheid van de installatie mogelijk kan afnemen. Voor materieel wordt onderzocht of het meer op voorraad houden van onderdelen en dergelijk noodzakelijk is. Het gebrek aan personeel is minder eenvoudig op te lossen. Al geruime tijd is SNB op dit gebied actief door voorlichtingen te geven op scholen en het aanbieden van stageplaatsen. Veranderde wetgeving Op het gebied van veranderingen in wetgeving spelen momenteel een aantal zaken die aandacht vragen. Het Ministerie van Infrastructuur en Milieu en de Inspectie Leefomgeving en Transport hebben recent op basis van een uitspraak van het Europese Hof van Justitie in een Italiaanse zaak en in het kader van de Kader Richtlijn Afvalstoffen een besluit genomen: het opvullen van Duitse zoutmijnen met afval is niet meer te zien als een nuttige toepassing. Hierdoor wordt SNB beperkt in de afzet van haar indampzout en een deel van haar vliegias. Het besluit wordt aangevochten door diverse marktpartijen bij de Raad van State. Hierbij is SNB nauw betrokken. Mocht de Raad van State het besluit bekrachtigen, dan kan het indampzout alleen nog gestort worden op specifiek hiervoor bestemde locaties tegen aanzienlijk hogere kosten, circa € 300.000 meer. In november 2018 zal het nieuwe BAT WI reference document worden gepubliceerd. Hieruit volgen naar verwachting nieuwe meetverplichtingen die in 2023 tot kostenverhoging zullen leiden. Naar verwachting zal kwik continu gemeten moeten gaan worden en periodieke meetverplichtingen worden uitgebreid voor lachgas (meet SNB echter reeds continu), PCB's, broomverbindingen en benzo(a)pyrene. Daarnaast is een verlaging van de ammoniak emissienorm op langere termijn niet uit te sluiten. Aanpassingen aan de installatie van SNB om de ammoniakuitstoot te verlagen zijn mogelijk, maar dat vraagt om nieuwe investeringen. Wijzigingen in de normen voor de uitstoot van lachgas (N₂O) hangen vooral samen met de CO₂-emissiehandel op Europees niveau. Op korte termijn wordt echter niet verwacht dat afvalverbranding onder het handelssysteem gaat vallen en ook niet dat de N₂O-emissie wordt opgenomen in het systeem. Nu een periodieke N₂O meting naar verwachting verplicht gaat worden, is dit op termijn echter niet uit te sluiten. In het regeerakkoord wordt aangegeven dat per 2019 de vrijstelling voor de afvalstoffenbelasting vervalt voor de verwerking van zuiveringsslib. Dit heeft geen invloed op het resultaat van de eindverwerking maar wel op de positie van SNB (kosten voor de klanten). De vraag is of deze belasting op korte termijn leidt tot alternatieven voor verbranding van slib. Alle huidige routes leiden uiteindelijk tot een vorm van verbranding. Innovaties in de slibeindverwerking hebben nog hun tijd nodig. Afhankelijk van de wijze waarop omgegaan wordt met de waterfractie in het ontwaterd slib lopen de meerkosten voor de klanten hierdoor op van € 4 tot € 28 per ton. SNB is hierover in nauw contact met de UvW. Verwacht wordt dat deze maatregel nog niet in 2019 wordt doorgevoerd.
Bestuurlijk vertegenwoordiger in de verbonden partij	Th. Schots, in de aandeelhoudersvergadering (namens de dijkgraaf)
Lid van de raad van commissarissen	H.P. Verroen, als lid van de raad van commissarissen
Procesmanagers waterschap ten behoeve van verbonden partij	R. Lambregts / J.W. Thijs

Naam verbonden partij	Gemeenschappelijke Regeling Muskusrattenbestrijding Noord-Brabant
Vestigingsplaats	Breda
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling: centrum regeling
Participerende partijen	Waterschap Aa en Maas Waterschap Brabantse Delta Waterschap De Dommel
Openbaar belang dat wordt behartigd door de verbonden partij	Doelmatige bestrijding van muskusrat en beverrat en voorkomen van schade door deze soorten aan waterstaatswerken.
Ontwikkelingen verbonden partij	Er zijn geen significante ontwikkelingen binnen de Gemeenschappelijke Regeling.
Solvabiliteit, eigen en vreemd vermogen verbonden partij	N.v.t.
(Netto) begrotingstotaal verbonden partij	Het begrotingstotaal 2019 bedraagt € 2.449.000. De werkelijke kosten 2017 bedroegen € 2.196.026. De kosten worden gelijkwaardig (1/3) over de drie deelnemers verdeeld.
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Voorkomen van schade door muskusrat en beverrat aan waterstaatswerken.
Belang waterschap in de verbonden partij	Ieder waterschap wordt door één lid van het dagelijks bestuur vertegenwoordigd. De waterschappen nemen financieel voor 1/3 deel.
Aandeel waterschap in (netto) begrotingstotaal verbonden partij	€ 808.000
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Er zijn geen beleidsvoornemens ophanden.
Risico's	Geen significante risico's.
Bestuurlijk vertegenwoordiger in de verbonden partij	C.A.M. de Jong
Procesmanagers waterschap ten behoeve van verbonden partij	J. Rombouts / J.W. Thijs

Naam verbonden partij	Gemeenschappelijke Regeling waterschap De Dommel en waterschap Brabantse Delta
Vestigingsplaats	Boxtel
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling: centrumregeling zonder eigenstandige organisatie
Participerende partijen	Waterschap De Dommel Waterschap Brabantse Delta
Openbaar belang dat wordt behartigd door de verbonden partij	Doelmatige behandeling van het afvalwater en optimale benutting van de beschikbare verwerkingscapaciteit op de rwzi's in de grensgebieden van de twee waterschappen.
Ontwikkelingen verbonden partij	Op 1 juni 2012 hebben 4 bedrijven een contract getekend voor realisatie van een eigen AWZI. Met uitzondering van IFF vallen deze bedrijven in het beheergebied van Waterschap Brabantse Delta, maar de feitelijke zuivering vindt plaats op de rwzi Tilburg-noord van waterschap De Dommel. In de loop van 2017 zijn een tweetal bedrijven aangesloten op deze eigen AWZI. De verwachting is dat de andere 2 bedrijven in 2018 aansluiten op de AWZI. In de begroting 2018 is rekening gehouden met minder inkomsten en wegvallende zuiveringskosten.
Solvabiliteit, eigen en vreemd vermogen verbonden partij	N.v.t.
(Netto) begrotingstotaal verbonden partij	N.v.t.
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Waterschap De Dommel zuivert afvalwater dat door de gemeente Tilburg wordt ingezameld en vrijkomt in het gebied van waterschap Brabantse Delta. Waterschap Brabantse Delta zuivert afvalwater dat door de gemeenten Baarle Nassau en Loon op Zand wordt ingezameld en vrijkomt in het gebied van waterschap De Dommel.
Belang waterschap in de verbonden partij	N.v.t.
Aandeel waterschap in (netto) begrotingstotaal verbonden partij	Begroting 2019: € 5.182.000.
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Geen, de gemeenschappelijke regeling is in 2010 aangepast en vastgesteld door het algemeen bestuur op 15 december 2010 (waterschap De Dommel) en 13 oktober 2010 (waterschap Brabantse Delta)
Risico's	Geen significante risico's
Bestuurlijk vertegenwoordiger in de verbonden partij	Th.J.J.M. Schots
Procesmanagers waterschap ten behoeve van verbonden partij	R. Lambregts / J.W. Thijs

Bijlage I: Staat van reserves en voorzieningen

Staat van reserves en voorzieningen <i>bedragen x € 1.000</i>	Stand begin 2019 ¹⁾	Mutaties 2019					Stand eind 2019	Voorgestelde resultaat- bestemming 2019	Stand na resultaat- bestemming
		vermeerderingen			verminderingen				
		interne		extern	interne	externe			
		rente	overige		exploitatie	overig			
1. Algemene reserve/calamiteitenreserve									
Alg.reserve/calamiteiten watersysteembeheer	678		12				690		690
Alg.reserve/calamiteiten zuiveringsbeheer	2.719		60				2.779		2.779
Alg.reserve/wachtgeld watersysteembeheer	654						654		654
Alg.reserve/wachtgeld zuiveringsbeheer	654						654		654
Totaal algemene/calamiteitenreserves	4.704	0	72	0	0	0	4.776	0	4.776
2. Bestemmingsreserves									
Duurzaam Financieel Beleid WS	2.833						2.833	-946	1.887
Duurzaam Financieel Beleid ZB	2.546						2.546	90	2.636
Persoonsgebonden basisbudget WS	237						237		237
Persoonsgebonden basisbudget ZB	237						237		237
Totaal bestemmingsreserves	5.854	0	0	0	0	0	5.854	-856	4.998
3. Tariefegalisatiereserves									
Watersysteembeheer	8.140				-12		8.128	-4.795	3.333
Reservering rechtszaak reikwijdte begrip openbare wegen	660						660		660
Zuiveringsbeheer	4.510				-60		4.450	-2.470	1.980
Totaal tariefegalisatiereserves	13.310	0	0	0	-72	0	13.238	-7.265	5.973
4. Egalisatiereserves CBL									
Egalisatiereserve Cross border lease HWB	0						0		0
Egalisatiereserve Cross border lease SNB	0						0		0
Totaal egalisatiereserves CBL	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5. Voorzieningen									
Wachtgelden personeel	52				-52		0		0
Wachtgelden bestuur	161				-84		77		77
Pensioenfonds bestuur	2.729					-167	2.562		2.562
Voorziening zandfilter RWZI	35		10				45		45
Voorziening Soc. Statuut muskusrattenbestrijders	768	4				-110	662		662
Totaal voorzieningen	3.746	4	10	0	-136	-277	3.347		3.347
Totaal reserves en voorzieningen Brabantse Delta	27.614	4	82	0	-208	-277	27.216	-8.122	19.095

¹⁾ De beginstand is na verwerking van de verwachte dekking van het bedrijfsresultaat 2018 (op basis van Managementletter 2018-4)

Bijlage II: BBP-Productenlijst

alle bedragen x € 1.000

BELEIDSPRODUCTEN	PRIMAIRE BEHEERPRODUCTEN	Taak			2019 totaal	Taak		
		water- systeem- beheer	vaar- wegen- beheer	zuive- rings- heffing		water- systeem- beheer	vaar- wegen- beheer	zuiverings- beheer
1000 PLANVORMING								
1100 1 Eigen plannen	1110 1.1 Beheersplan waterkeringen	100%			310	310	-	-
	1120 1.2 Waterbeheersplan	90%		10%	176	158	-	18
	1125 1.2 Beheersplan watersystemen	100%			484	484	-	-
	1140 1.4 Beheersplan vaarwegenbeheer		100%		55	23	32	-
	1150 1.5 Thema- en gebiedsgerichte plannen	85%		15%	2.247	1.910	-	337
	1155 1.6 Plannen afvalwaterketenbeleid			100%	1.329	-	-	1.329
	1160 1.7 Calamiteitenplannen	66%	17%	17%	519	363	62	94
	1165 1.6 Beheersplan zuiveren			100%	-	-	-	-
1200 2 Plannen van derden	1210 2.1 Plannen van derden	100%			1.600	1.600	-	-
1000 PLANVORMING					6.719	4.848	94	1.777
2000 AANLEG EN ONDERHOUD WATERKERINGEN								
2100 3 Beheersinstrumenten waterkerin	2110 3.1 Legger waterkeringen	100%			232	232	-	-
	2120 3.2 Beheersregister waterkeringen	100%			496	496	-	-
	2130 3.3 Veiligheidstoetsing waterkeringen	100%			428	428	-	-
2200 4 Aanleg en onderhoud	2210 4.1 Aanleg en verwerving primaire waterkeringen	100%			10.159	10.159	-	-
	2220 4.2 Onderhoud primaire waterkeringen	100%			2.219	2.219	-	-
	2230 4.3 Aanleg en verwerving regionale waterkeringen	100%			477	477	-	-
	2240 4.4 Onderhoud regionale waterkeringen	100%			509	509	-	-
	2250 4.5 Aanleg en verwerving kades / overige waterkeringen	100%			86	86	-	-
	2260 4.6 Onderhoud kades / overige waterkeringen	100%			301	301	-	-
	2270 4.7 Voorzieningen verwante belangen waterkeringen	100%			-	-	-	-
	2280 4.8 Muskusrattenbestrijding	100%			441	441	-	-
2400 5 Dijkbewaking en calamiteitenbes	2410 5.1 Dijkbewaking en calamiteiten bestrijding	100%			16	16	-	-
2000 AANLEG EN ONDERHOUD WATERKERINGEN					15.366	15.366	-	-
3000 INRICHTING EN ONDERHOUD WATERSYSTEMEN								
3100 6 Beheersinstrumenten watersyste	3110 6.1 Peilbesluiten	100%			345	345	-	-
	3120 6.2 Waterakkoorden	100%			13	13	-	-
	3130 6.3 Legger waterlopen en kunstwerken	100%			689	689	-	-
	3140 6.4 Beheersregister waterlopen en kunstwerken	100%			857	857	-	-
3200 7 Aanleg, verbetering en onderhou	3210 7.1 Aanleg en verwerving waterlopen	100%			4.268	4.268	-	-
watersystemen	3220 7.2 Onderhoud waterlopen	100%			11.404	11.404	-	-
	3230 7.3 Bouw en verwerving kunstwerken passieve	100%			100	100	-	-
	3240 7.4 Onderhoud kunstwerken passieve waterbeheersing	100%			282	282	-	-
	3250 7.5 Kwaliteitsmaatregelen in oppervlaktewater	100%			543	543	-	-
	3260 7.6 Voorzieningen verwante belangen watersystemen	100%			59	59	-	-
	3270 7.7 Muskusrattenbestrijding	100%			441	441	-	-
3400 8 Baggeren van waterlopen	3410 8.1 Baggerprogramma	100%			371	371	-	-
/saneren waterbodems	3420 8.2 Verwijderen en verwerken van verspreidbare	100%			1.760	1.760	-	-
	3430 8.3 Verwijderen en verwerken van niet verspreidbare	100%			572	572	-	-
	3440 8.4 Bijdragen aan derden voor baggeren	100%			-	-	-	-
	3450 8.5 Saneringsprogramma	100%			-	-	-	-
	3460 8.6 Sanering van waterbodems	100%			107	107	-	-

BELEIDSPRODUCTEN	PRIMAIRE BEHEERPRODUCTEN	Taak			2019 totaal	Taak		
		water- systeem- beheer	vaar- wegen- beheer	zuive- rings- heffing		water- systeem- beheer	vaar- wegen- beheer	zuiverings- beheer
3500 9 Beheer hoeveelheid water	3510 9.1 Bouw en verwerving kunstwerken actieve waterbeheersing	100%			2.547	2.547	-	-
	3520 9.2 Onderhoud kunstwerken actieve waterbeheersing	100%			2.961	2.961	-	-
	3530 9.3 Bediening kunstwerken actieve waterbeheersing	100%			2.627	2.627	-	-
3600 10 Calamiteitenbestrijding watersy	3610 10.1 Calamiteitenbestrijding watersystemen	100%			667	667	-	-
3700 11 Monitoring watersysteem	3710 11.1 Monitoring waterkwantiteit	100%			1.147	1.147	-	-
	3720 11.2 Monitoring waterkwaliteit	100%			2.759	2.759	-	-
3000 INRICHTING EN ONDERHOUD WATERSYSTEMEN					34.519	34.519	-	-
4000 BOUW EN EXPLOITATIE ZUIVERINGSTECHNISCHE WERKEN								
4100 12 Getransporteerd afvalwater	4110 12.1 Bouw en verwerving transportstelsels			100%	6.463	-	-	6.463
	4120 12.2 Onderhoud transportstelsels			100%	3.266	-	-	3.266
	4130 12.3 Beheer transportstelsels			100%	3.355	-	-	3.355
	4140 12.4 Calamiteitenbestrijding transportstelsels			100%	-	-	-	-
4200 13 Gezuiverd afvalwater	4210 13.1 Bouw en verwerving zuiveringsinstallaties			100%	11.461	-	-	11.461
	4220 13.2 Onderhoud zuiveringsinstallaties			100%	5.374	-	-	5.374
	4230 13.3 Beheer zuiveringsinstallaties			100%	8.257	-	-	8.257
	4240 13.4 WVO-heffing effluent			100%	760	-	-	760
	4250 13.5 Subsidies afhaakproblematiek			100%	52	-	-	52
	4260 13.6 IBA-inrichtingen			100%	142	-	-	142
	4270 13.7 Calamiteitenbestrijding zuiveringsinstallaties			100%	-	-	-	-
4300 14 Verwerkt slib	4310 14.1 Bouw en verwerving slibverwerkingsinstallaties			100%	3.735	-	-	3.735
	4320 14.2 Onderhoud slibverwerkingsinstallaties			100%	1.826	-	-	1.826
	4330 14.3 Beheer slibverwerkingsinstallaties			100%	2.359	-	-	2.359
	4340 14.4 Afzet slib/restproducten			100%	7.092	-	-	7.092
	4350 14.5 Calamiteitenbestrijding slibverwerking			100%	-	-	-	-
4400 15 Afvalwaterbehandeling door	4410 15.1 Afvalwaterbehandeling door derden			100%	3.616	-	-	3.616
4000 BOUW EN EXPLOITATIE ZUIVERINGSTECHNISCHE WERKEN					57.759	-	-	57.759
5000 INRICHTING EN ONDERHOUD VAARWEGEN EN HAVENS								
5100 19 Beheersinstrumenten	5110 19.1 Legger vaarwegen, kunstwerken en havens	50%	50%		91	-	-	-
	5120 19.2 Beheersregister vaarwegen, kunstwerken en havens	50%	50%		104	61	30	-
5200 20 Aanleg en onderhoud	5210 20.1 Aanleg en verwerving vaarwegen en havens	50%	50%		-	55	49	-
	5220 20.2 Onderhoud vaarwegen en havens	50%	50%		525	-	-	-
	5230 20.3 Baggeren vaarwegen en havens	50%	50%		435	355	170	-
	5240 20.4 Bouw/verwerving kunstwerken vaarwegenbeheer	50%	50%		148	233	201	-
	5250 20.5 Onderhoud kunstwerken vaarwegenbeheer	50%	50%		531	76	72	-
	5260 20.6 Bediening kunstwerken vaarwegenbeheer	50%	50%		404	328	203	-
	5270 20.7 Voorzieningen verwante belangen vaarwegenbeheer		100%		104	286	118	-
5300 21 Verkeersregeling en verkeersveiligheid vaarwegen en	5310 21.1 Verkeersregeling en verkeersveiligheid vaarwegen en havens		100%		42	3	101	-
	5320 21.2 Calamiteitenbestrijding vaarwegen en havens	50%	50%		-	-	-	-
5000 INRICHTING EN ONDERHOUD VAARWEGEN EN HAVENS					2.383	1.399	984	-
6000 REGULERING								
6100 22 Beheer Keurkwartet en VTH-	6110 22.1 Beheer Keurkwartet en VTH-beleid	90%	10%		118	-	8	-
6200 23 Vergunningen en meldingen	6210 23.1 Vergunningen en meldingen	92%	5%	3%	2.445	110	98	74
6300 24 Adviezen vergunningen	6310 24.1 Wabo-adviezen	50%	0%	50%	674	2.272	-	337
	6320 24.2 Adviezen Waterwet aan andere waterbeheerders	95%	5%		65	337	3	-

BELEIDSPRODUCTEN	PRIMAIRE BEHEERPRODUCTEN	Taak			2019 totaal	Taak		
		water- systeem- beheer	vaar- wegen- beheer	zuive- rings- heffing		water- systeem- beheer	vaar- wegen- beheer	zuiverings- beheer
6400 27 Regulering lozingen	6410 27.1 Rioleringsplannen	50%	0%	50%	176	88	-	88
	6420 27.2 Subsidies lozingen	50%	0%	50%	75	38	-	38
	6430 27.3 Stimulering derden aanpak diffuse emissies	50%	0%	50%	609	304	-	304
6000 REGULERING					4.162	3.212	109	841
6500 TOEZICHT EN HANDHAVING								
6600 25 Toezicht	6610 25.1 Toezicht	66%	2%	32%	3.563	2.344	82	1.137
6700 26 Handhaving	6710 26.1 Bestuursrechtelijke handhaving	65%	4%	31%	2.444	1.596	87	761
	6720 26.2 Strafrechtelijke handhaving	66%	2%	32%	336	221	8	107
6500 TOEZICHT EN HANDHAVING					6.343	4.161	177	2.005
7000 HEFFING EN INVORDERING	 sleutel aangepast ivm belastingsamenwerking							
7100 29 Belastingheffing	7110 31.1 Kostentoedeling en belastingverordening	54%		46%	-	-	-	-
	7120 31.2 Aanslagen huishoudens en forfaitaire bedrijven	54%		46%	5.084	2.745	-	2.338
	7130 31.3 Aanslagen zuiveringsheffing overige bedrijven	54%		46%	558	302	-	257
	7140 31.4 Aanslagen watersysteemheffing	54%		46%	49	26	-	23
	7145 31.5 Aanslagen verontreinigingsheffing	54%		46%	-	-	-	-
	7150 31.6 Verzoek-,bezwaar- en beroepschriften hh/forf.bedr.	54%		46%	-	-	-	-
	7160 31.7 Bezwaar- en beroepschriften zuiveringsheffing	54%		46%	-	-	-	-
	7170 29.7 Bezwaar en beroepschriften watersysteemheffing	54%		46%	-	-	-	-
	7180 31.9 Bezwaar- en beroepsschriften verontr.heff.	54%		46%	-	-	-	-
7300 30 Invordering	7310 32.1 Betalingsverwerking aanslagen	54%		46%	-	-	-	-
	7320 32.2 Kwijtschelding	54%		46%	-	-	-	-
	7330 32.3 Invorderingsmaatregelen aanslagen	54%		46%	-	-	-	-
7000 HEFFING EN INVORDERING					5.691	3.073	-	2.618
8000 BESTUUR EN COMMUNICATIE								
8100 31 Bestuur	8110 33.1 Bestuur	67%		33%	2.438	1.626	-	813
	8112 33.2 Contributie Unie	67%		33%	-	-	-	-
	8120 33.3 Bestuursondersteuning	67%		33%	1.022	681	-	341
	8130 33.4 Beheer niet-reglementaire taken	80%		20%	635	508	-	127
8200 32 Externe communicatie	8210 34.1 Externe communicatie	55%		45%	1.258	692	-	566
8000 BESTUUR EN COMMUNICATIE					5.354	3.507	-	1.847
9000 DEKKINGSMIDDELEN EN SALDO								
9100 Dekkingsmiddelen en saldo	9110 Onvoorzien	47%	0%	53%	500	235	-	265
	9120 Mutaties algemene reserves (bespaarde rente)	per post beoordeeld			-	-		-
	9130 Belastingopbrengst	per post beoordeeld			-128.809	-64.343		-64.466
	9140 Dividend	47%	0%	53%	-500	-235	-	-265
	9150 Opbrengst CBL en Switchtransactie	47%		53%	-	-		-
	9160 Exploitatiesaldo	per post beoordeeld			-	-		-
	9190 Saldo	47%	0%	53%	-	-		-
9000 DEKKINGSMIDDELEN EN SALDO					-128.809	-64.343	-	-64.466
Totaal exclusief bijdrage Provincie					9.486	5.742	1.364	2.380
Bijdrage provincie					-1.364	-1.364		
Bedrijfsresultaat					8.122	5.742	-	2.380

Bijlage III: Staat van vaste activa

Staat van activa ingedeeld naar categorieën Waterschapswet (alle bedragen X € 1.000)	Aanschafwaarde 1/1		Externe vermeerderingen		Externe verminderingen		NETTO UITGAVEN TOTAAL	Aanschafwaarde 31/12	
	Aanschaf- waarde	Subsidies/ bijdragen	Overname	Nieuwbouw Derden	Verkoop	Subsidie/ Bijdrage lopend jaar		Aanschaf- waarde	Subsidie/ bijdragen
Immateriële vaste activa	124.183	6.190	0	14.440	0	683	13.758	138.623	6.872
Sluiten geldleningen en saldo agio/disagio	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Uitgaven Onderzoek en Ontwikkeling	21.990	3.728	0	3.121	0	105	3.016	25.111	3.833
Subsidies en Bijdragen aan bedrijven	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Subsidies en bijdragen aan rijk	149	0	0	600	0	290	310	749	290
Subsidies en bijdragen aan openbare lichamen	7.632	343	0	0	0	0	0	7.632	343
Subsidies en bijdragen aan overigen	429	67	0	0	0	0	0	429	67
Geactiveerde bijdrage rijk	53.969	0	0	7.400	0	0	7.400	61.369	0
Overige immateriële vaste activa	40.014	2.051	0	3.319	0	288	3.032	43.333	2.339
Materiële vaste activa -in exploitatie	833.763	267.064	0	192	0	0	192	833.955	267.064
Gronden en terreinen	12.510	5.362	0	0	0	0	0	12.510	5.362
Vervoermiddelen	4.983	0	0	38	0	0	38	5.020	0
Machines, apparaten en werktuigen	9.612	1.015	0	0	0	0	0	9.612	1.015
Bedrijfsgebouwen	40.804	837	0	0	0	0	0	40.804	837
Dienstwoningen	463	0	0	0	0	0	0	463	0
Waterkeringen	136.406	123.446	0	0	0	0	0	136.406	123.446
Watergangen, kunstwerken en gemalen	169.761	60.768	0	0	0	0	0	169.761	60.768
Zuiveringstechnische Werken Transportsyst.	164.772	42.339	0	154	0	0	154	164.927	42.339
Zuiveringstechnische Werken Zuiveringsinst.	226.835	23.338	0	0	0	0	0	226.835	23.338
Zuiveringstechnische Werken Slibverw.inst.	44.949	632	0	0	0	0	0	44.949	632
Vaarwegen en havens	19.891	9.328	0	0	0	0	0	19.891	9.328
Overige materiële vaste activa	2.777	0	0	0	0	0	0	2.777	0
Materiële vaste activa -onderhanden werken	74.474	9.334	1.208	42.589	0	1.338	42.460	118.271	10.671
Gronden en terreinen	4.257	81	0	620	0	0	620	4.877	81
Vervoermiddelen	687	0	274	0	0	0	274	961	0
Machines, apparaten en werktuigen	884	0	934	0	0	0	934	1.818	0
Bedrijfsgebouwen	510	0	0	873	0	0	873	1.383	0
Dienstwoningen	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Waterkeringen	18.724	6.788	0	8.914	0	96	8.818	27.638	6.883
Watergangen, kunstwerken en gemalen	22.331	2.340	0	5.899	0	1.172	4.727	28.230	3.512
Zuiveringstechnische Werken Transportsyst.	10.415	0	0	11.174	0	0	11.174	21.590	0
Zuiveringstechnische Werken Zuiveringsinst.	11.650	0	0	12.296	0	0	12.296	23.946	0
Zuiveringstechnische Werken Slibverw.inst.	4.768	125	0	1.764	0	70	1.694	6.532	195
Vaarwegen en havens	148	0	0	950	0	0	950	1.098	0
Overige materiële vaste activa	100	0	0	100	0	0	100	200	0
Financiële vaste activa	41.712	112	0	406	0	0	406	42.118	112
Kapitaalverstrekkingen bedrijven	41.601	0	0	406	0	0	406	42.007	0
Kapitaalverstrekkingen overheden	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Verstekte geldleningen	112	112	0	0	0	0	0	112	112
Overige uitzettingen	0	0	0	0	0	0	0	0	0
TOTALE VASTE ACTIVA	1.074.132	282.699	1.208	57.628	0	2.020	56.816	1.132.968	284.719

Staat van activa ingedeeld naar categorieën Waterschapswet (alle bedragen X € 1.000)	Totale afschrijving per 1/1	Afschrijvingen 2019		Totale afschrijving 31/12	Boekwaarde		Rente 2019	Totale kapitaal-lasten 2019
		Normale afschrijving	Extra afschrijving		Boekwaarde per 1/1	Boekwaarde per 31/12		
Immateriële vaste activa	62.969	13.231	0	76.200	55.024	55.551	1.294	14.440
Sluiten geldleningen en saldo agio/disagio	0	0	0	0	0	0	0	0
Uitgaven Onderzoek en Ontwikkeling	11.099	1.469	0	12.569	7.162	8.709	181	1.559
Subsidies en Bijdragen aan bedrijven	0	0	0	0	0	0	0	0
Subsidies en bijdragen aan rijk	100	5	0	104	50	355	4	9
Subsidies en bijdragen aan openbare lichamen	2.732	207	0	2.939	4.557	4.351	95	302
Subsidies en bijdragen aan overigen	206	13	0	220	155	142	3	17
Geactiveerde bijdrage rijk	21.182	8.701	0	29.883	32.787	31.486	763	9.464
Overige immateriële vaste activa	27.649	2.836	0	30.485	10.313	10.510	247	3.090
Materiële vaste activa -in exploitatie	289.035	22.284	0	311.318	277.664	255.572	5.808	28.092
Gronden en terreinen	1.577	44	0	1.620	5.571	5.528	116	160
Vervoermiddelen	1.152	728	0	1.881	3.830	3.140	80	809
Machines, apparaten en werktuigen	7.070	611	0	7.682	1.526	915	32	643
Bedrijfsgebouwen	12.588	1.323	0	13.912	27.379	26.056	572	1.896
Dienstwoningen	179	9	0	188	285	275	6	15
Waterkeringen	6.918	346	0	7.265	6.042	5.695	126	473
Watergangen, kunstwerken en gemalen	42.409	4.305	0	46.713	66.585	62.280	1.392	5.697
Zuiveringstechnische Werken Transportsyst.	71.749	3.816	0	75.565	50.684	47.023	1.061	4.878
Zuiveringstechnische Werken Zuiveringsinst.	118.208	7.805	0	126.013	85.289	77.484	1.783	9.588
Zuiveringstechnische Werken Slibverw.inst.	20.643	2.636	0	23.279	23.674	21.038	495	3.131
Vaarwegen en havens	5.965	497	0	6.462	4.599	4.102	96	593
Overige materiële vaste activa	577	163	0	740	2.200	2.037	46	209
Materiële vaste activa -onderhanden werken	546	1.995	0	2.541	64.595	105.059	1.795	3.559
Gronden en terreinen	0	0	0	0	4.176	4.796	94	94
Vervoermiddelen	25	98	0	123	662	838	17	115
Machines, apparaten en werktuigen	0	141	0	141	884	1.677	28	146
Bedrijfsgebouwen	0	59	0	59	510	1.324	20	77
Dienstwoningen	0	0	0	0	0	0	0	0
Waterkeringen	6	17	0	24	11.930	20.731	342	353
Watergangen, kunstwerken en gemalen	466	538	0	1.004	19.525	23.714	458	986
Zuiveringstechnische Werken Transportsyst.	0	184	0	184	10.415	21.405	335	566
Zuiveringstechnische Werken Zuiveringsinst.	49	687	0	736	11.601	23.210	371	932
Zuiveringstechnische Werken Slibverw.inst.	-0	215	0	215	4.643	6.122	115	236
Vaarwegen en havens	0	56	0	56	148	1.042	13	51
Overige materiële vaste activa	0	0	0	0	100	200	3	3
Financiële vaste activa	27.565	1.628	0	29.192	14.036	12.815	694	2.322
Kapitaalverstrekkingen bedrijven	27.565	1.628	0	29.192	14.036	12.815	694	2.322
Kapitaalverstrekkingen overheden	0	0	0	0	0	0	0	0
Verstekte geldleningen	0	0	0	0	0	0	0	0
Overige uitzettingen	0	0	0	0	0	0	0	0
TOTALE VASTE ACTIVA	380.114	39.138	0	419.251	411.319	428.998	9.591	48.412

Bijlage IV: Staat van geldleningen (gecomprimeerd)

Soort lening <i>(alle bedragen x € 1.000)</i>	Restant- bedrag lening begin boekjaar	Mutaties in 2019		Restant- bedrag lening einde boekjaar	Aflossing in het volgend boekjaar	Totaal rente ten laste van het boekjaar	Nog niet verschenen rente	Gemiddelde restant looptijd	Gem. rente- voet
		Vermeer- deringen nieuwe leningen	Verminde- ringen aflossingen						
Geldleningen financiële instellingen	365.627	24.000	14.233	375.393	13.171	9.572	3.393	23,5 jaar	2,63%

Bijlage V: Principes waarmee de kosten en opbrengsten aan de beheerproducten zijn toegerekend

Wijze van doorberekening kostenplaatsen

Sleutel	Toerekening van:	Toerekening aan:	Principe van toerekening
Sleutel A	Kostenplaats 1010 Kapitaallasten	Primaire en ondersteunende beheerproducten	Op basis van specifiek nut (staat van activa)
Sleutel B	Afdelingskostenplaatsen 2000 t/m 2999	Primaire beheerproducten	Op basis van begrote uren/fte's per beheerproduct

Wijze van doorberekening ondersteunende beheerproducten

Sleutel	Toerekening van:	Toerekening aan:	Principe van toerekening
Sleutel C	OP 21000 Centraal management OP 32000 Personeelsbeleid en -beheer OP 32500 Informatiebeleid OP 34000 Algemeen juridische ondersteuning OP 36000 Interne faciliteiten OP 55000 Interne voorlichting	Primaire beheerproducten	Op basis van begrote uren/fte's per beheerproduct
Sleutel D	OP 35000 Huisvesting OP 44000 Informatiebeleid en automatisering	Primair beheerproducten en investeringsprojecten	Op basis van begrote uren/fte's per beheerproduct of project
Sleutel E	OP 31000 Organisatiebeleid en -beheer OP 41000 Financieel beleid OP 42000 Meerjarenraming en begroting OP 43000 Comptabiliteit OP 45000 Management- en bestuursrapportages OP 51000 Bestuursprogramma en kadernota OP 52000 Kwaliteitszorg-, arbeidsomstandigheden- en milieuzorgbeleid en -beheer OP 53000 Concerncontrol	Primaire beheerproducten	Op basis van de directe kosten per beheerproduct (inclusief de doorberekende personeels- en kapitaallasten)
Sleutel F	OP 61000 Centrale (geo)grafische informatie OP 71000 Muskusrattenbestrijding N-B	Primair beheerproducten	Op basis van specifiek nut/specifieke afspraken
Sleutel G	OP 70000 Nieuwbouw	Investeringsprojecten	Op basis van de begrote fte's per project

OP = Ondersteunend beheerproduct

Gemeenschappelijke regeling Muskusrattenbestrijding Noord-Brabant

BEGROTING 2019

Aanleiding

Door de waterschappen Aa en Maas, De Dommel en Brabantse Delta is een gemeenschappelijke regeling getroffen voor uitvoering van het muskus- en beverrattenbeheer in Noord-Brabant. Op grond van de aangepaste Waterwet is de muskusratten- en beverrattenbestrijding vanaf 1-1-2011 een wettelijke waterschapstaak. Voordien was het beheer provinciaal georganiseerd.

Muskus- en beverratten worden bestreden om schade aan vooral waterstaatswerken (zoals dijken, kades en oevers van watergangen) te voorkomen. Bij een goed beheer is de rattenpopulatie dermate laag, dat de vraatschade aan natuurlijke vegetaties en gewassen minimaal is of niet voorkomt. Voor de beverrat is uitroeiing in het binnenland de landelijke doelstelling. Het beheer geschiedt vooral met louter mechanische vangmiddelen, zoals klemmen en vangkooien. In het gehele gebied zijn 31 personen actief die het hele jaar muskus- en beverratten speuren en vangen. In natuurgebieden worden met de beheerder afspraken gemaakt over methode en tijdstip van betreden. Vanaf 2015 worden de vangstgegevens digitaal in het veld geregistreerd.

Door de rattenpopulatie zo laag mogelijk te houden kan het aantal uitstaande vangmiddelen laag worden gehouden. De vangmiddelen en -methoden zijn zodanig aangepast dat bijvangst (vangsten niet zijnde muskus- of beverrat) tot een minimum worden beperkt. Mede daardoor is het aantal bijvangsten ook relatief laag en vormen deze daardoor geen bedreiging voor het voortbestaan van de betreffende diersoorten.

In 2017 werden 3.793 muskusratten en 11 beverratten gevangen. De beverrattenvangsten zijn ongeveer 3x zo laag dan in 2016 (36 vangsten). De Brabantse beheersorganisatie voldoet net niet aan de landelijk gestelde norm van <0,15 vangst per km watergang (0,16 vangst/km). De vangsten zijn in 2017 ongeveer 7% lager dan in 2012. Van 2013 tot begin 2017 is er landelijk onderzoek uitgevoerd, 'de Veldproef', waarbinnen wetenschappelijke gegevens zijn verzameld. Binnen de Veldproef zijn Brabant (rondom Dinteloord) en Lelystad specifiek aangewezen waarbinnen de methode van Objectbescherming is toegepast, daardoor zijn alleen nabij de keringen en de kern Dinteloord ratten weggevangen. Na beëindiging van deze lokale proef is op 20 maart gestart met het wegvangen van de aanwezige populatie muskusratten. Eind 2017 waren er in het proefgebied totaal 896 muskusratten gevangen, ten opzichte van normaal ongeveer 40 per jaar.

De kosten van het gehele onderzoek worden door de Unie van Waterschappen gedragen. Deelnemers gebeurt dus kostenneutraal. De resultaten van het gehele onderzoek en eindrapportage worden rond de zomer van 2018 verwacht. Nu het onderzoek is afgerond wordt de maatschappelijke discussie medio 2018 gevoerd over nut en noodzaak van het muskusrattenbeheer.

Context

In de gemeenschappelijke regeling is opgenomen dat waterschap Brabantse Delta verantwoordelijk is voor het opstellen van een begroting. Volgens artikel 4, lid 1 van deze regeling dient het ontwerp van de begroting vooraf ter goedkeuring te worden voorgelegd aan de overige deelnemende waterschappen. Bestuurlijke afstemming daarover vindt plaats in de maand juni en daarbij kunnen de deelnemers hun zienswijzen over de conceptbegroting indienen. Na bespreking in een bestuurlijk vooroverleg wordt de begroting 2019 formeel ter goedkeuring aan de besturen van de waterschappen gestuurd.

Gemeenschappelijke Regeling Muskusrattenbestrijding Noord-Brabant begroting 2019

	Begroting 2017	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Kosten				
Salarissen en sociale lasten	€ 1.439.400	€ 1.427.682	€ 1.485.700	€ 1.497.000
Overige personeelslasten	€ 39.800	€ 43.289	€ 51.800	€ 59.800
Personeel van derden	€ 83.000	€ 40.222	€ 87.000	€ 22.000
Duurzame gebruiksgoederen	€ 20.000	€ 7.701	€ 20.000	€ 40.000
Overige gebruiks- en verbruiksgoederen	€ 50.200	€ 80.621	€ 50.000	€ 80.000
Energie	€ 2.000	€ 793	€ 2.000	€ 2.000
Verzekering	€ 3.800	€ 4.202	€ 4.400	€ 4.600
Onderhoud door derden	€ 2.500	€ 11.452	€ 19.600	€ 15.000
Overige diensten door derden	€ 179.200	€ 152.907	€ 142.750	€ 51.500
Doorbelasting administratieve ondersteuning	€ 17.850	€ 17.850	€ 10.000	€ 7.500
Doorbelasting afdeling Onderhoud	€ 16.350	€ 16.350	€ 16.500	€ 58.000
Doorbelasting dienstauto's	€ 104.000	€ 84.824	€ 127.000	€ 298.000
Doorbelasting dienstkleding	€ 25.000	€ 25.000	€ 25.000	€ 25.000
Doorbelasting ondersteunende beheerproducten	€ 276.200	€ 283.134	€ 273.600	€ 288.600
Totaal kosten	€ 2.259.300	€ 2.196.026	€ 2.315.350	€ 2.449.000
Opbrengsten				
Vergoeding beverrattenbestrijding		€ 25.000	€ 25.000	€ 25.000
Overige opbrengsten		€ 6.589		
Nog te dekken door waterschappen	€ 2.259.300	€ 2.164.437	€ 2.290.350	€ 2.424.000
Totaal opbrengsten	€ 2.259.300	€ 2.196.026	€ 2.315.350	€ 2.449.000
Bijdrage per waterschap	€ 753.100	€ 721.479	€ 763.450	€ 808.000

Toelichting op de begroting 2019

Salarissen en sociale lasten (raming 2019 € 1.497.000)

Begroting 2019	bedrag
Salarissen	€ 1.011.700
Individueel Keuze Budget	€ 227.800
Sociale lasten	€ 258.800
Werkgeversaandeel ZVV	€ 81.700
Ambtsjubilea/bijzonder belonen	€ 25.000
Overwerk	€ 2.000
Totaal salarissen en sociale lasten	€ 1.607.000
ten laste van voorziening Sociaal Statuut	€ -110.000
Per saldo salarissen en sociale lasten	€ 1.497.000
Begroting 2018	
Per saldo salarissen en sociale lasten	€ 1.485.700
<i>Stijging begroting 2019 t.o.v. 2018</i>	€ 11.300
<i>% stijging begroting 2019 t.o.v. 2018</i>	0,76%

In de loop van 2018 wordt naar verwachting een nieuwe cao afgesloten met terugwerkende kracht tot 01-01-2017. Voor de begroting 2019 is uitgegaan van de werkelijke salarissen en sociale lasten per 1 januari 2018 vermeerderd met een cao stijging van 3,5% voor 2018 en 3% voor 2019. Ten opzichte van de begroting 2018 daalt de personele formatie van 30,69 fte naar 29,8 fte (een Rayonleider minder).

Voorziening Sociaal Statuut

Voor de uitvoering van de regelingen Sociaal Statuut Overdracht muskusrattenbestrijding is in 2010 een afkoopsom van € 1,7 miljoen van de provincie Noord-Brabant ontvangen. Uit de afkoopsom is een voorziening gevormd waaruit de verplichtingen, die uit het Sociaal Statuut voortkomen, in de toekomst worden voldaan. Voor 2019 wordt een bedrag van € 110.000 van de salariskosten van de muskusrattenbestrijders ten laste van de voorziening geboekt. De verwachting is dat eind 2019 van de voorziening € 662.000,- resteert.

Overige personeelslasten (raming 2019 € 59.800)

Dit betreft de opleidingskosten, Arbozorg, personeelsexcursie en vergoedingen voor de opslag van materieel. Van de totale raming van € 59.800 is € 30.000 bestemd voor opleidingskosten. In de CAO 2015-2016 is bepaald dat de medewerkers per 1 januari 2016 de beschikking krijgen over een basis budget voor opleiding, ontwikkeling loopbaan en vitaliteit. Het persoonsgebonden budget bedraagt € 5.000 per 5 jaar. Er is vanuit gegaan dat per medewerker gemiddeld € 1.000 per jaar opgenomen wordt. De afdeling bestaat uit 30 medewerkers; totaal gemiddeld per jaar € 30.000. Niet uitgesloten kan worden dat de werkelijke kosten per jaar aanzienlijk kunnen fluctueren.

Personeel van derden (raming 2019 € 22.000)

In voorgaande jaren werd een adviseur van waterschap Scheldestromen ingehuurd. De detacheringsovereenkomst wordt beëindigd. Besloten is de formatie van de afdeling Onderhoud met 0,5 fte uit te breiden voor de advisering van de muskusrattenbestrijding (zie post doorbelasting afdeling Onderhoud). T.o.v. de begroting 2018 wordt de raming voor personeel van derden met € 65.000 verlaagd. De resterende raming van € 22.000 is bedoeld voor inhuur voor vervanging bij ziekte.

Duurzame gebruiksgoederen (raming 2019 € 40.000)

T.o.v. de begroting 2018 wordt de raming met € 20.000 verhoogd i.v.m. de aanschaf/inruil van drie quads. Verder wordt een start gemaakt met ergonomische aanpassingen van de bediening van de motorboten.

Overige gebruiks- en verbruiksgoederen (raming 2019 € 80.000)

Dit betreft de aanschafkosten van klemmen, gaas en fuiken. T.o.v. de begroting 2018 stijgt de raming met € 30.000. Daarmee komt de raming in lijn met de werkelijke uitgaven in voorgaande jaren. Bovendien wordt voorzien dat vangmateriaal moet worden vervangen.

Energie (raming 2019 € 2.000)

Dit betreft de brandstofkosten van de vaar- en voertuigen.

Verzekering (raming 2019 € 4.600)

Dit betreft de kosten van de ongevallenverzekering en de materieelverzekering.

Onderhoud door derden (raming 2019 € 15.000)

Dit betreft de onderhoudskosten en keuringen van boten, aanhangwagens en quads. Verder zijn de kosten voor het onderhoud software van het digitale registratiesysteem in deze post opgenomen. Ten opzichte van de begroting 2018 daalt de raming met € 4.600.

Overige diensten door derden (raming 2019 € 51.500)

Dit betreft o.a. de kosten van telefoon, verblijfkosten en vergunningen. Ten opzichte van de begroting 2018 dalen de kosten met € 91.250. Dit wordt m.n. veroorzaakt door het wegvallen van de vergoedingen eigen vervoer. In 2017 zijn 12 muskusrattenbestrijders overgestapt naar dienstauto's. Eind 2018 beschikken alle medewerkers over een dienstauto.

Administratieve ondersteuning (raming 2019 € 7.500)

Dit betreft de ondersteuning door de afdelingen financiën en bedrijfsbureau. In vergelijking met de begroting 2018 is de raming met € 2.500 verlaagd. In verband met het digitale registratiesysteem en de verdere automatisering van de factuurverwerking is minder administratieve ondersteuning noodzakelijk.

Doorbelasting afdeling Onderhoud (raming 2019 € 58.000)

De muskusrattenbeheerders maken onderdeel uit van de Afdeling Onderhoud en Muskusrattenbeheer. Een deel van de uren van het afdelingshoofd wordt daarom doorbelast (gemiddeld 9 uur per week). Daarnaast worden de kosten van een adviseur (0,5 fte) doorberekend.

Doorbelasting dienstauto's (raming 2019 € 298.000)

In 2015 is -in verband met de Arbo voorschriften- het besluit genomen dat de muskusrattenbeheerders voorzien worden van dienstauto's. In 2017 zijn 12 dienstauto's aangeschaft. De aanschaf van de overige 18 dienstauto's zal plaatsvinden eind 2018. De totale investering wordt geraamd op € 1.132.000, waarvan € 432.000 in 2017 en € 700.000 eind 2018. De doorbelasting betreft de kapitaallasten en de overige jaarlijkse lasten en onderhoud e.d. van de dienstauto's. T.o.v. de begroting 2018 nemen de kosten met € 171.000 toe.

Doorbelasting van de kosten van ondersteunende beheerproducten (raming 2019 € 288.600)

Volgens de BBP methodiek, die bij waterschap Brabantse Delta gehanteerd wordt, worden de kosten van de ondersteunende beheerproducten op basis van bestede uren of directe kosten toegerekend aan de beheerproducten. Uitgaande van de reguliere toerekeningsystematiek zou een boven proportioneel bedrag aan overheadkosten aan de GR muskusrattenbestrijding Noord-Brabant toegerekend worden. Vervolgens is daarom per ondersteunend beheerproduct beoordeeld in welke mate het bijdraagt aan de taak en wat een realistische vergoeding is. In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven.

Toerekening aan muskusrattenbestrijding Noord-Brabant		
Ondersteunend beheerproduct	kosten	Grondslag
Ontwikkeling, implementatie en onderhoud informatieplan (ICT)	€ 37.000	2 fte
Huisvesting	€ 15.400	2 fte
Centraal management	€ 3.300	2 fte
Personeelsbeleid en -beheer	€ 144.500	30 fte
Interne voorlichting	€ 12.800	30 fte
Algemeen bestuurlijke en juridische ondersteuning	€ 5.300	2 fte
Interne faciliteiten	€ 24.800	2 fte
Organisatiebeleid en -beheer	€ 3.200	1,7%
Financieel beleid	€ 8.500	1,7%
Meerjarenraming en begroting	€ 1.500	1,7%
Comptabiliteit	€ 13.500	1,7%
Bestuursprogramma en Kadernota	€ 1.000	1,7%
KAM	€ 12.400	1,7%
Concerncontrol	€ 4.400	1,7%
Managements- en bestuursrapportages	€ 1.000	1,7%
Totale doorberekeningen	€ 288.600	

Voor de ramingen 2019 is de jaarrekening 2017 gebruikt als basis, verhoogd met 2%.

Doorbelasting op basis van uren

De volgende ondersteunende beheerproducten worden doorgerekend op basis van de directe uren per primair beheerproduct.

- Ontwikkeling, implementatie en onderhoud informatieplan (ICT)
- Huisvesting
- Centraal management
- Personeelsbeleid en -beheer
- Interne voorlichting
- Algemeen bestuurlijke en juridische ondersteuning
- Interne faciliteiten

Hoe meer uren op het primaire beheerproduct geboekt worden hoe meer kosten van de ondersteuning worden toegerekend. Als voorbeeld de berekening van interne voorlichting. In de jaarrekening 2017 bedroeg het totaal aantal directe uren op de eindproducten 437.000 uur. Van de kosten van de interne faciliteiten worden 2 fte (2.800 uur) aan de GR Muskusratten toegerekend. De kosten van de interne faciliteiten bedroegen € 3.800.000 waarvan $(2.800/437.000) \times € 3.800.000 = € 24.350$ vermeerderd met 2% = € 24.800 aan de GR muskusratten-bestrijding wordt toegerekend.

De kosten van personeelsbeleid en -beheer en interne voorlichting worden gemaakt ten behoeve van alle medewerkers. Er wordt bij deze ondersteunende beheerproducten daarom gerekend met 30 fte. Van het kantoor, ICT en interne faciliteiten wordt uitsluitend door rayonleiders gebruik gemaakt. Hierbij wordt gerekend met slechts 2 fte's.

Doorbelasting op basis van directe kosten

De volgende ondersteunende beheerproducten worden doorgerekend op basis van de directe kosten per primair beheerproduct.

- Organisatiebeleid en -beheer
- Financieel beleid
- Meerjarenraming en begroting
- Comptabiliteit
- Bestuursprogramma en Kadernota
- Concern control
- Management- en bestuursrapportages

Hoe meer directe kosten op het primaire beheerproduct worden geboekt des te meer kosten van de ondersteunende producten daaraan worden toegerekend. De directe kosten van het muskusrattenbeheer bedroegen in 2017 1,7% van de totale directe kosten van alle primaire beheerproducten. Van de totale kosten van bijvoorbeeld het ondersteunend beheerproduct Meerjarenraming en begroting wordt daarom 1,7% toegerekend aan de GR Muskusrattenbestrijding. In 2017 bedroegen de kosten van het ondersteunend beheerproduct Meerjarenraming en begroting € 88.000; 1,7% van € 88.000 = € 1.496; vermeerderd met 2% wordt de raming 2019 € 1.500 afgerond.

Bijdrage deelnemers (bijdrage 2019 € 808.000)

Ten opzichte van de begroting 2018 stijgt de bijdrage per deelnemer in 2018 met € 44.550 (5,84%). In de meerjarenraming 2018-2022 was voor de jaarschijf 2018 € 809.500 geraamd. Belangrijkste oorzaak voor de stijging in 2019 is de aanschaf van de dienstaauto's.

Begroting 2019 t.o.v. Jaarrekening 2017

De bijdrage per waterschap over 2017 bedraagt € 721.479 en is aanzienlijk lager dan de bijdrage 2019 (€ 808.000). In 2017 werd een terugbetaling van de kosten van inhuur van de adviseur over voorgaande jaren ontvangen. Er was geen cao stijging van de salarissen. Verder werd € 25.000 ontvangen als vergoeding beverrattenbestrijding. Deze vergoeding was in de begroting 2017 niet geraamd.

Meerjarenraming 2019-2023

Bij het opstellen van de meerjarenbegroting is gerekend met een inflatiepercentage van 2% per jaar voor de jaren 2019-2023. Voor de salariskosten is uitgegaan van 3% in 2019 en vanaf 2020 met 2% op basis van te verwachte cao-afspraken en premieontwikkelingen.

In meerjarenraming is rekening gehouden dat de komende jaren 5 medewerkers de AOW leeftijd bereiken. Onderstaand is de besparing per jaar weergegeven die ontstaat door de lagere salariskosten van de nieuwe medewerkers.

Jaar	bedrag
2019	€ 1.300
2020	€ 18.500
2021	€ 40.600
2022	€ 68.400
2023	€ 87.000

Meerjarenraming	2019	2020	2021	2022	2023
Kosten					
Salarissen en sociale lasten	€ 1.497.000	€ 1.527.963	€ 1.541.345	€ 1.560.969	€ 1.601.464
Overige personeelslasten	€ 59.800	€ 60.396	€ 61.004	€ 61.624	€ 62.256
Personeel van derden	€ 22.000	€ 22.440	€ 22.889	€ 23.347	€ 23.814
Duurzame gebruiksgoederen	€ 40.000	€ 40.800	€ 41.616	€ 42.448	€ 43.297
Overige gebruiks- en verbruiksgoederen	€ 80.000	€ 81.600	€ 83.232	€ 84.897	€ 86.595
Energie	€ 2.000	€ 2.040	€ 2.081	€ 2.122	€ 2.165
Verzekering	€ 4.600	€ 4.692	€ 4.786	€ 4.882	€ 4.979
Onderhoud door derden	€ 15.000	€ 15.300	€ 15.606	€ 15.918	€ 16.236
Overige diensten door derden	€ 51.500	€ 52.530	€ 56.207	€ 57.332	€ 58.525
Doorbelasting administratieve ondersteuning	€ 7.500	€ 7.650	€ 7.803	€ 7.959	€ 8.118
Doorbelasting afdeling Onderhoud	€ 58.000	€ 59.160	€ 60.343	€ 61.550	€ 62.781
Doorbelasting dienstaauto's	€ 298.000	€ 303.960	€ 296.600	€ 295.700	€ 294.600
Doorbelasting dienstkleding	€ 25.000	€ 25.500	€ 26.010	€ 26.530	€ 27.061
Doorbelasting ondersteunende beheerproducten	€ 288.600	€ 294.372	€ 300.259	€ 306.265	€ 312.390
Totaal kosten	€ 2.449.000	€ 2.498.403	€ 2.519.781	€ 2.551.543	€ 2.604.281
Vergoeding beverrattenbestrijding	€ 25.000	€ 25.500	€ 26.010	€ 26.530	€ 27.061
Nog te dekken door waterschappen	€ 2.424.000	€ 2.472.903	€ 2.493.771	€ 2.525.013	€ 2.577.220
Bijdrage per waterschap	€ 808.000	€ 824.301	€ 831.257	€ 841.671	€ 859.073
stijging t.o.v. voorgaande jaar		2,02%	0,84%	1,25%	2,07%